

JAARBOEK 2021

VERENIGING HEEMKUNDE
OOTMARSUM EN OMSTREKEN

*Heemkunde
Ootmarsum*

sinds 1966

Inhoud

Voorwoord	
De grauwe kiekendief	1
Burgemeester H. F. M. Schimmelpenninck van der Oye	5
Opvangcentrum Hongaarse vluchtelingen	15
Picknick op de Kuiperberg	24
Protocollenboeken 1684-1810	27
Antoon van Toetjenske van 'n barg	36
Een ansichtkaart als briefkaart	42
'n Pröätke met Ben Morshuis	48
Geschiedenis van het Bergplein en haar bewoners	58
Steenfabrieken in Ootmarsum in de 19e eeuw: deel twee	65
De humor niet vergeten	75
De mammoetboom in Engels' Tuin	76
Geschiedenis van de familie Kouijzer	82
Afscheid van onze stadsdichter	89
100 Jaar oude oorkonde muziekkoepeel	92
Nieuwe stadsdichter	94
Uithangborden in Ootmarsum	96
Kroniek 2020	102
Bestuur en Werkgroepen	107
Sponsoren	108

Voorwoord

Lange tijd wisten wij als redactie niet of het wel in onze mogelijkheid lag om het Jaarboek 2021 samen te kunnen stellen. Covid -19 verspreidde zich namelijk over ons land en hield ons ongewild een paar maanden thuis. Gelukkig dat in diezelfde periode velen van u de pen paktten en ons verrasten met prachtige en indrukwekkende verhalen. Het heeft een bonte mengeling aan onderwerpen opgeleverd.

We zullen een tipje van de sluier oplichten.

1956: De Praagse Lente. Een bewogen verslag van het verblijf van Hongaarse vluchtelingen hier.

Natuurlijk hebben we weer een bijzondere natuurbijdrage over een unieke vogel in onze contreien.

Ook duiken we terug in de geschiedenis van onze stad met een aantal artikelen.

We zijn in dit jaarboek veel te vinden op de Kuiperberg.

We nemen afscheid van onze stadsdichter van de andere kant van 'n barg.

Trots zijn we op de inbreng van de vele schrijvers en fotografen.

Helaas is Toon Bökkers ons plotseling overleden. Zijn laatste artikel over de sequoiaboom in zijn geliefde Engels' Tuin is daardoor nog waardevoller geworden.

Hebt u bij het lezen van deze 38e editie inspiratie gekregen? Laat het even borrelen, aarzel dan niet en neem gerust contact met ons op.

We wensen u veel leesplezier!

De redactie

Peter Baanstra

Ine Hulsman

Rosalien Krabbe

Grauwe kiekendief jong vrouwtje

Grauwe kiekendief

broedt eindelijk weer in Twente!

In de Vogelatlas van Nederland staat dat rond 1950 de broedpopulatie van de grauwe kiekendief op 250 werd geschat. Na 1950 liep het aantal broedparen erg hard terug. Zo rond 1975 waren er nog maar 15 tot 25 broedparen over. Deze achteruitgang had vooral te maken met de grootschalige ontginningswerkzaamheden van de natuurlijke habitat, de industrialisatie van de landbouw en de menselijke bedreiging van deze vogel. Dat de vogel vóór 1950 bij menigeen uit Twente bekend was blijkt wel uit het feit dat de roofvogel de bijnaam 'esch-oel' kreeg. Meester Bernink beschreef dat in 1926 in zijn boek 'Ons Dinkelland'. Daarin stond dat deze vogelsoort in onze streek zo genoemd werd. Deze naam vond Bernink echter onterecht, want het was natuurlijk geen 'oel'! In die tijd werd de grauwe kiekendief in Nederland 'aschgrauwe kuikendief' genoemd. De soort broedde toen in graanvelden, veenkoloniën en op zandgronden. De grauwe kiekendief was eind jaren 80 bijna uit Nederland verdwenen. Door braaklegging in noord-oost Nederland werd de soort van de ondergang gered. Hierdoor ontstond een kleine maar stabiele populatie. Het laatste broedgeval in onze streek dateert echter alweer uit 2011. Daarvoor was het veertig jaar geleden dat deze karakteristieke kiekendief in Overijssel tot broeden kwam. Voor Twente zelfs 70 jaar geleden!

Jonge grauwe kiekendieven

De bijzondere maand mei 2020

Op donderdag 14 mei kreeg ik van Jan Nijmeijer (voorzitter vogelwerkgroep de Grutto) een bericht dat er in Ottershagen een paartje grauwe kiekendieven met een nest bezig was. Het vrouwtje werd met een flinke pluk pas gemaaid gras gezien. Ze vloog hiermee naar het in aanbouw zijnde nest. Er kwam volgens Jan ook nog een tweede vrouwtje grauwe kiekendief bij, maar die werd verjaagd en vloog door richting Lattrop. Deze is later niet meer teruggezien. Vanaf dat moment lag de aandacht niet meer alleen op het tellen van de aanwezige weidevogelsoorten, maar ook op de ontwikkeling van dit paartje grauwe kiekendieven.

De weidevogelpopulatie hoefde zich geen zorgen te maken over deze roofvogel. Het hoofdvoedsel bestaat namelijk uit veldmuizen en kleine zangvogels.

Grauwe kiekendief mannetje

En tegen de tijd dat de jongen uit het ei komen, is het weidevogelseizoen al grotendeels voorbij.

Op 20 mei werd duidelijk dat de vogels hun eerste nestlocatie hebben verlaten. Ze waren een perceel naar achteren opgeschoven. Wederom kozen ze voor een blauwgrasland van Natuurmonumenten.

Op 21 mei kon er een foto gemaakt worden van het vrouwtje, waarop de gele ring af te lezen was. De vogel had 1V op de gele ring staan.

Bij navraag bleek het om een tweede kalenderjaar vogel te gaan die vorig jaar geringd was nabij het plaatsje Noordbroek in de provincie Groningen. De vogel werd daar als mannetje opgetekend, maar de oogkleur was niet helder grijs. Onze waarneming betrof dan ook de eerste terugmelding. Door deze waarneming konden we met zekerheid vaststellen dat het hier toch om een vrouwtje grauwe kiekendief ging. Bij deze kon dit dan ook worden aangepast. We hebben contact opgenomen met Natuurmonumenten om te kijken op welke wijze we dit broedgeval zo optimaal mogelijk konden laten verlopen. Tevens hebben we contact gezocht met Kenniscentrum Akkervogels. Begin juni meldde Jitty Hakkert zich namens deze organisatie. Zij heeft veel ervaring met deze specifieke roofvogelsoort.

Een aantal beschermingsmaatregelen werden hierna uitgevoerd.

Er werd een stroomraster om het perceel geplaatst. Dit om predatoren, zoals de vos en marterachtigen uit het perceel te houden. Ook katten en honden werden zo op afstand gehouden.

Omdat het nest zich bevond in het gebied van Natuurmonumenten kon het maaibeeld eenvoudig worden uitgesteld. Erg fijn dat de pachters hieraan goed meewerkten!

Om de verstoring gevoeligheid tegen te gaan hebben we dit broedgeval buiten de publiciteit gehouden. Tijdens de nestbouw en het leggen van de eieren zijn de vogels heel gevoelig voor verstoring.

Grauwe kiekendief vrouw met ring 1V

Wanneer de jongen er eenmaal zijn, ligt het anders. Dan kunnen ze prima tegen de aanwezigheid van menselijke activiteit. En dat is ook wel gebleken. Het blauwgrasland ligt namelijk tussen een aantal intensief bewerkte percelen in. Verschillende keren is er hier met machines gemaaid en door de aanhoudende droogte, halverwege juli, werden de omliggende landerijen besproeid. In mei werd er in de omgeving nog een aantal keren gejaagd. Gelukkig hebben deze activiteiten het broedgeval niet verstoord.

Broedbiologie

Op 27 mei kon tot twee keer toe de paring worden waargenomen. Mooi om te zien hoe dit door het vrouwtje werd uitgelokt. Het vrouwtje piepte regelmatig een soort klagend 'pffhiew' geluid. Vermoedelijk bedoeld voor het mannetje om aandacht te trekken om tot paring te komen.

Vanaf 1 juli werd alleen het mannetje nog gezien. Hoogstwaarschijnlijk zat het vrouwtje toen al op het nest. Op 2 juli zagen we het vrouwtje in de vooravond laag vliegend boven het perceel en landde toen op de broedlocatie.

In de nacht van 5 op 6 juli had het behoorlijk geregend en waaide het stevig. Er werd gekeken bij het perceel en het gras lag er helemaal platgeslagen bij. Direct werd er contact opgenomen met het Kenniscentrum Akkervogels om te overleggen. Er bestond namelijk de angst dat het nest door het platgeslagen gras onvindbaar was geworden door de ouders. Jitty Hakkert van Kenniscentrum Akkervogels kwam deze ochtend poolshoogte nemen.

Door de onervarenheid van de vogel kon het platgeslagen gras nog wel eens een probleem worden, omdat het voor het vrouwtje grauwe kiekendief het eerste legsel betrof.

Gelukkig zag Jitty, toen ze ter plekke was, het mannetje aan komen vliegen met een prooi. Daarna zag ze het vrouwtje van het nest vliegen, waarna de prooi-overdracht plaatsvond. Door dit tafereel trokken wij de conclusie dat alles goed was gegaan.

Op 10 juli werd na overleg besloten om een drone in te zetten om de voortgang van het broedsel te bekijken. Deze keuze werd gemaakt, omdat er de afgelopen dagen fikse onweersbuien over het gebied waren getrokken en we natuurlijk erg benieuwd waren naar de ontwikkelingen.

Op 11 juli constateerden we door middel van dronebeelden dat er drie jongen in het nest lagen van ongeveer tien dagen oud. Drie prachtig gezond ogende donskuikens! Geweldig om te zien dat het allemaal nog steeds goed ging.

Prooi-overdracht tussen man en vrouw

Drone opname van drie
kuikens grauwe kiekendief

Nest met jonge grauwe kiekendieven
net voordat ze geringd werden

Op 21 juli zijn de drie jongen door Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels geringd. Het betrof twee vrouwtjes en een mannetje, die alle drie goed op gewicht waren en zich in alle opzichten goed ontwikkelden.

Vanaf 1 augustus waren alle drie de jongen vlieg vlug en waren er prooi-overdrachten tussen de jongen en de ouders. Op 16 augustus zijn de drie jonge grauwe kiekendieven voor het laatst in Ottershagen waargenomen. Ze zullen nu wel in het overwinteringsgebied in de Sahel in Afrika verblijven.

Het is nog maar de vraag of de kiekendieven volgend jaar ook weer terug zullen keren in Twente. In het verleden is gebleken dat dit zeker niet vanzelfsprekend is. Met hoopvolle verwachting wordt er nu al uitgekeken naar het volgende broedseizoen.

Bronnen:

Geslaagd broedgeval Grauwe Kiekendief in Overijssel in 2011:

Johan Poffers en Ben Koks

Vogelatlas van Nederland - Sovon

Grauwe Kiekendief - Kenniscentrum Akkervogels

Ons Dinkelland 1926: Meester Bernink

Dronefoto: Jacco Veldscholten.

Henri Félix Marie baron Schimmelpenninck van der Oye

*Burgemeester van Ootmarsum van 1 december 1939 tot 15 juni 1966.
Een ambtsperiode van maar liefst 26½ jaar.*

Burgemeester Schimmelpenninck
van der Oye

Henri Félix Marie baron Schimmelpenninck van der Oye (verder te noemen Henri) werd geboren op 16 januari 1903 in Kloetinge (Zeeland), als zoon van Hendrik Nicolaas baron Schimmelpenninck van der Oye en Cécile Eugénie Marie gravin Dumonceau. Zijn ouders kregen negen kinderen, zes dochters en drie zonen, één dochter werd levenloos geboren.

Henri Félix Marie werd vernoemd naar de vader van zijn moeder, Graaf Charles Henri Félix Dumonceau (1827-1918). Deze graaf was, luitenant-generaal, werkte voor koning Willem III en na diens dood voor koningin Wilhelmina in de functie van Chef van het Militaire Huis van de koningin.

Hij vervulde deze functie tot zijn overlijden. Het gezin woonde bij de geboorte van Henri in Kloetinge op Buitenplaats

Schoonoord in de Hollandsche Hoeve. Vader was rentmeester van het Kroondomein Goes. Vier maanden na de geboorte van Henri Félix Marie werd zijn vader benoemd tot rentmeester van het Kroondomein Arnhem, met als standplaats Amersfoort. Het gezin, vader, moeder en zeven kinderen, verhuisde op 16 mei 1903 en betrok Huize Randenbroek met landgoed aan de Heiligenbergweg 35 in Amersfoort. Voor de kinderen (leeftijd van 4 maanden tot 13 jaar) werden twee kinderjuffrouwen aangetrokken. Daarnaast twee tuinmannen. Het personeel verbleef intern. Op 19 november 1904 werd er nog een dochter geboren. Op 19 september 1910 overleed Henri's vader op 48-jarige leeftijd.

Henri bezocht de lagere school en de Hoogere Burgerschool in Amersfoort. Op 6 september 1916 vertrok Henri naar Arnhem en rondde zijn opleiding af bij het Canisius-college in Nijmegen. Met zijn einddiploma op zak vertrok hij naar Engeland, waar hij volontair werd bij het Nederlands consulaat in Londen. Daar was hij enige tijd verbonden aan de Nederlandse Kamer van Koophandel. Op 21 maart 1928 kwam Henri terug naar Nederland. Hij woonde tijdelijk bij zijn moeder in Huize 't Regelink in Hengelo (Gelderland). Op

25 mei 1928 vertrok hij naar Den Haag waar hij werkte bij het verkoopkantoor van de Staatsmijnen. Drie maanden later verhuisde hij naar Utrecht en kwam te werken bij de afdeling Toezicht Staatsmijnen. Door zijn werkgever werd hij uitgezonden naar Frankrijk. Hij kwam daar in een plaatsje terecht waar alleen een dialect werd gesproken. Daarom verzocht hij om overgeplaatst te worden naar Parijs. Dat mocht niet. Hij nam ontslag en ging wel naar Parijs. Daar woonde hij bij een Franse neef die directeur was van een tennis-racketfabriek.

Na een periode in Parijs gewoond en gewerkt te hebben kwam hij op 29 juli 1930 terug naar Nederland. Hij had genoeg van het gereis en verdiende volgens hem maar weinig. Henri woonde kort bij zijn moeder in Hengelo (G) om vervolgens op 17 september 1930 te verhuizen naar Culemborg. Henri kwam te werken bij de secretarie van de gemeente. Henri woonde aan de Ridderstraat 2. In de tijd dat Henri in Culemborg woonde, ontmoette hij in het zuiden van het land jonkvrouw Frieda Luise Augusta Maria Rendorp.

Henri trouwde met haar op 22 september 1932 in de gemeente Amby, dichtbij Maastricht. Zijn vrouw is geboren op 25 februari 1911 te Köln-Deutz en was een dochter van jonkheer Pieter Joachim Roger Rendorp en Marie Hubertine Ernestine Regout. Ze woonden nog een maand samen in Culemborg en verhuisden op 26 oktober 1932 voor een half jaar naar de Nieuweweg 25 in Lochem. Vanaf 4 maart 1933 tot 26 september 1939 woonde het echtpaar in Maastricht waar Henri zeven jaar lang mede-onderdirecteur was bij Dekenfabriek N.V. Wolindustrie voorheen Jules Regout en Co. te Maastricht. Dit was het bedrijf van zijn schoonvader. De fabriek werd door de wereldwijde crisis in de jaren dertig, mede door de harde concurrentie met onder andere Twentsche bedrijven, in 1939 stopgezet.

De afzet van wollen dekens stagneerde en de voorraad liep op tot 20.000 stuks. Een bijzonderheid is, dat kort nadat de fabriek gesloten was, het bedrijf een order kreeg van het Nederlandsche leger voor de productie en levering van een miljoen wollen dekens. Henri werkte daarna op de gemeentesecretarieën van Geleen en later Elsloo. Na het uitbreken van de oorlog en de mobilisatie verhuisde Henri op 26 september 1939 naar Wassenaar. Hij kreeg een baan bij het hoofdbureau van het Nederlandsche Roode Kruis en werd benoemd tot Militair Commissaris.

De commissaris van de koningin van Limburg, Willem van Sonsbeeck, vroeg Henri rond die tijd of hij voelde voor een burgemeesterspost in Ootmarsum. Zijn antwoord was: "Ja".

Vervolgens heeft Willem van Sonsbeeck contact opgenomen met Alexander Eppo baron Voorst tot Voorst, commissaris van de koningin van Overijssel.

Als Maltezer Ridder werd hem in dezelfde periode een baan aangeboden als Militair Commissaris van het Rode Kruis in Groningen. Tijdens een kort bezoek bij familie in Maastricht ontving Henri het bericht dat hij voorgedragen was voor het burgemeestersambt in Ootmarsum. Geheel tot zijn verrassing, hij had zelf niet gesolliciteerd.

Henri kon kiezen uit twee banen en koos voor het burgemeestersambt Ootmarsum, omdat hij zoals hij liet optekenen, vastigheid wilde.

Vanaf maart 1939 had Ootmarsum een waarnemend burgemeester, Joseph Louis Charles van der Heijden, burgemeester van Denekamp. Zijn voorganger, burgemeester Egon Lodewijk Maria Theresia Jozef Von Bönninghausen was door de minister op 1 maart 1939 oneervol ontslagen. Zijn beroep werd op 26 oktober 1939 door de Centrale Raad van Beroep afgewezen. Bij Koninklijk besluit van 23 november 1939 werd Henri Félix Marie baron Schimmelpenninck van der Oye per 1 december 1939 benoemd tot burgemeester van Ootmarsum. Henri verhuisde met zijn echtgenote op 23 december 1939 van Wassenaar naar Ootmarsum. Ze betrokken de woning aan de Marktstraat 73 in Ootmarsum.

De installatie van Henri als burgemeester van Ootmarsum

Twentsch dagblad Tubantia heeft een artikel geplaatst over zijn entree in Ootmarsum, dat goed weergeeft hoe de burgers in Ootmarsum in onzekere tijden Henri en zijn echtgenote hebben ontvangen als hun nieuwe burgervader.

Ootmarsums nieuwe burgemeester geïnstalleerd op 13 december 1939.

FEESTVREUGDE IN HET OUDE STADJE

De plechtigheid in den Gemeenteraad

Vandaag is Ootmarsum's nieuwe burgemeester H.F.M. Baron van Schimmelpenninck van der Oye geïnstalleerd. Het oude Twentsche stedeke heeft zijn nieuwe burgemeester een waardige ontvangst bereid. Van bijna alle woningen wapperde de driekleur. Vanmiddag werd burgemeester Schimmelpenninck door de beide wethouders en den Gemeentesecretaris per auto van "Hotel de Gouden Leeuw" te Almelo afgehaald. De burgemeester en zijn echtgenote namen in de voor hen bestemde auto plaats, waarna men koers zette naar het stadje aan den voet van den Kuiperberg op welke cruin, juist op de gemeentegrens, de Harmonie "Caecillia" reeds met haar koper stond te wachten om zoodra de auto van den Burgemeester in zicht kwam een "Lang zal hij leven" ten gehoor te brengen. In optocht ging het hierna, omstuwd door een groote schare, naar het stadje in welke pittoreske raadhuisje in Lodewijkschen stijl aan het even schilderachtige Marktpluintje met zijn mooie oude geveltjes opgetrokken tegen 3 uur de installatievergadering was belegd. Bij het verlaten van de auto werd door de jonggejuffrouw Clementine Haars huis, een dochtertje van den Gemeenteontvanger, een aan mevrouw Schimmelpenninck van der Oye een bouquet gele anjers met linten in den stadskleuren blauw en geel aangeboden onder het opzeggen van volgend gedichtje:

*"Wij burgers van Ootmarsum
Eeren Nederlandse Koningin
En halen U. Haar plaatsbekleeder
Heden blijde juigend in
Moge 't bouquet uit onze hand
U aan ons binden met hechten hand"*

Feestelijk klonken marschen door een voor deze gelegenheid aangebrachte luidsprekers-installatie over het Marktpluin, waar zich een dichte menigte burgers en belangstellenden had opgesteld. Marechaussee en gemeentepolitie regelden het verkeer, dat omgelegd was. Te ongeveer 3 uur, nadat de genoodigden en eenige andere belangstellenden zich in den raadszaal hadden verzameld, opende de heer J.B. Reuwer, wethouder en Loco-burgemeester de vergadering, waarna hij den Secretaris verzocht het Koninklijk besluit inzake de benoeming van Baron Schimmelpenninck als burgermeester dezer gemeente te willen voorlezen. Nadat hieraan was voldaan – er zij vermeld dat de installatieplechtigheid ook door middel van een luidspreker voor de buiten de raadszaal vertoevenden te volgen was – nam de heer Reuwer het woord.

Reuwer sloot zijn toespraak af met de woorden:

Mijnheer de Burgermeester!

Uw ambtsgebied is hier weliswaar klein, maar U vindt hier een gemeente die nog niet als zoveele andere tot de noodlijdende hoort. Werkeloosheid heerscht hier in geringe mate. Onze gemeente is voorzien van waterleiding. Wij hebben riolering met moderne waterzuivering en kunnen ons gelukkig prijzen, dat de gemeentelijke schuldenlast niet ondragelijk is. Ik wil u Ootmarsum niet als een dorado schilderen, maar toch kan het in menig opzicht den toets der kritiek met vele plattelandsgemeenten doorstaan. Er blijven echter ook nog vele wenschen te vervullen en het zal u als jong Burgermeester tot groote voldoening strekken, als deze wenschen onder Uwe leiding verwezenlijkt kunnen worden. Ik hoop mijnheer de Burgermeester dat u met ambitie Uw taak hier zult aanvaarden en dat het U gegeven zij nog vele jaren als burgervader in den ware zin des woords hier werkzaam te zijn en dat U met Gods hulp nog veel in onze gemeente tot stand zult brengen.

Oorlogsperiode

Zijn start als burgemeester was moeizaam. Hij constateerde dat veel Ootmarsummers heulden met de Duitsers. De Duitse aanval begon op 10 mei 1940. Duitse paratroepers wisten geen stand te houden. Hitler was razend. Vanaf de vliegbases Handorf (Münster -Delmenhorst (Bremen) en -Quackenbrück (Osnabrück) vlogen 90 Heinkel H 111-bommenwerpers naar Rotterdam en bombardeerden de stad op 14 mei 1940 gedeeltelijk plat. Daarna werd bedreigd Utrecht te bombarderen. De capitulatie van Nederland werd een feit op 15 mei 1940.

Op het gemeentehuis Ootmarsum bleek zijn rechterhand gemeentesecretaris Antonius Henricus Gerardus Weustink nazi-sympathieën te hebben. Op 27 juli 1942 werd Weustink formeel lid van de NSB. Hij was beïnvloed door de voormalige burgemeester van Ootmarsum Egon L.M.T.J. Von Bönninghausen (verder te noemen Bönninghausen), dat vertelde hij tijdens zijn rechtszitting in 1947. Bönninghausen was een fanatiek nationaal socialist werd lid van de NSB in de maand maart 1940 en burgemeester van Tubbergen op 10 mei 1940. Vanaf 9 augustus 1941 NSB-er commissaris der koningin van de provincie Overijssel. Weustink werd op voordracht van commissaris Bönninghausen burgemeester van Oldenzaal. Tijdens de installatie van Weustink, op 13 juni 1942, sprak commissaris Bönninghausen met op de achtergrond een NSB-vlag. Bönninghausen herinnerde aan hun gemeenschappelijke samenwerking te Ootmarsum, als burgemeester en secretaris. Verder sprak hij over hun voortdurende strijd tegen de eigenaardige politieke kongsiës in Ootmarsum: *“In welken strijd beider politieke kameraadschap groeide”*, aldus de commissaris.

Bönninghausen dacht zijn ambt als commissaris der koningin te kunnen combineren met het actief strijden aan het Oostfront als vrijwilliger van de Waffen SS. Hij sneuvelde in Stalino Oekraïne (Sovjet-Unie) op 26 februari 1943. Weustink zat na de oorlog gevangen en werd door het Tribunaal Enschede op zaterdag 13 juni 1947 veroordeeld tot acht jaar hechtenis met vooraf trek. Niet onvermeld dient te blijven dat Weustink en Bönninghausen de heer Joannes Andreas Josephus Antonius Joosten (raadslid en notaris), in Ootmarsum in januari 1942 hebben laten arresteren en laten afvoeren naar Kamp Amersfoort, waar hij op 5 oktober 1942 overleed. De heer Joosten was vanaf de benoeming van burgemeester Schimmelpenninck van der Oye tot de dag van zijn arrestatie raadslid in Ootmarsum. Op 9 augustus 1941 verhuisde burgemeester Henri en zijn echtgenote naar de Almelostradaat 293, (nu Almelostradaat 72).

De bevrijding van Ootmarsum op woensdag 4 april 1945

(Tekst overgenomen uit Het Bevrijdingsjournaal RTV-Oost)

De Duitsers zijn uit Noordoost Twente vertrokken, maar Ootmarsum heeft nog geen bevrijder gezien. De ongeduldig geworden burgemeester Schimmelpenninck van der Oye trekt op woensdag 4 april 1945 samen met enkele burgers naar de Britse troepen in Denekamp. Daar vraagt hij of ze Ootmarsum niet willen vergeten. Het verzoek wordt gehonoreerd. In de namiddag rijden zeven carriers de stad binnen, tot vreugde van de bevolking.

Na de oorlog

Op 17 maart 1949 werd in Den Haag een dochter geboren, Digna Pauline barones Schimmelpenninck van der Oye. Het huwelijk van Henri en Frieda Luise hield echter geen stand. Henri verhuisde op 1 oktober 1953 naar pension De Kuiperberg aan de Almlosestraat 285, later Almlosestraat 63. Zijn inboedel werd opgeslagen in Beerze. Op 18 november 1953 werd de scheiding uitgesproken door de rechtbank Almelo en op 9 december 1953 werd hij ingeschreven bij de gemeente Amby (Limburg).

Digna Pauline en haar moeder verhuisden samen naar Den Haag.

Welkom Hongaarse vluchtelingen

Op zondag 4 november 1956 viel het Rode Leger Hongarije met grof geweld binnen. Vele Hongaren vluchtten. Op donderdag 15 november verwelkomde koningin Juliana de vluchtelingen in de Utrechtse Jaarbeurs. Vanaf Utrecht werden Hongaarse vluchtelingen verspreid over Nederland.

Ootmarsum nam een grote groep op in het PTT Vakantieoord. Burgemeester Schimmelpenninck van der Oye had de burgers van Ootmarsum gevraagd om hun nieuwsgierigheid te bedwingen en de Kuiperberg te willen beschouwen als een stukje Hongarije waar onze vrienden tot rust konden komen. Na een groots sinterklaasfeest bedankte hij de inwoners van Ootmarsum dat zij hier gehoor aan hadden gegeven. Zijn dank ging ook uit naar de verstrekkers van babyledikanten, radio's, kleding en dergelijke. Ook bedankte hij voor de vele sinterklaascadeaus en de medewerking om de vluchtelingen aan werk te helpen als vrijetijdsbesteding. Henri huurde vanaf 1 mei 1962 een woning van de gemeente Ootmarsum op het Villapark 22. Dit was zijn laatste woonadres in Ootmarsum.

Zilveren jubileum

Op 14 december 1964 was de viering van het zilveren jubileum van de burgemeester van Ootmarsum. Die dag was er een zware westers storm met veel regen, waardoor het buitenprogramma moest worden aangepast. Er werd teruggekeken op zijn loopbaan door dertien sprekers in Hotel de la Poste.

Een aantal uitspraken:

“U hebt de oorlog meegemaakt, u hebt hem voorbeeldig gestreden en meegedeeld”

“Uw beleid was één grandioos succes”

“U bleek een waar vader voor uw burgers te zijn”

“U hebt ten volle voldaan aan het door u gestelde doel: een burgervader te zijn voor de burgerij en ook voor het personeel”

“Ootmarsum heeft bijna niets van de oorlog geleden, geen razzia's hebben hier plaatsgevonden”

“Door uw tactvol beleid, in deze zoo moeilijke jaren heeft u getracht ons te behoeden voor rampen”

Tweede wethouder en locoburgemeester, de heer J.G.M. Bloemen, vermeldde in zijn toespraak in Hotel de la Poste onder andere:

Openluchtwembad De Kuiperberg

“Dikwijls hebt u als het met de zwembadplannen weer eens misging in een neerslachtige bui gezegd: Hiervoor vecht ik nu al bijna 25 jaar. Langzamerhand begin ik te twijfelen. Zeer verheugend is het dan ook u op deze dag te kunnen mededelen, dat alle onderlinge meningsverschillen, (en dat waren er niet weinig) aangaande het zwembad zijn opgelost”.

Op 1 april 1966 werd gestart met de bouw van het openluchtwembad De Kuiperberg.

Nieuwe raadhuis, rijksgoedkeuring 1964

“Sedert jaren hebt U alles in het werk gesteld om tot een nieuw raadhuis te geraken. Het zal voor u dan ook, misschien wel de grootste voldoening zijn, jubilerend burgemeester, dat mede door uw vele werk in deze, Ootmarsum binnenkort de beschikking krijgt over een nieuw raadhuis dat qua stijl en uitvoering een pronkstuk zal zijn voor het nageslacht”.

Annexatie

“Ruim 75 jaar tracht Ootmarsum zijn gemeentegrenzen gewijzigd te krijgen. Sedert Uw ambtsaanvaarding in 1939 hebt u legio pogingen in het werk gesteld om ‘gang’ in deze zaak te krijgen, het heeft U de eretitel van ‘roofridder’ opgeleverd. Helaas, is U deze titel ten onrechte gegeven, komt U deze titel niet toe. Wij hebben niets te roven. Wij verlangen alleen een gedeelte van het gebied terug dat eeuwenlang tot 1811 ons rechtmatige eigendom is geweest en bij de omwenteling van 1811 aan Denekamp is ten deel gevallen”.

Vervolgens liet de burgemeester via de voorzitter weten dat het hem heeft behaagd om persoonlijk een bedrag van fl. 2.500,00 te storten ten behoeve van een fonds voor studerenden uit de gemeente Ootmarsum aan de Technische Hogeschool Twente en andere Hogere Scholen en Universiteiten. Op voorstel van de voorzitter en met toestemming van de jubilerende schenker werd besloten dit fonds de naam -Burgemeester Schimmelpenninck van der Oye-stichting- te geven. In het jaar 1964 kwam ook een rijks goedkeuring voor de bouw van een gymnastiekzaal, de eerste gymzaal in Ootmarsum.

Uitspraken van de burgemeester rond zijn 25-jarig jubileum:

“Het saneringsplan voor de binnenstad is nodig, maar het moet zo gebeuren dat het typische karakter van het stadje ongeschonden blijft” “De uitbreiding van Ootmarsum met gebouwen en woningen heeft veel te maken met de bekendheid die we hebben gegeven door de verspreiding van drukwerkjes” “Er moeten hoognodig voetbalvelden komen” “Het openluchtmuseum moet worden uitgebreid” “Niet in de laatste plaats moet er worden geijverd voor een gemeenschapshuis voor toneelvoorstellingen en dergelijke”

“Nee, geen dorps huis”, zegt de burgemeester. “Ootmarsum is een stad, maar een stadshuis krijgen we al, dus zo kunnen we ‘t niet noemen”. Zijn wens is tot op heden nog niet vervuld.

Mevrouw Barenbrug overhandigde, als lid van het feestcomité, Henri namens de burgerij van Ootmarsum een 1500 gram wegende zilveren broodmand in Louis Seize-stijl. Het geld was opgehaald door middel van een huis-aan-huis collecte met schriftelijke aankondiging. Van het personeel van de gemeente Ootmarsum ontving hij een zilveren schaal. Aansluitend was er van vijf uur tot half zeven gelegenheid voor de burgerij om de burgemeester te feliciteren. De jubilaris had dezelfde avond de kerkelijke overheid, zijn medewerkers en familieleden met hun dames uitgenodigd voor een genoeglijk samenzijn in hotel Van der Maas.

Afscheid

Bij koninklijk besluit van 24 mei 1966 werd aan de heer H.F.M. Schimmelpenninck van der Oye om gezondheidsredenen, op zijn verzoek, met ingang van 15 juni 1966 eervol ontslag verleend als burgemeester van Ootmarsum. Bij zijn afscheid tijdens een raadsvergadering in Ootmarsum op 6 juli 1966 stond één agendapunt: ‘Eervol ontslag aan H.F.M. baron Schimmelpenninck van der Oye’.

Hieronder zijn afscheidsrede:

“Mijne Heren,

Dit te behandelen stuk is het zwaarste uit geheel mijn ambtsleven. Van harte hoop ik, dat mijn verlaten van de stuurmanspost, U allen zult willen aanvaarden als een noodsprong, dat ik niet langer kon verdragen, zo nu en dan Kapitein te zijn. Na lang beraad met mijn doktoren ben ik tot dit besluit gekomen. Ik had nog twee jaren besturen voor de boeg, maar ik vond dit niet eerlijk tegenover U en de Gemeente. Met weemoed neem ik thans afscheid van U allen en van Ootmarsum. Van harte hoop ik, dat ik mijn plicht gedaan heb, alhoewel het mij dikwijls zwaar gevallen is. Ik moge getuigen, dat ik in al deze jaren gesteund ben door wethouders, raadsleden, ambtenaren, arbeiders, maar daarnaast ook door de Kerkelijke Overheden. Er is veel geschied, maar ik had nog zoveel meer willen doen.

Ootmarsummers, bewaar uw stadje zoals het is; maak er geen reclameobject van. Bouw geen flats en houd het rustig. Wees verdraagzaam en weet te voelen en te beseffen dat wij allen Christelijk zijn, met een nuancering van Rooms Katholiek en Protestant, maar allen één voor God de Vader. Nogmaals dank aan U allen, raadsleden en inwoners, voor wat gij voor mij geweest zijt”.

In december 1966 werd Henri, op voorstel van het college van B&W in Ootmarsum, benoemd tot ereburger van die stad. Henri verhuisde op 4 januari 1967 van Ootmarsum naar Vught. Zijn voortschrijdend ziekteproces maakte hem steeds zwakker. Hij overleed op 19 februari 1971 in Huize De Braacken in Vught. Op 23 februari 1971 werd hij begraven op het kerkhof aan het mr. Loeffplein in Vught. Henri is na zijn scheiding ongehuwd gebleven, evenals zijn ex-vrouw jonkvrouw Frieda Luise Augusta Maria Rendorp.

Als voorbereiding voor dit artikel heb ik twee keer een bezoek mogen brengen aan Henri's dochter, Digna Paulien barones Schimmelpenninck van der Oye die samen met haar echtgenoot Leonardus Henricus Johanna Wilhelmus van Exel op hun landgoed in de buurt van Alkmaar wonen. Ze kregen drie kinderen en zes kleinkinderen. Het waren plezierige openhartige gesprekken over haar vader en moeder, alsook over hun eigen leven.

Bronnen:

Twentsch dagblad Tubantia

Enschedesche courant

RTV-Oost

Mevrouw Digna Paulien barones Schimmelpenninck van der Oye

Opvangcentrum voor Hongaarse vluchtelingen ‘de Kuiperberg’

Van Leonne Bank ontvingen we een boek van de tijd dat in P.T.T.-Vakantieoord de Kuiperberg Hongaarse vluchtelingen werden opgevangen. Haar vader Wim Bank was destijds de beheerder van het vakantieoord. De schrijfster van het handgeschreven verslag is niet bekend, maar zij is ongetwijfeld zeer nauw betrokken geweest bij de opvang van de Hongaren.

“Zaterdag, 17 november 1956. Er heerst een ongewone spanning in het bij de PTT-ers zo bekende vakantie-oord ‘de Kuiperberg’. Vanwaar die spanning en die opwindende en die ongewone drukte? Toen op 4 november 1956 de massale uittocht van Hongaarse vluchtelingen begon en het later bekend werd dat de Nederlandse regering had besloten 2000 van deze ontheemden in ons vaderland op te nemen, kwam het spontane aanbod om het vakantie-oord ‘de Kuiperberg’ als opvangcentrum voor de Hongaren beschikbaar te stellen. Terwijl bovendien het personeel van de PTT aanbod, alle kosten voor de verzorging voor hun rekening te nemen. De Nederlandse Federatie voor Vluchtelingen heeft dit aanbod dankbaar aanvaard en daarom zien wij op de morgen van die bewuste 17e november, behalve de heer en mevrouw Bank en het huishoudelijk personeel, Mevrouw Brand (hoofd van de afdeling Maatschappelijke Zorg PTT), de door de Nederlandse Federatie voor Vluchtelingen hulp aangestelde stafleidster Mej. Mr. L.M. Eggels, de twee tolken de heren Szekely en Szender, de maatschappelijk werkster mej. Delleman en de bedrijfszuster Smaal in druk gesprek over de ontvangst van de vluchtelingen, die straks met een autobus zullen arriveren vanuit de Julianahallen van het Jaarbeursgebouw in Utrecht, waar zij drie dagen doorgebracht hebben. Tegen 12 uur is het huis vol met gasten. We zien o.a. de burgemeester van Ootmarsum baron H.F.M. Schimmelpenninck van der Oye, mijnheer pastoor Schweigmann, dominee Adolfsen, een aantal reeds langere tijd in Nederland wonende Hongaren en niet te vergeten, de pers.

Twaalf uur. De spanning stijgt. De telefoon rinkelt. Mejuffrouw Knoppe, die de Hongaren begeleidt, belt op: “Wij zijn onderweg met 18 Hongaren en kunnen over circa een half uur op de Kuiperberg zijn”.

17-11-1956 Bus met Hongaarse vluchtelingen komt aan op de Kuiperberg

“Kwart voor één: vooraf gegaan door de motorpolitie rijdt de autobus het terrein op. Alle aanwezigen lopen naar buiten om de Hongaren bij het uitstappen behulpzaam te zijn. Handen worden uitgestoken om de twee baby's in reiswiegen in ontvangst te nemen, maar Zr. Smaal heeft de primeur. Na de koffie spreekt de heer Zador namens alle aanwezige autoriteiten, zijn landgenoten op hartelijke wijze toe. Wanneer hij vertelt dat men hier in een vrij land is, waar goede mensen wonen die hen met liefde ontvangen en willen opnemen, zijn het zowel de Hongaren als de Nederlanders die een traan weg moeten pinken. Het is eveneens een ontroerend ogenblik als even later de Hollandse driekleur met het rood-wit-groen van Hongarije onder het zingen van het indrukwekkende Hongaarse volkslied, omhoog gaat. Met het zingen van het Wilhelmus wordt deze plichtigheid besloten”.

De Hongaarse en Nederlandse vlag worden gehesen

“Na de maaltijd volgt de kamerindeling en wordt het huis bezichtigd. De Hongaren zijn opgetogen dat zij ieder een eigen kamer ter beschikking krijgen. Al spoedig is de eerste onwennigheid overwonnen. De gezellige inrichting van het huis werkt er ook aan mee dat de gasten zich na enige dagen volkomen thuis voelen en als gastheren en gastvrouwen kunnen optreden wanneer op 22 november de 2e groep Hongaren aankomt. Het gehele huis is nu vol. Er zijn veel gezinnen met kinderen, enkele echtparen zonder kinderen en enige alleenstaande mannen en jongens”.

“Van de belevenissen van elk van onze gasten zou een boek te schrijven zijn. Eén van de meestaansprekende is wel die van Jenő, een jongen van 14 jaar, die zonder familieleden op de Kuiperberg was. Op de dag van de opstand in Budapest, zit hij rustig te midden van zijn klasgenoten op de ambachtsschool. Plotseling horen zij lawaai buiten op straat. Het is opstand.

De jongens zijn niet meer te houden en vliegen de straat op. Het is algehele chaos. Hier en daar worden gevechten geleverd, gebouwen in brand gestoken, maar een algehele leiding ontbreekt. Daar komt een vrachtauto vol geweren aan. Ieder die er om vraagt, kan er één krijgen. Jenö en zijn vriend vragen er ook één. “Neen”, zegt de commandant, “jij bent nog te jong je krijgt er geen.” “Maar ik kan goed schieten, dat heb ik geleerd bij de baanbrekers” (een communistische jeugdbeweging). Jenö mag proefschieten, mikt precies in de roos en krijgt zijn

geweer. Hij neemt deel aan de vrijheidsstrijd. Hij weet niet meer precies hoeveel Russen hij doodgeschoten heeft, maar wel weet hij nog dat één van die Russen een prachtig machinepistool had, met een geluidsdemper erop. Dat heeft hij maar meegenomen en het is hem later nog goed van pas gekomen. Jenö vecht de gehele nacht en morgen door en gaat 's middags even naar huis om wat te slapen en te eten, maar al spoedig vertrekt hij weer naar het strijdtoneel. Het was de laatste keer dat hij thuis was. Wanneer de kansen keren en de Russen de macht weer enigszins in handen krijgen, vlucht onze vriend met nog 300 vrijheidsstrijders Budapest uit op 6 vrachtauto's. Na nog verschillende gevechten te hebben geleverd zijn er 150 over. De overigen zijn gesneuveld. In een dorpje leven deze mensen gedurende enige dagen in een wijnkelder vrij rustig, totdat zij ontdekken dat een 16-jarige Jodenjongen het plan heeft hen te verraden. Er is voor hen maar één mogelijkheid om hun leven te redden en dat is deze jongen om het leven te brengen. En wie kan dit beter doen dan Jenö met zijn pistool met geluidsdemper erop. Jenö schiet hem neer en vertelt dit later net zo rustig en met net zoveel enthousiasme of hij een doelpunt in een voetbalwedstrijd heeft gemaakt. Maar ondanks dit is hun schuilplaats nu toch ontdekt en men vlucht verder. Daar komen twee Russische tanks aan. Jenö en zijn vriend springen op de rijdende tanks, besmeren de ruiten met modder en wanneer de koepel open gaat gooien zij molotovcocktails naar binnen. De tanks branden volkomen uit en slechts één van de inzittende Russen slaagt erin te ontkomen. Van de nu nog overblijvende Hongaren besluit de helft terug te keren naar Budapest en de andere helft wil proberen om dwars door de bossen over de grens naar het vrije Oostenrijk te vluchten. Jenö vreest echter dat men zal verdwalen en besluit alleen over de hoofdweg de grens te bereiken. Tegen de avond klopt hij aan bij een woning, vertelt hier dat hij op weg is naar een oom in Győr en vraagt of hij hier mag overnachten. Dit wordt toegestaan, de vrouw onthaalt hem gastvrij. Wanneer het gezin aan tafel gaat en wat later de man thuiskomt, schrikt Jenö hevig. De man blijkt lid van de gevreesde AVO, Hongaarse veiligheidsdienst, te zijn. Op het toilet laat Jenö haastig en zenuwachtig zijn wapen tussen de voering van zijn jas glijden en gaat weer naar binnen.

Hij is blij als de familie naar bed gaat, maar hij kan haast niet slapen van de spanning dat er iets ontdekt zal worden. Maar alles gaat goed.

De volgende morgen stelt zijn gastheer voor om een eind samen te gaan, zij moeten toch dezelfde kant uit. Jenő durft geen 'nee' te zeggen en later is hij er dankbaar voor, want na enige kilometers gelopen te hebben, komen zij bij een controlepost en dankzij de AVO-man komt Jenő er gemakkelijk door. Even later scheiden hun wegen zich en onze vriend trekt alleen verder.

Hoeveel dagen hij gelopen heeft, weet ik niet meer, maar op een gegeven ogenblik rijdt hem een paard-en-wagen achterop met 4 jonge echtparen en een klein jongetje van 1 ½ jaar. Jenő wordt uitgenodigd mee te rijden. De jonge mensen blijken ook vrijheidsstrijders te zijn. Ook zij durfden na de terugkeer van de Russen niet langer in Budapest te blijven en verkozen de vlucht naar het Westen boven een blijven in Hongarije met alle kans op gevangenneming, deportatie of de doodstraf. Na enkele mijlen gereden te hebben roept iemand hen toe: "Welkom in Oostenrijk". "Zijn zij dan al in Oostenrijk?", vragen zij zich af. De man komt naar hen toe en beaamt dit. Hij zegt erbij dat zij de wagen niet verder mee kunnen nemen, daar zal hij wel voor zorgen. Zij stappen van de wagen af, bedanken de man en gaan te voet verder. Even later blijkt dat zij toch nog wel 20 km van de grens verwijderd zijn. De wagen

zijn zij kwijt en deze afstand, die hen nog scheidt van de grens, kunnen zij verder gaan lopen. Het gelukt hen om ongemerkt de grens over te komen en dan zijn zij werkelijk in de vrije wereld. Zij worden ondergebracht in een vluchtelingenkamp. Het is hier echter zo vol, dat zij weer naar een ander kamp moeten. Er zijn zo ontelbaar veel vluchtelingen, het is alles zo druk dat niemand tot rust kan komen en wanneer er dan ook een bericht bekend gemaakt wordt dat de Nederlandse regering besloten heeft 2000 vluchtelingen op te nemen, bedenken zij zich geen ogenblik en geven zich op om ook naar Nederland te gaan. Na een langdurige treinreis en drie dagen wachten in de Jaarbeurshallen te Utrecht komt het hele gezelschap aan op de Kuiperberg. Het schijnt dat Jenő

Tünde en Toni voelen zich erg veilig bij Jenő de verzetsstrijder

zich onmiddellijk thuis voelt. Hij is uitermate bereidwillig en gehoorzaam, waar hij kan helpen zal hij het niet laten. Eén van de eerste dingen, die Jenő koopt van zijn zakgeld, is een speelgoed pistooltje en vindt het prachtig wanneer wij zijn spel van mensen doodschieten meespelen. Is zijn optreden in Hongarije ook slechts spel geweest?"

“Hij blijkt in veel dingen nog echt kind te zijn. Wanneer hij op St. Nicolaas-avond zijn schoen bij de schoorsteen heeft mogen zetten, is hij haast niet te bewegen om te gaan slapen, zo kinderlijk nieuwsgierig is hij om te zien of er wat in zijn schoen komt.

Toen Jenö na 2 maanden de Kuiperberg voorgoed verliet, huilde hij. Hij ging weer voor de zoveelste maal in zo’n korte tijd een nieuwe voor hem onbekende toekomst tegemoet. Zou het voor de laatste keer zijn?

Dit was een klein stukje uit de belevenissen van een 14-jarige jongen. De ouderen zouden ook ieder hun aangrijpende verhaal kunnen schrijven”.

Een gastvrij verblijf op De Kuiperberg

“Een volledig beeld van de toestanden in Hongarije, zoals deze waren, kunnen wij ons niet vormen, maar wel weten wij dat 11 jaren Russische bezetting genoeg waren om het Hongaarse volk tot een opstand te laten komen, die niet spoedig onderdrukt zal zijn. Ook weten we dat in nog geen 3 maanden tijd (van 28 oktober 1956 – 22 januari 1957) 167.781 vluchtelingen Oostenrijk binnen kwamen, waarvan er op laatstgenoemde datum 98.668 reeds afgevoerd waren naar andere landen. Van deze 98.668 zijn er 2925 in Nederland opgenomen en van dit aantal zijn er 77 kortere of langere tijd, de gast van de Kuiperberg geweest.

Radio ‘Vrij Europa spreekt’

U vraagt zich wellicht af waar onze ‘gasten’ zich de gehele dag mee bezig hielden. Dit was velerlei. Allereerst waren er allerlei mogelijkheden voor ontspanning: biljarten, pingpongen, sjoelen, schaken, dammen, kaarten en niet te vergeten het luisteren naar de radio. Dit radiotoestel, dat door de firma Buijvoets te Ootmarsum in bruikleen was afgestaan, werd de gehele dag gebruikt tot ’s nachts na 12 uur wanneer de Hongaarse nieuwsberichten doorkwamen. Wat nuttige arbeid betreft konden de vrouwen hun steentje in huishoudelijk werk bijdragen. Zij hielden zalen, gangen en trappen schoon, hielpen bij de afwas, het dekken en dienen aan tafel, verzorgden de koffie en thee in de bar en hebben zelfs met de kerstdagen voor alle gasten de maaltijd verzorgd. Echt Hongaars en prima!

Wim Bank met Scylla en Andrea,
die zich thuis voelen op de Kuiperberg

De kinderen boven de 5 jaar gingen naar school in de stad, zij leerden wat Nederlands en speelden met elkaar. Zij verveelden zich geen ogenblik en hadden het best naar hun zin.

Aan speelgoed was geen gebrek, dit kregen zij in zo'n grote overvloed, dat zij er hier meer van hadden dan in Hongarije.

Bij de mannen dreigde het probleem van verveling nog het meest. Daarom werd de gelegenheid om te werk te worden gesteld bij een gemeente-object met beide handen door hen aangegrepen. In blauwe overalls en grote

laarzen kon men de Hongaren bezig zien met graafwerk, n.l. het egaliseren van een stuk grond dat door de gemeente Ootmarsum tezamen met de Grondmij. als werkobject was beschikbaar gesteld. Toen het werk afgelopen was en er geen ander werk meer was, kon er toch noch niet van verveling gesproken worden. Nu leerden zij Nederlands en wandelden naar de stad om te zien hoe zij de 4 gulden zakgeld, die ze wekelijks ontvingen, het beste konden besteden want dat was geen gemakkelijke zaak voor hen die uit een land kwamen waar een zo grote armoede heerste, dat het hun voorkwam of zij hier in het paradijs terecht gekomen waren. Een zo'n grote luxe was hun totaal onbekend. Voor de ontspanning werden wekelijks films van de Rijksvoorlichtingsdienst gedraaid. Ook werd van particuliere zijde, toen de Hongaren nog in het middelpunt van de belangstelling stonden, veel gedaan om hen een goede ontspanning te bezorgen. Zo werden er enkele concerten aangeboden, enkele gratis filmvoorstellingen te Ootmarsum, voetbalwedstrijden werden georganiseerd (de voetbalkleding werd gratis ter beschikking gesteld door sportclub Enschede, inclusief de nieuwe 'Abe Lenstra' voetbalschoenen) met in de regel een gezellige ontspanningsmiddag of - avond. Een Twentetocht werd aangeboden door een busonderneming.

In het algemeen moeten we zeggen dat de Nederlandse bevolking spontaan veel gedaan heeft. Vooral de giften in natura om het verblijf van de Hongaren op de Kuiperberg te veraangename. Wij zouden hier in de eerste plaats willen noemen: de zendingen welke door PTT-ers uit het gehele land naar de Kuiperberg gestuurd werden, o.a. een volledige babyuitzet, een kinderledikantje, complete naaidoosjes, fruit. Ziekenhuis 'Ziekenzorg' te Enschede verraste de kinderen met St.Nicolaas met pakjes welke door de verpleegsters tezamen met de aldaar verpleegde kinderen waren samengesteld.

Veel zouden wij aan het voorafgaande kunnen toevoegen, maar het is ons onmogelijk met name te noemen, ieder die ons met weldaden overlaadde".

In het boek zijn verder tal van krantenknipsels met foto's opgenomen over de komst en het verblijf van de Hongaarse vluchtelingen in Ootmarsum. Het boek wordt afgesloten met een handgeschreven nabeschuiving van de stafleidster van het Nederlandse Vluchtelingenwerk L. M. Eggels. Zij ziet de tijd dat de vluchtelingen in Ootmarsum doorbrachten als een overbruggingsperiode, waarin zij vertrouwd moesten raken met de Nederlandse taal, gebruiken en levensgewoonten.

Dankzij de goede samenwerking met het Gemeentelijk Arbeidsbureau Oldenzaal en de hulp van velen, kon bereikt worden dat per 1 februari 1957 alle Hongaren (behalve vijf echtparen zonder kinderen), definitief geplaatst en gehuisvest waren in onder andere Ootmarsum, Oldenzaal, Almelo, Apeldoorn, Assen en Deventer.

Stafleidster L. M. Eggels besluit haar nabeschuiving met een dankwoord aan de heer en mevrouw Bank. *“Wat de heer en mevrouw Bank voor hun gasten, Hongaren en stafleden, hebben gedaan is dezen niet in staat te beschrijven. Wij zullen dan ook geen poging wagen, alleen deze opmerking: gedurende de 2 ½ maand van ons verblijf op de Kuiperberg is er tussen de leden van de staf en de heer en mevrouw Bank een vriendschapsband gegroeid, waarvan wij enkel kunnen hopen dat deze lang mag blijven bestaan. Nog een bijzonder woord van lof voor de voortreffelijke wijze waarop het huishoudelijk personeel zelfs na een druk seizoen de gasten van de Kuiperberg in materiële opzicht heeft verzorgd. Wij mogen niets anders zeggen, en hiermede willen wij besluiten, dat wij allen dankbaar zijn dat de PTT, door het beschikbaar stellen van haar vacantie-oord, ons in de gelegenheid heeft gesteld iets voor de Hongaren te doen”.*

Stafleidster L.M. Eggels met baby Tünde, bedrijfszuster Smaal en Leonne Bank

De cirkel is rond

En het onwaarschijnlijke gebeurde in oktober 2020. Enkele dagen nadat ik dit verhaal over de Hongaarse vluchtelingen had ingeleverd bij de redactie van het Jaarboek, kreeg ik 's morgens een telefoontje. Een jonge vrouw uit Vlaardingen, die in het Stadshotel logeerde, vroeg mij of ik (de heemkunde) iets wist over Hongaarse vluchtelingen in Ootmarsum. Ik was stomverbaasd. Wat een ongelooflijk toeval. Toen ik haar vertelde dat de heemkunde een compleet plakboek had van die tijd en ik de hele geschiedenis dus goed kende, zei ze: "Wat zal mijn moeder hier blij mee zijn."

” Nog geen half uur later zaten ze bij ons rond de tafel: Erzsébet Keller-Schmagrovias (85 jaar oud), haar zoon Anton Keller (geboren 1955) en haar dochter Bea (Beatrix, geboren 1957). Ontroerd bekeken ze het plakboek met de vele foto's. Herinneringen kwamen terug. Alles viel op zijn plek. Erzsébet bleek de jonge vrouw te zijn die met haar man Antal Keller, hun kleine zoontje Anton van anderhalf en nog drie stelletjes, met paard-en-wagen uit Hongarije

gevlucht was. Onderweg hadden zij de alleen reizende Jenő meegenomen. Zij herkende hem direct op de foto's. Via het opvangcentrum in Utrecht kwamen zij allen op 17 november 1956 in PTT-vakantieoord

'De Kuiperberg' terecht. Erzsébet heeft in Ootmarsum een heel gelukkige tijd gehad. Vooral hun kerkelijke huwelijksvoltrekking hier was een hoogtepunt. Bij het zien van de foto's krijgt ze tranen in haar ogen.

Hoewel de vier gevluchte echtparen allemaal al geruime tijd bij elkaar waren, waren zij niet kerkelijk getrouwd. De burgerlijke huwelijken waren voltrokken door de ambtenaar van de burgerlijke stand in Boedapest of tijdens de verwarde vlucht naar Oostenrijk door raden van de vrijheidsstrijders. Allen gaven de wens te kennen graag in de kerk te willen trouwen. En zo was er 20 december 1956 sprake van een 'Viervoudige Hongaarse Bruiloft'.

De vier Hongaarse bruidsparen.
Rechts Erzsébet en Antal Keller

Erzsébet vertelt dat ze naar de stad gingen om kleding te kopen. Nieuwe schoenen, een kostuum voor de heren en voor de dames een leuk jurkje. De bruidjes bezochten samen ook de kapper en gingen daarna naar de hoedenwinkel om een modieus hoedje uit te zoeken.

Van een voorschot op het zakgeld werden trouwringen gekocht. 's Morgens was er een driefvoudige huwelijksvoltrekking in de r.-k. kerk en 's middags werd één huwelijk ingezegend in de Nederlands Hervormde Kerk. Erzsébet en Antal Keller trouwden in de katholieke kerk. In de krant spreekt men van: *"Een volkomen buitenlands aandoende plechtigheid, die werd besloten met het Hongaarse volkslied. Stralend verlieten de paartjes, wier getuigen de stafleidster, en de directeur van het PTT-tehuis, mej. Mr. Eggels en de heer Bank, waren geweest, het bedehuis. Met rood-wit-groene slingers – de Hongaarse nationale kleuren- waren de recreatie- en eetzaal van De Kuiperberg versierd. Met temperamentvolle omhelzingen werden de bruidsparen daar ontvangen en naar de feestelijk gedekte tafels geleid, terwijl een voortreffelijk Hongaarse pianiste zachtjes de bruidsmars uit de Lohengrin liet horen"*.

Erzsébet schiet even in de lach bij het zien van de foto's. Ze vertelt dat ze na afloop van de plechtigheid een traantje wegpinkte. Men dacht van ontroering, maar het was omdat ze vreselijk zere knieën had van het langdurig knielen op de harde kerkbank.

De foto's in het boek zijn voor haar een feest van herkenning.

Haar kinderen genieten mee. Dochter Bea kan haar tranen niet de baas blijven. Anton (Toni) kan zich van die tijd natuurlijk niets herinneren, maar ziet zichzelf op de foto's in het plakboek terug als klein jongetje dat in de sinterklaastijd vol verwachting zijn schoentje zette bij de schouw op De Kuiperberg. Zijn moeder heeft hem er vaak over verteld.

Erzsébet vertelt dat zij vanuit Ootmarsum in Vlaardingen terecht kwamen en daar ook bleven wonen. Er werden nog twee kinderen geboren. Haar man stierf drie jaar geleden. Veel van haar landgenoten op de foto's zijn teruggekeerd naar Hongarije. Ook Jenő, die vreselijke heimwee had, ging terug naar Boedapest. Zelf gaat de familie nog vaak op vakantie naar Hongarije, maar dit jaar gedwongen door corona, werd besloten in Nederland te blijven. Op verzoek van Erzsébet gingen ze naar Ootmarsum, waar ze hoopte

Toni zet zijn schoen bij de schouw

iets terug te vinden van haar verblijf hier. Dat is – met dank aan Leonne Bank- wondergoed gelukt! De ontdekking van het plakboek met het verslag en de foto's was voor hen een geschenk uit de hemel. We hebben ze verteld dat PTT-vakantieoord nu hotel de Wylandrie is en dat de oude schouw zeer waarschijnlijk nog wel aanwezig is in één van de zalen. Ze zijn vastbesloten er naar toe te gaan voor een kopje koffie bij de schouw. We nemen afscheid met de belofte hen een digitale versie van het plakboek toe te sturen en contact te houden. Het was een bijzondere ontmoeting en voor mij de afronding van een aangrijpend verhaal! De cirkel is rond.

Bronnen:

Archiefstuk NL-OmsVHOA0608, Opvangcentrum voor Hongaarse vluchtelingen 'de Kuiperberg'
Archief Vereniging Heemkunde Ootmarsum en omstreken

‘Stadspicknick op de Kuiperberg’

Toerisme is voor Ootmarsum al meer dan honderd jaar een belangrijke bron van inkomsten. Ootmarsum kreeg als één van de eerste gemeenten in Nederland in 1901 een VVV. In topjaren telde Ootmarsum meer dan 900 hotelbedden. In de jaren negentig van de vorige eeuw bloeide het toerisme als nooit tevoren en was bijna iedereen in Ootmarsum op de één of andere manier wel betrokken bij de vele folkloristische activiteiten en toeristische evenementen. Reden voor het toenmalige VVV-bestuur om een uitgebreid ‘dankjewel’ te organiseren. Een stadspicknick voor iedere inwoner! Dat was een top-idee. Het werd een doorslaand succes. Meer dan de helft van de inwoners kwam opdagen en liep de wandelroute naar de ANWB Oriënteertafel waar de picknick plaatsvond. Een relaas van Rob Meijer, in die tijd secretaris van de VVV. “Ik heb alleen maar goede herinneringen aan dit evenement bewaard.” De Ootmarsumse VVV vierde haar 90 jarige bestaan in 1991

Panorama stadspicknick

In het archief van de VVV bevindt zich de oprichtingsakte uit 1901. We waren hiermee één van de eerste VVV's in Nederland. Valkenburg was ons voor in 1885. Actieve ondernemers en gemeentebesturen hebben zich door de jaren heen steeds voor het toerisme ingezet. In 1926 werd in het bijzijn van Z.K.H. Prins Hendrik de ANWB Oriënteertafel op de Kuiperberg officieel in gebruik genomen. In 1938 had Ootmarsum al haar eerste uitgave van de ‘Geïllustreerde gids voor Ootmarsum en Omstreken’.

Prins Hendrik Kuiperberg

Gids Ootmarsum 1938

Dit jaar bestaat de VVV-Ootmarsum dus alweer 120 jaar. De vele mijlpalen in de lange VVV-geschiedenis werden door de jaren heen op verschillende manieren gevierd. De viering van het 90-jarige jubileum in 1991 was echter wel heel bijzonder. In dat jaar kwamen verschillende lijntjes samen : het VVV-kantoor in het oude stadhuis werd verbouwd, het aantal hotelbedden stond op een topcapaciteit van boven de 900 en heel veel inwoners van Ootmarsum droegen bij aan een goed gastheerschap in het eigen stadje. In het toenmalige VVV-bestuur werd vastgelegd dat er een evenement zou worden georganiseerd voor de inwoners van Ootmarsum. Niet zoals eerder een evenement, zoals een Folkloredag en speciaal voor toeristen de langste koffietafel van Nederland. De VVV-ploeg ging aan de slag. Dat gebeurde met Huub Borrenbergs als voorzitter, penningmeester Toon Heupink en ondergetekende vervulde de rol als secretaris. De ploeg werd aangevuld met Cor Bruns namens de campings, Harrie van Duinen vertegenwoordigde de Horeca en Paul Lankamp als vertegenwoordiger van kunst en cultuur. Met

de scheidende VVV-directeur Herman Veelers en de nieuwe directeur Frits Snijders moest het een geslaagde dag worden.

Een evenement voor alle inwoners moest het worden en het idee voor een stadspicknick werd geboren. Een gratis mandje met lekkertijen op een historische plek. Voorgesteld werd om een wandelroute te maken naar de Kuiperberg. Op de flanken van de Kuiperberg tot aan de paasweide van Oortmann zou een feestterrein worden ingericht. Alle mogelijke relaties werden aangesproken om medewerking te verlenen en het evenement te sponsoren. Toon Heupink stond garant voor Bolletje-producten en werd bijgestaan door de bakkers Jan Schulten en Jan van Benthem. Frans Kuipers met zijn groentewinkel in de Marktstraat wist

Johma-salades te strikken. Ik bezocht Cees Tel en kreeg 2.000 picknick-mandjes regelrecht uit China cadeau. Er werd een wandelroute uitgezet en met gedrukte picknick-coupons zochten we de publiciteit op. De Ootmarsumse Boerendansers namen deel, een grote feesttent werd geplaatst voor het geval het slecht weer zou worden. Langs het wandelpad kwamen vlaggenmasten, draaiorgel 't Piepenrek zorgde voor een vrolijke deun. Op een podium vonden de toespraken en optredens plaats. Om zitjes te creëren werd de hele weide volgestouwd met strobalen en daarin een fleurige parasol.

Opening oude stadhuis als VVV kantoor

Helemaal rondom werden kraampjes gesitueerd waar de bezoekers op vertoon van hun coupon hun mandjes konden vullen. Dat moest wel een mooi spektakel worden !

Op de grote dag stonden er lange rijen op de markt voor het VVV-kantoor. Ootmarsum had 4.200 inwoners en er was bekend gemaakt dat alleen Ootmarsummers mochten deelnemen. Iedere deelnemer kreeg een picknick-mandje, een coupon en een wandelroute. Geen van ons had kunnen dromen dat het totaal aantal bezoekers uit zou komen op 2.800 ! Meer dan de helft van de inwoners schoof aan.....

Tijdens het feestgedruis en na de toespraak van Huub Borrenbergs, kondigde Toon Heupink de boerendansers aan op het podium en hij sprak van een 'Bijbels schouwspel'. Hij overzag het geheel en op dat moment schoot hem het bijbels tafereel in gedachten. Jezus voorzag, dankzij een wonderbaarlijke vermenigvuldiging, 5000 mensen op de flanken van de heuvels rondom het meer van Galilea van brood en vis. Daarom maakte hij deze gelijkenis en sprak de legendarische woorden: 'Bijbels schouwspel'.

Het deed velen goed! "Zo völ Oatmösshese leu bie mekaar te zeen", of zoals Jan Smellink het zei : "As d'r meer wat te haal'n is..." . Al met al een bijzondere dag, die nog steeds bij velen in goede herinnering voortleeft.

Huub Borrenbergs,
Herman Veelers en Rob Meijer

Deze stadspicknick werd bijzonder gewaardeerd. Daarmee had het VVV-bestuur, ook namens de Horeca, de juiste keuze gemaakt om iets terug te doen voor de inwoners van Ootmarsum. Daarmee werden de Ootmarsummers bedankt, omdat door de jaren heen de gasten vriendelijk werden ontvangen. Tevens de waardering voor het vele vrijwilligerswerk van de Siepels en Siepelingen om zich belangeloos in te zetten voor het toerisme. Mede daardoor bleven de kosten binnen de perken. Het leidde voor veel evenementen tot een succesformule, die het stadje veel goeds heeft gebracht. Ook in deze tijd is dit nog steeds een bijzondere situatie, die er voor zorgt dat welvaart en welzijn in het stadje Ootmarsum hand in hand gaan.

Protocollenboeken (1684-1810)

De pachters en hun boerenerven van het Huis Ootmarsum

Enige aantekeningen over de pachters en hun boerenerven uit de protocolboeken van de rentmeesters van het Huis Ootmarsum. Protocolen zijn de geschreven en ongeschreven gedragsregels, grotendeels verplichtingen, tussen de Heren van het Huis Ootmarsum en hun pachters. Het toezicht en het beheer van deze erven was in handen van een rentmeester.

De Heren

De familie van Heiden Hompesch, bewoners en eigenaren van het Huis Ootmarsum (eertijds een Commanderie van de Duitse Orde), bezat omstreeks het jaar 1635 in totaal 63 eigenhofhorige erven rond de stad Ootmarsum en omgeving, maar ook over de grens in Duitsland.

In de Marken rond de stad Ootmarsum: Nutter (N), Oud Ootmarsum (OO), Groot Agelo (GA), Klein Agelo (KA) en Hezingen (H), waren dit de volgende erven:

Engbertink (N), Hazelbekke (N), Steggink of Steggeman (N), Weernink (N), Kuks (OO), Elferink (OO), Eppink (OO), Scholte Splinterink (OO), Boode of Bodde (OO), Winkelink of Winkelhuis (GA), Wychmannink of Wiegink (KA), Brunnikhuis (H), Meerbekke (H), Enbertink (H), Liphuis of Lippert (H).

Voor een groot deel bestonden deze erven uit boerderijen met landbouw- en weidegronden, bospercelen, schuren en watermolens, die in pacht waren uitgegeven. De huisraad, landbouwwerktuigen/gereedschappen en het vee waren eigendom van de pachter.

Het beheer van al deze erven was vaak een veelomvattende aangelegenheid hetgeen toezicht, organisatie en veel administratief werk inhield.

Bij het uitgeven in pacht van de erven werden allerlei verplichtingen, voorschriften en bepalingen gegeven, waaraan de pachters moesten voldoen en zich moesten houden. Het erve met de landbouw- en weidegronden werd tot in detail beschreven, terwijl ook de verhouding van de pachter met zijn familie ten opzichte van de heer/landeigenaar werd opgetekend.

Voor het beheer van de boerderijen en het uitgestrekte grondbezit had de familie een rentmeester aangesteld, die toezicht hield op de pachters, de administratie deed en alles gedurende het jaar zoals opbrengsten, pacht, veranderingen van bewoning enzovoort vastlegde in een protocolboek.

Hazelbekke

Deze protocollenboeken van het Huis Ootmarsum zijn bewaard gebleven en dateren vanaf het jaar anno Domini 1684 tot anno Domini 1810. In deze periode hebben de volgende rentmeesters de erven beheerd en hun bevindingen in deze protocollen vastgelegd:

*Ew. Wiedenbrugge, A.J. Perizonius, A.D.G. Zahn (tijdelijk),
W.H. Dröghorn, J.G. Dröghorn, Ad. Schneider en H.E. Eckhardt.*

De protocollenboeken bevatten een schat aan gegevens over de gronden, de pachters en het gebruik door de pachters. Ook genealogisch verschaffen zij veel informatie. Dit artikel beoogt een stukje historie toe te voegen aan de geschiedenis van het Huis Ootmarsum.

De rentmeesters / rentmeesterschap

Wat hield het rentmeesterschap in?

De familie van Heiden Hompesch, zoals reeds gezegd, was grootgrondbezitter en bezat vele boerderijen met pachters en bijbehorende landbouwgronden en bospercelen. Het beheer en de administratie hiervan was een dagtaak, waarvoor de familie een rentmeester aanstelde, een juridisch geschoold persoon, of iemand met minstens een Latijnse schoolopleiding. De rentmeester onderhield de contacten met de pachters en moest ervoor zorgen dat alle veranderingen van het pachtbezit, overeenkomstig de toenmalige feodale rechtstructuur, nageleefd werden. Van alles werd een akte aangemaakt, een zogenaamd protocol, die per jaar gebundeld werd en deel uitmaakte van het archief van de familie van Heiden Hompesch.

Thans bevindt dit archief zich in de ‘Oudheidkamer Twente’ te Enschede.

De eigenhorigen/pachters

De pachters hebben zich ontwikkeld uit groepen van slaven en on-vrijen. In de loop der eeuwen (van 500 tot 1000) is mede onder invloed van de kerk, de slavernij afgeschaft en bleef een grote groep van on-vrijen (eigenhorigen) over. Deze eigenhorigen verbonden zich vaak aan een boerenerv van een Heer. De deelgemeenschap van eigenhorigen met eenzelfde rechtspositie onder één huis wordt ‘Echte’ genoemd. Uit deze groep van eigenhorigen zijn de pachters voortgekomen. Bij de verkoop van deze boerenerven gingen de eigenhorigen en later de pachters mee met de nieuwe eigenaar. De eigenhorigen/pachters hadden vaak geen naam en werden geïdentificeerd met de naam van de boerenerven, die zij bewoonden en bewerkten.

De rechten en plichten van de eigenhorigen/pachters

Deze waren gestoeld op de toenmalige rechtstructuur die gold voor de hoven van de bisschop van Utrecht, maar werd ook door andere grootgrondbezitters toegepast. Hierbij ging het om de rechten en plichten van de pachters en de verhouding tussen de pachter, de gepachte boerderij en de familie van Heiden Hompesch.

Horigheid was overigens niet enkel een verplichting van de pachter jegens de heer. Ook de heer had verplichtingen jegens 'zijn' pachters. Met name het verzekeren van rechtszekerheid en veiligheid en ook een zekere sociale zekerheid behoorden tot deze taken. De relatie pachter-heer kon niet eenzijdig worden opgezegd en ging in beginsel over op een volgende generatie.

De belangrijkste plichten van de pachters ten opzichte van de heer met voorbeelden uit de protocollenboeken zijn:

- **Vaste lasten**

Jaarlijks terugkerende verplichtingen:

- ✓ Pacht, tienden en uitgaven
- ✓ Hoofdgeld

- **Variabele lasten**

Verplichtingen ten gunste van de heer, afhankelijk van bepaalde gebeurtenissen:

- ✓ Opvaart
- ✓ Erfwinning
- ✓ Versterf
- ✓ Wederwissel/ vrijkoop
- ✓ Wagendiensten
- ✓ Maaidiensten

Uittreksel van de variabele lasten op het Erve Bruggink te Brecklenkamp van 1689 tot 1720, zoals beschreven in het protocollenboek van het Huis Ootmarsum

		Omschrijving van de variabele lasten
1689	Illegale houtkap	Houtkap zonder consent. Strafsom van 25 Carolische Guldens (CG) te betalen binnen acht dagen en verder de verplichting jaarlijks 25 telgen te planten.
1692	Vrijkoop	Vrijkoop van Fenne Bruggink voor een geaccordeerd bedrag van 20 CG.
1696	Erfwinning	Erfwinning geaccordeerd voor 90 Daalders (D) en 2 rosenobel wijncoop (Gouden munt ter waarde van acht Carolische Guldens).
1700	Versterf	Versterf van overleden vrouw en opvaart van toekomstende huisvrouw voor een geaccordeerd bedrag van 100 CG.
1707	Versterf	Versterf van Jan Bruggink. Geaccordeerd door de overgebleven weduwe Geze Onstede voor een bedrag van 50 CG.
1708	Vrijkoop	Aalke Onstede accordeert de vrijkoop van zichzelf en haar zusster Geze Onstede voor een bedrag van 30CG.
1720	Erfwinning	Geaccordeerd voor 100 Daalders en 2 rosenobel wijncoop.

Bruggink tot Breklenkamp			
Accoordwegen	1689	9	25 Cg.
Vrijkoop van fenne	1692	16	20 Cg.
Erfwinninge	1696	26	90 D.
Versterf	1700	40	100 Cg.
Versterf	1707	50	50 Cg.
Vrijkoop van aelke greske	1708	55	30 Cg.
Erfwinninge	1720	113	100 D.

Bruggink

Pacht

De voornaamste verplichting van de pachtende boer was natuurlijk het op tijd betalen van de pacht. De pacht moest ieder jaar op een vast tijdstip (Hemelvaartsdag / Koale Karmis) en op een door de heer bestemde plaats (Huis Ootmarsum) betaald worden. Het niet voldoen van de pacht kon leiden tot executie van de bezittingen van de pachter. In het geval dat de pacht niet op het vastgestelde tijdstip betaald kon worden, kreeg de pachter één of twee dagen respijt. Kon na dit uitstel de pacht nog niet voldaan worden, dan was de pachter aan de 'genade des Heeren' overgeleverd, wat dit dan ook mocht betekenen. In het slechtste geval had de pachter dan zijn bouw- en erfrecht verspeeld en het erf viel terug aan de heer.

De pacht kon in geld, maar ook in natura betaald worden. Dit werd uitgedrukt in de opbrengst van één of meerdere mudden landbouwgrond (mud = oppervlaktemaat voor bouwland = 0,3548 ha).

Behalve de pacht moest de boer soms ook nog een andere bijdrage leveren, in natura bijvoorbeeld een bepaald deel van de oogstopbrengst zogenaamde tienden. Naast de tienden waren er de uitgangen, een verzamelnaam voor allerlei terugkerende lasten. Deze lasten waren vaak bestemd als inkomsten voor de geestelijkheid en voor het onderhoud van de armen in buurtschappen.

Hoofdgeld

Een kleine geldsom, die betaald moest worden aan de rentmeester als erkenning van het pachtter zijn. In Twente is het jaarlijkse hoofdgeld reeds vroeg in onbruik geraakt.

Opvaart

Voordat de pachter/pachteres in de echt trad, werd er met de heer geaccordeerd/overeengekomen, dat zijn toekomstige boerin/boer op het boeren erf mocht wonen.

Hiervoor was de boerin/boer een geldbedrag aan de heer verschuldigd, opvaart genoemd. Ook wanneer na het overlijden van de pachter/pachteres zijn/haar man/vrouw alleen overbleef en hertrouwde moest de nieuwe echtgenoot/echtgenote, die op het erf introuwde, de zogenaamde opvaart betalen aan de heer.

Protocol van een opvaart op het erf Stanhoff te De Lutte

Op 14 januari 1699 is met de weduwe van wijlen Stanhoff, in de buurtschap De Lutte, overeengekomen de opvaart ten bedrage van fl.300 te betalen voor haar nieuwe echtgenoot, Gert ten Hoochte. De som van fl.300 zal betaald worden in drie termijnen: fl.100 in de maand mei, de volgende fl.100 met de Kolde Kermis en de resterende fl.100 in mei 1700. Verder moet er een rosenobel wijnkoop tot delging van schulden aanstonds geleverd worden. Als getuigen treden op haar broer, de buurtrichter, en Herman Oosterbroek. Rentmeester is Ew. Wiedenbrugge.

Opvaart van
Gert ten Hoochte
op Stanhoff
te De Lutte

Der 14 Jan. 1699

Heeft de Weduwe van wijlen Stanhoff te Bruns-
schap Lutte Geacht Olanzaal te overstaan van haar
Broder te Brunslichter en stermer Oosterbroek de
Opvaart van haar toekomende Ehemann Gert ten
Hoochte bevestigd uit de voorz. buurtschap
Lutte veracordeert voor de Somme van driehonderd
Gulden en een rosenobel wijnkoop te betalen op
May aanschijnende hondert Guld op kolde kermis
Daaraan volgende hondert Guld en op may 1700
de resterende hondert Guld.

(onderstom)

Dit is de Buurtrichter
zijn alle getogen meke

Dit is stermer Oosterbroek
zijn getogen meke

Dit is Gert Hoochte
zijn getogen meke

Ew. Wiedenbrugge

Stanhoff

Erfwinning

De boerderijen werden vaak al jaren door dezelfde boerenfamilies bewoond. Overleed de boer en was er geen opvolger, dan kon het erf in andere handen overgaan. Met de rentmeester moest dan een overeenkomst gesloten worden de zogenaamde erfwinning. Het bedrag van betaling werd mede bepaald door de grootte van het erf en verder van de persoonlijke omstandigheden. De erfwinning hoefde niet in één keer betaald te worden, maar werd meestal in drie termijnen betaald. Na het betalen van de erfwinning kwam de pachter in het bezit van het bouw- en erfrecht; het recht de boerderij te mogen gebruiken en dit te mogen doorgeven aan zijn erfgenamen. Na volledige betaling kreeg de pachter een erfwinningsbrief.

Protocol van een erfwinning op het erf Scheper te Rossum

Op 10 september 1699 verschenen op het Huis Ootmarsum Berend Scheper en Lubbert Cattenpoel om de erfgewinning te accommoderen voor Herman Scheper (zoon) en zijn toekomstige huisvrouw Jenneken Cattenpoel (dochter). De verschuldigde som is 200 Carolische Guldens (CG) en een rosenobel wijnkoop. De som te betalen in twee termijnen van 100 CG. De eerste 100 CG op aanstaande Kerstmis en de resterende 100 CG in de maand mei van het volgende jaar en de rosenobel wijnkoop aanstonds. Verder is overeengekomen dat de kinderen uit het huwelijk vrij zullen zijn, mits de echtelieden zich op het erf goed hebben gekwalificeerd. Berend Scheper en Lubbert Cattenpoel ondertekenen als getuigen de erfwinning samen met de rentmeester Ew. Wiedenbrugge.

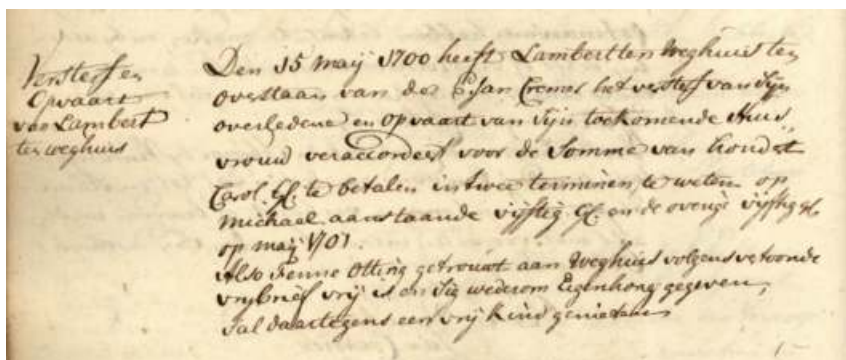
Erfwinning van
Scheper te Rossum. Den 10 sept 1699 Zijn op den Huize Ootmarsum
gecompaarsd Berent Scheper en Lubbert Cattenpoel
hebbende het Erfwinning voor den Erfwinning van
Herman Scheper en zijn toekomstige huisvrouw
Jenneken Cattenpoel bedongen voor de somma
van twee hondert Carol. Guld. en een rosenobel wijn-
koop te betalen in twee termijnen te weten op
aanstaande Kerstmis hondert G. en op may
daaraanvolgende te weten 100 de resterende
hondert G. en den wijnkoop aanstonds zijnde
bevoorwaardt dat de kinderen deswelke uit dese
echte mogten geprecesit worden zullen vrij zijn want
de echtelieden (vader en moeder) des overvullde hebben te
qualificeeren.
Dit is Lubbert Cattenpoel syn make Dit is Berend Scheper
syn make Ew. Wiedenbrugge
1699

Versterf

Afhankelijk van gemaakte afspraken had de heer bij het overlijden van de pachter soms het recht om mee te erven ten aanzien van roerende goederen, versterf genoemd. Dit kon betekenen dat bij overlijden van de pachter de heer recht had op een gedeelte van het vee (paarden, koeien, schapen en varkens), een gedeelte van de gewassen en zelfs op een gedeelte van het spek en vlees aan de zolder. De pachters bevonden zich altijd in een zeer ongunstige positie.

Protocol van een versterf

Op 15 mei 1700 heeft Lambert ten Weghuis ten overstaan van Jan Cremer het versterf van zijn overleden vrouw en de opvaart van zijn toekomstige vrouw, Fenne Otting, geaccordeerd voor een bedrag van 100 CG te betalen in twee termijnen. De eerste termijn van 50 CG te betalen op 29 september en de resterende 50 CG in mei 1701. Daar Fenne Otting een vrije vrouw is, zijn de kinderen uit dit huwelijk eveneens vrij. In dit protocol van versterf wordt geen vermelding gemaakt over het vererven van roerende goederen aan de heer.

The image shows a handwritten document in Dutch, likely a protocol of a 'versterf' (death benefit). The text is written in a cursive script. On the left, there is a vertical note: 'Versterf van opvaart van Lambert ten Weghuis'. The main text begins with 'Den 15 may 1700 heeft Lambert ten Weghuis ten overstaan van Jan Cremer het versterf van zijn overledene en opvaart van zijn toekomstige vrouw, Fenne Otting, geaccordeerd voor de somme van honderd Carol. G. te betalen in twee termijnen, te weten op Michael. aantaande vijftig G. en de overige vijftig G. op may 1701.' It continues with 'Wille Fenne Otting getrouwt aan Weghuis volgens verkonde vrybreyf vrij is en zijn wed. wett. kinderen gegeven, sal daerleegens een vry kind genietkens'. The document is signed 'Weghuis' at the bottom right.

Weghuis

Wederwissel, vrijkoop en uitgang uit de echt

Een pachter kon zich uit de horigheid van de heer vrijkopen door het accorderen en betalen van een door de heer vastgestelde som geld. Eén keer betaald kon hij als vrije man/vrouw de echt verlaten. Ook bestond de mogelijkheid om te ruilen met een vrije die de plaats van de horige innam (wederwissel). De wederwissel/vrijkoop uit de echt werd in het protocollenboek opgetekend met twee keurnoten (bijzitters) als getuigen.

Protocol van een wederwissel / vrijkoop

Op 20 september 1696 heeft Jan Gervelink de vrijkoop van Swenne Tijink, eigenhorig aan het Huis Ootmarsum, veraccordeerd en betaald met een bedrag van 20 CG. Mocht echter de heer niet accoord gaan met dit bedrag, dan is hij bereid nog eens 5 CG daarbij te leggen. De vrijbrief is nu reeds gecertificeerd en ondertekend door Jan Gervelink.

Vrijkoop van
Swenne Tijink

Den 20 Sept 1696 heeft Jan Gervelink
den Vrijkoop van Swenne Tijink zijnde
eigenhorig aan den Huijs Ootmarsum
veraccordeert en betaalt met twintig
Carol. Guld. maar ingeval syn Heerwelge
den He. Ingaeve niet de voorsch. twintig
Guld. niet mocht v. d. zijns belofte hij
nog vijf Guld. Daarby te leggen, onaangeto-
den Vrijbrief accordeert is

Gervelink

Wagendiensten

In het algemeen was de pachter ook verplicht wagendiensten voor de heer en zijn familie te verrichten. Meestal gaat het over wagendiensten voor het transporteren van de oogst en hout uit de bospercelen. Maar ook dienen de wagendiensten voor het vervoer van de heer en leden van zijn familie van het ene naar het andere Huis. Mr. R. Rorink vermeldt in zijn publicatie 'Verbonden door de echte' het verhaal van een Joffer, die weigert in een boerenwagen, slechts getrokken door twee paarden, naar haar nieuwe bestemming gebracht te worden.

Maaidiensten

Maaidiensten hield in, het maaien van gras en graan op de landerijen van de heer. Onder het bewind van het Huis Ootmarsum moesten maaidiensten twee keer per jaar gedurende enkele dagen verricht worden. Maaidiensten konden ook tegen enkele guldens afgekocht worden.

Foto's van boerenerven Huis Ootmarsum

Meerbekke in Hezingen in de jaren zestig

Scholte Splinterink in Oud-Ootmarsum
(hof Ootmarsum), eertijds een hofhorig garfgoed.

Omwenteling

Na de Franse Revolutie (1789–1799) en de stichting van de Bataafse Republiek (1795–1806) kwam er een einde aan het feodale leenstelsel. Pachters konden nu eigenaar worden van hun boerenerven met bijbehorende landbouw- en weidegronden en waren ontheven van allerlei diensten voor de heer.

Literatuur

Met dit artikel hopen wij enige nieuwe kennis te hebben toegevoegd aan de geschiedenis van het Huis Ootmarsum. Het is de bedoeling dat in de loop van volgend jaar een boekwerkje wordt gepubliceerd met daarin meer details betreffende de verhouding pachter-heer van het Huis Ootmarsum. We hebben kennis genomen van de onderstaande literatuur en bedanken hierbij tevens de heer Bert Amelink van de Oudheidkamer voor al de gescande protocollen.

- Publicatie 'Verbonden door de echte' van mr. R.F.A. Rorink, Twente Akademie Reeks, 1996
- Gescande protocollen uit de 'Protocollen Huises Ootmarsum' 1684-1810, Oudheidkamer Enschede
- Commanderie en Huis Ootmarsum 'Kroniek van een ridderhuis en de familie van Heiden', Henk Eweg
- Eigen archief

Antoon van 'Toetjenske van 'n barg'

Het levensverhaal van Antoon Hesselink

De toerist op de Kuiperberg geniet van het uitzicht. Staat stil bij het Joodse kerkhof en gedenkt ons aller Willem Wilmink. Hij ziet dat hij op een bepaald moment niet verder mag door de borden 'Verboden toegang' en 'Eigen weg'. Achter dat bord vermoedt hij een huis, midden in het groen. De Ootmar-

Het huis op de berg, even voorbij de oriëntaertafel

summers zelf weten dat het huis al meer dan honderd jaar bewoond wordt door de familie Hesselink. Eén van de bewoners was Antoon Hesselink (1921-1982). Dit is het verhaal van een man, die ondanks een aangeboren handicap wat van zijn leven probeerde te maken.

Toetjenske

Het huis werd gebouwd door Jan Hesselink (1878-1964) en Trui Eidhof (1883-1972). Hij kwam uit Nutter, zij uit Manderveen. Na

hun huwelijk in 1912 woonden ze eerst tijdelijk aan de Tubbergerdijk, maar in hetzelfde jaar konden ze een hectare grond kopen op de Kuiperberg van een boer uit Agelo. Het geld daarvoor leenden ze van een andere boer in Agelo. Weliswaar tegen een lage rente, maar daar stonden verplichtingen tegenover. Als tegenprestatie moest bijvoorbeeld geholpen worden in de hooitijd. Dan kwam de boer aanzeggen dat Jan morgen verwacht werd: "Ie wet wa waarom", werd er dan subtiel aan toegevoegd.

Jan en Trui bouwden een boerderijtje met schuur en kippenhok. Er werden twee koeien en vier varkens gehouden; twee varkens voor de slacht en twee voor de verkoop. Maar Jan had ook nog een fulltime baan, hij was tot zijn 65e stoker bij zijn bureu, de steenfabriek Scholten. Daar werkte hij met een blaasbalg die bij gebruik een geluid maakte dat klonk als 'toet toet'. Jan moest dus die blaasbalg 'aantoeten'. Zo kwam hij aan de bijnaam 'Toetjan' of 'Toetjenske'. De kinderen van Jan en Trui waren dus van 'Toetjenske van 'n barg'. Zelfs achterkleinkinderen worden nu nog wel eens zo genoemd.

Het echtpaar Jan Hesselink
en Trui Eidhof

Een kinderschaar

Jan en Trui kregen zes kinderen: Marie (1913-1990), Jan (1914-1989), Gerard oftewel Gait (1916-2007), Truus (1919-1936), Antoon (1921-1982) en Hennie (1927-2006).

Bij dit verhaal is een foto geplaatst uit, ongeveer, 1949. Aanleiding tot het maken van de foto was het feit dat de familie een fotografische groet wilde overbrengen naar Hennie, die toen in Indië gelegd was. Truus stierf jong aan bloedkanker. Alle kinderen gaven bloed, maar dat mocht niet meer baten. Groot was de verrassing toen in 1921 Antoon geboren werd, helaas met een aangeboren handicap; zijn benen waren krom, de stand

vlnr. Gait, Marie, Riek Frons (echtgenote van Jan) en Jan. Zittend Antoon, ouders Jan en Trui. Op de voorgrond links Jan (1945), rechts Henk (1946) kinderen van Jan en Riek

van de voeten was verkeerd en zijn arm was te kort. De dokters konden niets doen. De jongen moest eerst maar eens uitgroeien. Tegenwoordig wil men voor alles een verklaring, maar in die tijd accepteerde men de situatie zoals die was, je kon er toch niets aan veranderen. Hij groeide zo normaal mogelijk op in het gezin. Zijn broers hadden wel voortdurend corvee: zij brachten Antoon naar school, de kerk, de kermis... Bergaf en weer bergop. Eerst in een kruiwagen, later in een zelfgemaakt karretje op het onderstel van een kindrwagen. De hele familie was in feite mantelzorger. De lagere school maakte hij normaal af, maar doorleren zat er niet in.

Antoon met naast zich zijn krukken

Een ingreep met resultaat

In 1936 vond dokter Wortelboer het tijd om in te grijpen. Antoon werd naar dokter Bommel van Vloten (internist) en Commandeur (chirurg) in het r.-k. ziekenhuis in Enschede gestuurd. Ze stelden zich tot doel dat Antoon weer op één been kon staan en kon lopen. Met stok en krukken, dat wel. Dat leverde vele ontstekingen onder de armen op, maar het lukte. Antoon beschreef het proces zelf als: "Ze hebt mien been brokk'n en toen weer an mekaar zet". Van basisverzekeringen had in die tijd nog nooit iemand gehoord, dus om de operatie te bekostigen verkocht Toetjenske een koe.

Al vrij vroeg werd besloten dat Antoon wel naar de sociale werkplaats in Almelo kon. Begin jaren vijftig werd hij om half acht 's morgens op de TET-bus gezet met een broodtrommel, om een uur of vijf was hij terug. Al die jaren bleef hij gewoon thuis wonen onder de vleugels van moeder Trui. Hij heeft nooit ergens anders gewoond dan in het huis op de berg.

Omdat hij zelf niet zo heel veel kon, werd hij wel verwend, maar dat werd ook wel weer rechtgezet door zijn moeder, een pittige vrouw. Op vragen en opmerkingen van andere kinderen of familieleden was de standaardreactie: " 't Is oons Antoon, 't is zo". Hij kon ook wel af en toe een beetje zielig doen. Als er bezoek kwam op zaterdagmiddag klaagde hij: "As ik mie wassche wil, komt er aait volk". Dan kwam er wel eens een reactie als: "Hol eens op te dramm'n met wat oe mankeert, doar wor ie nich better van".

Werk en hobby's

Hij had geen tegenzin om in de sociale werkplaats werkzaamheden te verrichten als klerenhangars maken, wasknijpers in elkaar te zetten en dergelijke. Maar hij vond de dagen lang. Hij was dan ook blij toen hij in de jaren zestig naar De Schakel in Oldenzaal kon. Dat voelde dichterbij. Daar heeft hij tot 1973 gewerkt. Op een mooie dag zei hij tegen Tonnie (echtgenote van neef Jan, de oudste zoon van broer Jan), die in de verpleging werkte: "Ik

Broer 'Gait' voor het huis

mot oe èm sprekk'n". Hij durfde Tonnie op te biechten dat het hem veel te zwaar werd, door zijn houding. Steeds meer in elkaar gedoken, kreeg hij veel lichamelijke klachten. Uiteindelijk is hij toen afgekeurd. Misschien speelde ook mee dat zijn moeder in het jaar daarvoor overleden was? Hoe dan ook, Antoon en Gait, een vrijgezel, bleven met zijn tweeën over op het boerderijtje. Tien jaren hebben ze daar samen gewoond. Enigszins wereldvreemd was het huishouden wel, in feite kwamen er de laatste jaren maar twee mensen van buiten over de vloer. Kapelaan van 't Klooster om de communie te brengen en zuster Bernulpha voor de bewassing. En,

o ja, 'ons Marie kwam glazen wassen'.

Na het overlijden van Trui werden alle beesten weggedaan. Maar dat was toch iets te rigoureuus. Antoon kocht een schaap. Daar werd een hokje voor ingericht. In Rossum werd een baal stro gekocht. Het uitmesten was moeizaam. Hij wilde geen hulp vragen, dus werden de uitwerpselen met een harkje bij elkaar geschrapt. Water werd met een fles gebracht, een emmer kon hij immers niet tillen. Hij heeft het schaap vijf jaren gehad. Vaak zat hij voor het huis te kijken naar het schaap in zijn weide.

Dagjes uit met neef Jan in de auto waren hoogtepunten. Antoon hield bijvoorbeeld van het Dolfinarium.

Toen de kinderen van Jan en Tonnie opgroeiden, zag Antoon ze spelen met speelgoed. Playmobil, LEGO, treinen. Dat moest hij ook hebben! De speelgoedzaak was snel gevonden. De spooremplacementen werden aansluitend op die van de kinderen aangelegd. Ook kon hij ontzettend genieten van het aansteken van veel kaarsjes met Kerst. Verjaardagen vierde hij niet. Thuis vroeger wel in het gezin. Maar dan had Antoon ook de gewoonte om als het kwart over acht was, na het gebak, te zeggen: "Ik ga naar bed". Antoon had op enig moment ook de fotografie als hobby ontdekt, hij fotografeerde met een Polaroid camera.

Antoon met een aantal Polaroid foto's samen met achterneef Tim

Mobiliteit

Ook al woon je op het mooiste plekje van Twente, je wilt toch wel een keer ergens naar toe. Antoon vond iemand die voor hem een soort van invalidenwagen maakte met een benzinemotor.

Antoon trots op zijn nieuwe vervoermiddel. De wereld gaat open

Twee keer in de week werden er Panter-sigaren gehaald in de stad; één keer bij Reinders en één keer bij Bloemen. Maar nog was zijn actieradius beperkt. Zou een auto niets zijn? Maar: “Dee leu van ’t GAK hoof ik nich op ’t erf”. Dus kocht hij zelf van zijn spaarcenten in 1975 voor fl. 7000 een rode Simca 1000. Een vriend van neef Jan bracht de Simca met een oplegger naar Bodegraven. Daar was een bedrijf gevestigd dat de auto helemaal kon aanpassen, rekening houdende met zijn beperkingen. In die auto kreeg hij ook rijles in Almelo. De lessen volgde hij bij autorijschool Versteeg uit de Parkstraat. Hij was ambitieus, wilde het rijbewijs echt halen. Tot verbazing van velen slaagde hij binnen de kortste keren voor theorie en praktijk! Elke week op vrijdag stipt om 12.00 uur stond hij bij Jan en Tonnie voor de deur om pannenkoeken op te halen. Ook bij zijn broers en zussen ging hij regelmatig op bezoek. Hij verwachtte dat iedereen dan ook thuis was.

Antoon en de rode Simca

Maar als hij voor de derde keer in een week weer langs kwam, werd de deur wel eens dicht gehouden. Na de Simca kwam een DAF, toen werd wel een bijdrage van het GAK geaccepteerd. De auto's moesten wel warm staan in de garage en werden daarom ook met een plaid toegedekt.

Op een mooie dag ging Antoon met Gait naar Delden om neef Jan te bezoeken, helaas namen ze 'ergens' een verkeerde afslag en kwamen zo als spookrijder op de A 1 terecht. Toen Jan na enige uren belde waar ze bleven, hoorde hij dat ze maar weer naar huis waren gegaan: “Al dee leu knipperden, toeterden en wezen naor ’t veurheufd”.

Antoon werd jaarlijks uitgenodigd om met het Rode Kruis op vakantie te gaan, soms met het schip, de Henri Dunant, soms naar een vakantieoord. Hij werd gebracht en gehaald. Bij Antoon Olde Weghuis in Oldenzaal werd 'ni'j tuig' gehaald, want hij moest wel netjes voor de dag komen. Alles werd op maat voor hem geschikt gemaakt. Gait kookte klassiek 'wost met ne voss'n slaod', dus het eten in zo'n vakantie week was een feest. Ontroerend was het dat Jan en Tonnie tijdens zo'n week altijd een brief kregen. Hij kon goed schrijven, even los van de hanenpoten. Keurig omschreef hij dat hij een keer iets verkeerd had gegeten en last had van 'broedzwaaiwaagn' (diarree).

Het huis

Ouders Jan en Trui hadden hun huis met liefde gebouwd en bewoond en hadden de wens dat het in de familie zou blijven. Buurman Scholten van de steenfabriek had ook al eens geïnformeerd of hij huis en grond kon kopen, maar daar was geen sprake van! Op advies van notaris Kirch was het zo geregeld dat broers en zussen ‘aftekenden’ en dat het huis na overlijden op naam kwam van Gait met als bijzondere bepaling een woonrecht voor Antoon. Eén keer probeerde de gemeente de broers te verleiden tot verkoop. Maar nee: “Het hoes blif in de familie”. De ambtenaren werden van het erf gejaagd.

Op een bepaald moment wilde Gait wel af van de zorgen om het huis. Eind 1978 is daarom het ‘bloot eigendom’ overgedragen aan neef Jan. Na enige tijd werd besloten dat Jan, Tonnie en hun kinderen ook in het huis zouden gaan wonen. Er werd een nieuw huis gebouwd. Antoon en Gait kregen een eigen deel van het huis met ieder een eigen slaapkamer en samen een woonkamer, keuken en berging. De vergunningen kwamen af in de zomer van 1982 en in 1983 was de verbouwing klaar. Helaas heeft Antoon dat niet meer mee kunnen maken. Door zijn handicap had hij steeds een verkeerde houding en kwamen zijn inwendige organen in de knel. In 1981 werd hij na een ziekenhuisopname (dokter Durville werd hiervoor van zijn kerstdiner weggeroepen) opgenomen in het Meulenbelt in Almelo. Hier was hij een tevreden bewoner. Uiteindelijk is hij in 1982 in het Ireneziekenhuis overleden, voorzien van het sacrament der zieken. Officiële doodsoorzaak was longinsufficiëntie.

Een terugblik

In de herinnering aan Antoon zijn een aantal goede dingen blijven voortleven. Ondanks de aangeboren handicap heeft hij op zijn eigen wijze een draai aan zijn leven gegeven. Hij was een man van weinig woorden maar had een enorm doorzettingsvermogen. Hij was dankbaar voor de goede zorgen van Jan en Tonnie. Dit uitte hij niet direct, maar als hij na een dagje uit zei: “Tot de volgende keer”, dan wist je dat hij genoten had. Voor Antoon gold dat hij enorm aan zelfrespect gewonnen had door het halen van zijn rijbewijs en het bezitten van een auto. Hij was trots op wat hij met beperkte middelen wel kon. We kijken dankbaar terug op zijn leven, het heeft hoofden vol kleurrijke herinneringen opgeleverd!

Een ansichtkaart als briefkaart

In onze fotocollectie hebben we een groot aantal afbeeldingen van ansichtkaarten. Tussen deze oude ansichten zitten er enkele die wel heel opvallend zijn. Ze zijn namelijk aan de voorkant beschreven. Het blijkt te gaan om kaarten uit de periode 1900 tot ongeveer 1911. De achterzijde is alleen bestemd voor adressering en rondom het plaatje aan de voorkant is ruimte vrij gelaten om te schrijven. We waren natuurlijk nieuwsgierig wat er zo al neergekrabbeld is en probeerden de teksten te ontcijferen. Het gaat daarbij meestal om een felicitatie, nieuwjaarswens of vakantiegroet. Maar ook worden er afspraken op gemaakt van bijvoorbeeld aankomst in Ootmarsum per bus. Je moet je realiseren dat begin 20e eeuw de communicatie nog heel primitief was. Een telefoon was alleen voor de rijkeren en voor bedrijven. Dus de communicatie ging meestal per post. Per ansichtkaart!

Gegroet van ons allen vader en Moeder zuster en broer en van uw B. Broekhuis
Bedankt voor de dat het zoo lekker is.

1902

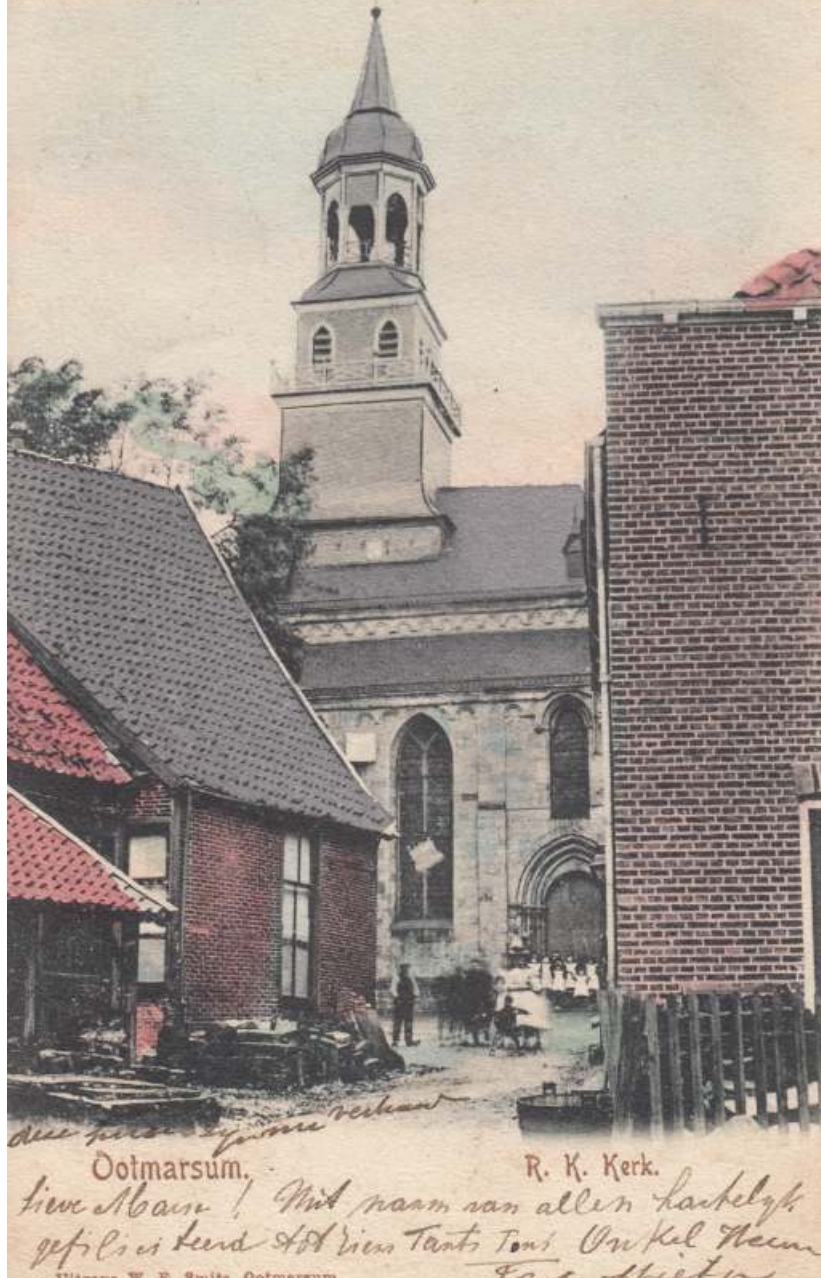
Beste Wilhelmen. Hartelijk geluk gewenst bij de intrede van het nieuwe jaar. Ik hoop dat 1902 in alle opzichten een gelukkig jaar voor je mag zijn.
 Zijkant: Ik vind het leuk je dit zomer nog even te spreken. 't Was zulk slecht weer dat we niet de deur zijn uitgegaan.
 Boven: Als je zus spreekt doe haar dan onze groeten
 Links: Bonjour van Jeanne en Corry

1901

L.M. Je briefkaart ontvangen. Bericht ons hoe laat je vrijdag te Almelo aankomt
 Je liefhebbende
 Hendrik

1901

Krabbel boven 'Ootmarsum': Deze huizen zijn nu verbrand
Lieve Marie ! Uit naam van allen hartelijk gefeliciteerd tot ziens Tante Toni Onkel
Herman
Tante Mietje

1904

Met deze vage adressering kwam de kaart van Tante Toni, Onkel Herman en Tante Mietje aan in Nijmegen

Dit fraaie handschrift uit 1902 is goed te lezen

groeten van Mies O.

B.R. 20 juli 011

Hartelijk gefeliciteerd met je verjaardag nog heel veel jaartjes ook je som felicitteer ik wel. ik hoop dat je een gezellige dag zult hebben Ontvang vele

1911

‘n Pröätke met Ben Morshuis

Voor 't Pröätke fiets ik op een bewolkte julimiddag naar de Stobbenkamp. Het is voor de schrijver een bekende weg, omdat hij vele malen kopij voor het dagblad en de weekkrant naar dit adres bracht. In al die jaren is er niets veranderd aan dit huis waar Ootmarsums historicus, schrijver, ambassadeur van de Siepelstad, voorzanger, nachtwacht en vooral echtgenoot van Miny sinds 1980 woont. De fiets vindt een plek aan de zijkant van het huis, het trapje op, de bel op armafstand aan de rechterkant van de ingang. Niet veel later opent Ben Morshuis de bekende deur. “Moijn”, klinkt zijn welkom en ik voel me direct thuis.

Het kantoor is ingericht als gespreksruimte. Het decor is echter anders. Ben Morshuis zit in de stoel van de gast en niet op zijn vertrouwde bureaustoel. De ras-Ootmarsummer had al rekening gehouden met deze wisseling van het vertrouwde beeld door zijn monitor en toetsenbord opzij te schuiven om ruimte te maken voor het schrijfblok. In een ongedwongen sfeer wordt er vervolgens urenlang gekletst. Dat gebeurt in meerdere etappes, die geen moment vervelen.

Ben Morshuis voorzanger
Poaskearls

De wieg aan de Ganzenmarkt

Op 12 september 1936, een kleine vier jaar voor de Tweede Wereldoorlog, stond de wieg van Ben Morshuis aan de Ganzenmarkt. Hij was de jongste en het derde kind na zijn zussen Siny en Gerda. Ook tante Stien en oom Gait, zus en broer van vader Bernard, woonden onder één dak bij het gezin Morshuis. Oom Gait liep als een rode draad of liever gezegd als een rode kabel door het leven van Ben Morshuis. “Mijn jeugd heb ik als heel prettig ervaren. Je groeide op in een rustig stadje en thuis hing er een gezellige sfeer. Met mijn oom Gait voelde ik altijd een bijzondere band en in mijn latere leven zou die alleen nog maar versterkt worden,” vertelt Bennie over zijn jeugdjaren. “Ik heb er echt van genoten. We leefden in harmonie met elkaar en met weinig tegenslag. Ons huis aan de Ganzenmarkt bestond aan de voorkant uit een woonhuis en slaapkamers en aan de Oostwalkant bevond zich onder meer een stal voor een koe, een paard en een varkenshok. Mijn vader was stoker bij de steenfabriek van Scholten en hij had één koe. Die nam ik regelmatig mee voor een wandeling naar de Alleeweg, die toen nog niet bebouwd was. Daar liet ik de koe grazen en las zelf een mooi jongensboek vol avonturen.

Ik vond het geweldig om boeken te lezen en met de koe rustig aan het grazen en herkauwen, kon ik er uren zitten,” mijmert Ben Morshuis. De stal in het ouderlijk huis werd ooit een keer voor korte tijd bewoond door een paard. Dat kwam toch wel onverwacht voor de huisgenoten, want pa Bernard Morshoes vertrok op een mooie ochtend naar Bornerbroek. “Bij terugkomst had hij inderdaad een paard gekocht,” weet zijn zoon zich nog heel goed te herinneren. “Het edele dier kreeg een plek en niet veel later maakten de noabers een boog met de tekst ‘Wees welkom in deze stal’. Het paard heeft er niet lang gestaan en vond niet veel later een ander onderkomen.” Bij Morshuis was het dier overbodig.

Onvergetelijke jeugd in Ootmarsum

In zijn jeugdige jongensjaren was het Bennie Mors-huis. Later werd het Ben, maar die benaming kwam pas in het voortgezet onderwijs en met name in de MULO-periode. “Ik heb in mijn geboorteplaats een onvergetelijke jeugd gehad. We voelden ons vrij, kenden dus geen verplichtingen en daarnaast heb ik het geluk gehad dat ik goed kon leren. Dat bedoel ik beslist niet arrogant, maar het heeft me veel voordelen opgeleverd.

Meester Vogelzang, het hoofd van de Scheepers-school, liet vaak weten drie goede leerlingen te hebben. Dat waren Wim Bloemen, Jan Weustink en mijn persoontje. Hij was een aparte, maar in mijn ogen een goede leraar. Hij speelde op het harmonium en dat stond niet in de klas. Het was volle bak met deze jongensklas en dus ‘bivak-keerde’ het orgel in een ruimte naast het lokaal. Natuurlijk speelde Vogelzang regelmatig op het harmonium en liep daarvoor de klas uit. Het bleef na zijn vertrek nooit rustig in het lokaal,” lacht Ben Morshuis. “Het orgel had een blaasbalg en als meester Vogelzang uitgespeeld was, bleef dat instrument nog wat ‘naspelen’. En dus kon Vogelzang door het raam kijken en wist precies wie de ‘boosdoeners’ waren.”

Voor ‘Bennie’ bleef de jeugd een hele mooie tijd. Hij voelde zich enorm thuis in Ootmarsum en dat is tot op de dag van vandaag nog geen moment veranderd. Zijn oom Gait, Nachtwacht en voorzanger bij de Poaskearls, leerde hem al vroeg in contact te komen met de onverwoestbare tradities in de Siepelstad.

Schoolfoto: achter de jongensschool

Plechtige communie 1948

Gustaaf Klaas speelde een belangrijke rol

5 KOSC cabaret met Lies Groeneveld en Nettie Meijer

Er was natuurlijk meer dan de tradities in het stadje. Bijvoorbeeld de boterhammen, die Bennie naar de steenfabriek bracht voor zijn pa. Hij liep via het erf van Jan Hesselink bovenop de Kuiperberg richting de ‘koel van de Schoelt’. “In de oorlog was er een periode dat ik ineens meer boterhammen meekreeg. Pa vertelde er nooit iets over, maar het moet ongetwijfeld voor een onderduiker zijn geweest, die in de steenfabriek een veilige plek had gevonden. Ook naderhand werd er niet over gesproken en wat dat betreft heb ik veel geleerd om over bepaalde onderwerpen niet te praten.”

Minder leuk vond Bennie de tijd van het ‘tuffel gaddern’. “We hadden een stuk grond in de Binnenes en daar rooiden we de aardappels. Dat was echter niet mijn ding. Ik las veel liever een boek of ik was in de timmerwerkplaats van mijn oom Johan Klaas te vinden.” Dat laatste gaf hem veel voldoening en dus wilde Bennie na de lagere school het liefst naar de ambachtsschool om timmerman te worden. “Dat zat ook echt in mijn hoofd,” vertelt Bennie Morshuis, “Meester Vogelzang raadde mijn ouders aan dat ik verder moest leren, omdat ik meer in mijn mars had. ‘Oen jong möt deurlear’n’ werd er gezegd.

Dus werd Gustaaf Klaas, een oudere neef van mij, ingeschakeld. Hij was onderwijzer en wist me te overtuigen dat ik alsnog naar de Radboud MULO in Oldenzaal moest gaan. H. Majoor was er directeur en ik doorliep deze school van 1948-1952. We fietsten via het Rossummerlaantje; dat was een smalle weg. Je moest geen vrachtwagen met bomen van Kamphuis tegenkomen of een bus, want dan was het in een lang lint achter elkaar fietsen en opgelucht ademhalen dat deze gevaartes je voorbij waren.”

Tijdens deze schoolperiode kwam KOSC voorbij. Opnieuw speelde Gustaaf Klaas daarin een belangrijke rol, want hij was in die tijd ‘mister KOSC’. “Hij ‘contracteerde’ iedere jongen en niet alleen uit mijn leeftijdscategorie.

Bijna zijn hele leven heeft Guus zich opgeofferd voor de plaatselijke voetbalvereniging. Nagenoeg alles regelde hij voor deze club en het doet me nog pijn op welke wijze hij op een hele vervelende manier afscheid van KOSC heeft moeten nemen,” blikt Morshuis op die periode terug. In de elftallen, waarin hij voetbalde, stond hij als linksbuiten opgesteld en kreeg ook de aanvoerdersband opgespeld. Morshuis bleek niet de Abe Lenstra van KOSC te worden, maar schreef later wel als Wim Kan en Wim Sonneveld prachtige teksten voor het KOSC-cabaret.

Meester Ben Morshuis

Na de MULO volgde een keuze om naar de kweekschool te gaan. Neef Gustaaf Klaas was onderwijzer en dus een voorbeeld. Ben wilde niet, want dan moest hij in kost in Hilversum. “Ik wilde niet weg uit Ootmarsum, misschien te verwend, misschien te gebonden aan mijn plaatsje. Dus vond ik een kantoorbaan bij de Volharding Combinatie, VolCom, in Enschede. Op de fiets er naar toe. Dit werk paste niet bij mij en mijn kantoorbaas, meneer Richter, voelde dat goed aan. In 1953 kwam er een kweekschool in Hengelo. Meneer Richter deed een goed woordje voor mij en samen met mijn boezemvriend Jan Lutikhuis slaagde ik voor het toelatingsexamen. De opleiding verliep voorspoedig al kon ik niet door één deur met de directeur. We dachten dat we een

Meester Ben Morshuis

les vrij waren, maar achteraf bleek dat dus niet. Om ons te waarschuwen drukte de directeur op een knopje, maar op dat moment waren wij al buiten de school en hoorden we dat signaal niet. Het merendeel van de klas wel en toen wij terugkwamen kregen wij de wind van voren. Onze argumenten werden ook nog eens in de wind geslagen en dat voelde als onrecht. Daar kan ik heel slecht tegen en dus heb ik nooit de hoofdakke willen doen. Ik wilde niet nog een jaar doorgaan onder het bewind van deze directeur,” laat de ‘kersverse’ onderwijzer zonder hoofdakke weten.

Van Gerard Steinmeijer hoorde hij dat er in Geesteren een baan vrij kwam. Direct nam hij contact op en ’s avonds was er al een gesprek met hoofdonderwijzer Ankoné. Ben Morshuis kreeg direct een akte van benoeming. “Ik heb daar een prachtige tijd gehad. Ontzettend fijne collega’s, waaronder Jan Lankamp uit Vasse, waar ik mee kon lezen en schrijven. Eerst fietste ik naar Geesteren, maar dankzij mijn oom Gait, kon ik me een brommer en later zelfs een scooter en auto aanschaffen om naar mijn werk te gaan. In Vasse pikte ik collega Jan Lankamp op. Een geweldige gozer, maar met één nadeel. Eerst trok ik hem mee met de scooter. Later zat hij bij mij achterop. Er kwam zelfs een tijd dat ik hem uit huis haalde, uit bed porde en zelfs zijn boterhammen smeerde. Jan stierf echter in de bloei van zijn leven en ik weet nog dat zijn familie tijdens de afscheidsviering liet weten: “Oons Jan was aajt te laat, maar noe is hee te vrog’

Biljarten bij OBC

Van 1958 tot 1965 gaf Morshuis les in Geesteren om, opnieuw na een telefoontje van Gerard Steinmeijer, te verkassen naar Denekamp. Daar werkte hij aan de Paus Johanneschool tot 1988. “Onderwijzer is een prachtig beroep, omdat je met ‘levend materiaal’ werkt. De kinderen met hun eigen leven, hun eigen uitstraling, waarmee je mag werken om ze de kans te geven om zich te ontwikkelen. Ik heb met fijne collega’s samengewerkt, waarbij we iedereen in zijn of haar waarde lieten. Ouders, die in hun ‘beste pak’ naar school kwamen en nog tegen je opkeken, maar wat hielp het vaak om het ijs te laten smelten als je ze in het plat aansprak,” lacht Morshuis.

Ondanks het plezier in het werk belandde de onderwijzer in niet de mooiste periode uit zijn leven. “Door ziekte moest ik noodgedwongen het onderwijs verlaten. Met heel veel hoofdpijn en uitval adviseerde het hoofd van de school mij om te stoppen. En na veel wikken en wegen nam ik deze uiterst moeilijke beslissing,” zucht een emotioneerde Ben.

De belangrijke rol van Miny

Op het moment dat Ben Morshuis in contact kwam met Miny Groeneveld was er eigenlijk direct een klik. Miny werkte onder meer bij Wim Essink en tijdens de ziekte van Fien Vos in hotel Vos. In deze horecagelegenheid ondersteunde zij niet alleen in het huishouden, maar ook in het hotel waar ze als jong meisje hele dagen werkte. “Ik leerde haar kennen en dat gaf mij direct een heel goed gevoel. In die tijd was ik vaak te vinden bij mijn boezemvriend Jan Luttikhuis in het café van zijn vader.

Daar biljartten we, maar als de bel van de winkel van Essink twee keer ging, legde ik mijn keu op het groene laken, pakte de fiets en bracht Miny naar haar huis in de Postelhoek. Ze kwam uit een heel groot gezin en ik herinner me die gezellige verjaardagen daar. Het hele huis zat dan vol. Miny is mijn enige en grote liefde gebleven en in 1963 trouwden we.

Erehaag bruidspaar met KOSC team

Uiteraard hielden we ons bruiloftsfeest bij café Luttikhuis waar mijn klas uit Geesteren tijdens de middagbruiloft ook is geweest. Mijn vrouw speelt een hele belangrijke rol in mijn leven. Ze steunt me in alles en kent mij ook van haver tot gort. Miny weet heel goed wanneer ze me moet afremmen en wanneer ze me weer dat belangrijke duwtje in de rug moet geven,” beschrijft Ben de steun van zijn vrouw. Er valt vervolgens een stilte in het gesprek. Het enige geluid is het lepelkje dat over de bodem van het glas schuurt dat de suiker in de thee moet laten smelten.....Het Pröätke stukt.....”Miny en ik hebben geen kinderen. Mijn vrouw kan daar beter mee om gaan dan ik, zij is daarin wat ‘nuchterder’. Ik vind het ook jammer, omdat ik geen opvolger heb als Nachtwacht en voorzanger van de Poaskearls. Het is een stukje onvoltooid leven,” geeft Morshuis zijn diepste gevoel prijs. ”Het is mijn stil verdriet, maar ondanks dat gemis kijk ik terug op een geweldig leven en daarin is Miny al ruim 60 jaar mijn steun en toeverlaat.”

Ben Morshuis Stichting

Voor Ootmarsum heeft Ben Morshuis als schrijver en historicus enorm veel betekend. Hij is jarenlang correspondent geweest van de beide dagbladen Twentsche Courant en Tubantia. Ook leverde hij wekelijks het Ootmarsumse nieuws aan voor het weekblad Vizier op N.O. Twente met daarin de pagina In en Om Ootmarsum. Hierin stond het verenigingsnieuws te lezen, de gemeentelijke informatie en de Siepel-lik. Deze Siepel-likes bestonden uit lime-riks over een actueel onderwerp en werden met veel plezier door de lezers gelezen. De eindredactie van deze pagina lag uiteraard in handen van..... Ben Morshuis.

Steeds vaker werd door anderen een beroep op Morshuis gedaan en dat had alles te maken met zijn enorme kennis over de geschiedenis van Ootmarsum, maar ook met zijn leergierigheid en inventieve vondsten om allerlei onderwerpen verder uit te diepen.

Binnen de heemkunde was hij actief met het schrijven van allerlei soorten verhalen. Zo stond hij meerdere

Erehaag bruidspaar met KOSC team

keren aan de wieg van 't Pröätke in het jaarboek. “Ik heb veel verhalen mogen en kunnen schrijven en ondertussen verzamelden we de nodige informatie over allerlei thema's. Eén van de onderwerpen, die al een tijd op de plank lag, was het beschrijven van de Tweede Wereldoorlog in en om Ootmarsum.

Het kwam er maar niet van, waarna Harrie Oude Elberink, Gustaaf Klaas en ik het initiatief namen om er toch mee te beginnen. Alle drie leverden we onze bijdrage aan dit boek dat in 1990 uitgegeven werd. Het betekende in feite het begin van de Ben Morshuis Stichting. We ervoeren met het samenstellen van

Boek Twentse Damast met Jan Koenen

dit boek dat we in ons eigen tempo konden werken. Ons besluit viel niet goed, een aantal mensen reageerde fel en vol onbegrip. Bij de meesten is het nu wel 'gesleten' en zelf ben ik met veel respect het werk binnen deze vereniging blijven volgen.

Wij, Harrie Oude Elberink, Hans Bolscher, Hans van Zuilekom en ik, sloegen echter onze eigen weg in, omdat we al veel hadden verzameld en dus konden putten uit talloze onderwerpen. Wij hadden de smaak te pakken

en in een mooi tempo publiceerden we onze boeken met een zeer gevarieerd aanbod aan items. De BMS-reeks is een bekend voorbeeld. Daarnaast werkten we mee aan jubilea van verenigingen als de harmonie, carnaval, jubilea en KOSC.

Ons streven was heel duidelijk om plaatselijke gebeurtenissen in de schijnwerpers te plaatsen en verder uit te lichten. Het liefst ging ik dan naar de mensen toe om hun persoonlijk verhaal te horen en dat op te schrijven als levend bewijs van veelal bijzondere gebeurtenissen.

Veel indruk op mij maakte de samenstelling in 2000 van het boek 'Ootmarsum in beeld'. 'The making off' toonde aan hoe betrokken de Ootmarsummers waren bij de samenstelling van dit Millenniumboek. Iedere vereniging, iedere straat, ieder plein werd met hun leden en/of bewoners op de foto gezet. Massaal gaven de inwoners gehoor naar het toenmalige KOSC terrein te komen om daar een luchtfoto te maken, waarop we met de aanwezige mensen het jaartal 2000 wilden maken. Onder hen ook Piet en Riet Wilms. Met zijn beiden liepen ze over de Ageler es, kregen te horen dat deze foto gemaakt werd, en keerden direct rechtsomkeert om zich op tijd onder hun medeburgers te scharen voor een prachtig shot.

'Ootmarsum in beeld 2000'

We maakten tevens een foto van de in het jaar 2000 geboren baby's. Ik heb nog nooit zoveel gekrijs bij elkaar gehoord, maar het was in één woord fantastisch. Wat hebben we hiervan genoten en ze zijn allemaal op het portret gekomen," lacht Morshuis.

Zwarte bladzijde

In het boek 'Ootmarsum in beeld' is echter ook een zwarte bladzijde opgenomen. Het karakteriseert het einde van de zelfstandigheid van Ootmarsum. Het stadje 'moest' fuseren met Denekamp en Weerselo en na veel gesoebat bedachten een aantal gemeentelijke vertegenwoordigers de naam Dinkel-land. "Dat was echt tegen het zere been van veel Ootmarsummers," blikt Morshuis terug, "Dat doet mij nu, na twintig jaar, nog steeds pijn, omdat ik me belazerd voel. Die naam kwam plotsklaps uit de koker, terwijl er naar mijn idee andere afspraken zijn gemaakt. Ik durf nog steeds te stellen dat er destijds een vuil spelletjes is gespeeld. Het betekent ook dat ik de fusie-naam.....niet over mijn lippen krijg."

Midden in de Ootmarsumse gemeenschap

Er lijkt geen einde te komen aan de gesprekken met de hoofdpersoon van dit Pröätke. Het voelt als een mooi samenspel tussen twee mensen. En dus passeren er nog allerlei onderwerpen de revue. Het geeft wel aan hoe Morshuis midden in de Ootmarsumse gemeenschap staat. Hij werd één van de eerste stadsprinsen van de Siepelstad tijdens het carnaval dat destijds nog in de gekostumeerde kinderschoenen stond. Morshuis leverde vele teksten aan voor de zittingsavonden en stond zelf regelmatig op het podium met zijn politieke praatje. "De zittingsavonden beschouwde ik als het hoogtepunt van het carnaval. Ik belichtte de politieke situatie in ons stadje. Vaak met foto's van de raadsleden. En die foto's hing ik dan op of plaatste ze op de raadstafel. Met toneelmeester Ad Bergman had ik een keer een discussie over het inslaan van de spijkertjes. Daaraan kwamen de foto's van de raadsleden uit die tijd te hangen. Ad wilde ze er schuin in hebben, dat wilde ik ook, op één na. Die moest recht. Daar kwam de foto van Wil Löwik-Silderhuis te hangen. Het effect was dat de foto heen en weer bewoog, waarop ik kon zeggen dat Wil nu al weer 'nee' schudde," kan Morshuis nog hartelijk lachen om deze geslaagde grap.

In 1970 werd de Ootmarsummer door Wim Morsink gevraagd om de rol van de Ootmarsumse Sinterklaas te spelen. "Ik heb daarin toegestemd en we bespraken het programma voor de intocht. Ik werd in het pak gehesen, baard en pruik op, mantel aan en toen naar buiten. Stond me daar toch een paard waar ik op moest, terwijl ik nog nooit op zo'n edel dier had gezeten. Ik heb water en bloed gezeet, want ik zag het paard al galopperend door het stadje draven. Gelukkig kwam er na enkele jaren een jongetje bij mij aan de deur en vroeg: 'Sint, hoo laat kom ie'. Voor mij het sein om te stoppen. Uiteindelijk ben ik zeven jaar de Siepel Goedheiligman geweest," blikt Morshuis terug.

Nachtwacht en voorzanger Poaskearls

In datzelfde jaar 1970 vond er een verdrietige gebeurtenis plaats.

Gait Morshuis met opvolger
Ben nog net in beeld

“Mijn oom Gait, mijn maatje en vertrouwenspersoon, kwam te overlijden. Wat voelde dat als een enorm groot verlies. Ik weet nog dat mijn pa huilde en dat had ik hem nog nooit zien doen. Voor zijn overlijden sprak ik nog regelmatig met mijn oom. Het ging allemaal wat moeizaam, maar we hadden best nog veel contact. “Oom Gait opknappen, want je moet de rol van Nachtwacht nog vervullen.” “Dat moet jij dit jaar doen Ben”, liet hij vanaf zijn sterfbed weten. Die eerste keer toen 1970 weggleed in 1971 voelde het dan ook heel vreemd. Ik stond niet naast oom Gait, maar ik ‘was’ oom Gait, die vanuit de hemel naar mij knipoogde in de vorm van een fonkelende ster. Na die ‘knipoog’ voelde het vertrouwd en vanaf dat moment bekleedde ik de functie van Nachtwacht en in 1971 nam ik zijn

rol als voorzanger van de Poaskearls over. Op deze wijze zette de familietraditie zich voort en ik voelde mij ongelooflijk trots dat ik in de voetsporen van mijn oom Gait mocht treden. Hij was de man, die me als kind meenam, en een tweede vader en een geweldige kameraad voor me is geweest,” beschrijft Ben zijn bijzonder speciale band met zijn oom.

Die beide rollen, Nachtwacht en voorzanger, bleken op het lijf geschreven te zijn voor onze hoofdpersoon in dit Prötke. Plichtsgetrouw en met de uitstraling van een natuurlijk leider leidde hij deze bijzondere tradities. De rondgang van de Nachtwacht en het vlöggeln zijn unieke oude gebruiken en Morshuis toonde zich de juiste man op de juiste plek, door deze tradities als ambassadeur van Ootmarsum, voor velen toegankelijk te maken. Door zijn positiviteit over dit culturele erfgoed zijn nog steeds veel Ootmarsummers en met de Paasdagen veel toeristen aanwezig om deze oude gebruiken met veel motivatie en enthousiasme in stand te houden.“ Zijn gezondheid heeft Morshuis parten gespeeld en dus moest hij noodgedwongen afscheid nemen van deze beide traditierijke functies. Jan Veldboer volgde hem in 2015 op als voorzanger van de Poaskearls, terwijl Hans Bolscher de ratel van de Nachtwacht, in de laatste avond van 2016 en eerste nacht van 2017, uit handen van zijn voorganger overhandigd kreeg.

Hans Bolscher en Ben Morshuis
wisseling van de (Nacht)wacht

“Ik lieg niet als ik zeg dat ik het er echt moeilijk mee heb gehad. En dan voel je het gemis van een Morshuis opvolger des te sterker. Daarmee wil ik niets tekort doen aan Jan en Hans, want zij zijn meer dan waardige opvolgers en Ootmarsummers in hart en nieren.”

Het hartverwarmende is dan wel dat Jan en Hans na hun activiteiten als voorzanger en nachtwacht thuis bij Ben verslag uitbrengen van hun ervaringen en dus wordt hun voorganger nog steeds nauw betrokken bij deze, voor Ootmarsum, kostbare tradities.

Voor onze hoofdpersoon in dit Pröätke was er nog een bekroning in zijn levensjaren. Het betrof de kroning van Willem-Alexander tot koning van Nederland in 2013. Morshuis was één van de Nederlanders, die deze bijzondere plechtigheid bijwoonde. Het heeft heel veel indruk op hem gemaakt en het vervulde hem ook met trots dat hij van dit historische moment getuige mocht zijn.

“Ik draag het koningshuis een warm hart toe en dat je dan als één van de onderdanen aanwezig mag zijn.....Dat doet me nog veel. Het is een voorrecht geweest en een gebeurtenis om heel erg dankbaar te zijn dat ik deze heb mogen meemaken.”

Het gesprek krijgt steeds een andere wending. Dat geeft wel aan hoe veelzijdig, veelkleurig en veelomvattend deze Siepel is. Zijn leeftijd en gezondheid spelen hem parten, maar het blijft onverlet welke betekenis Morshuis heeft voor zijn geboortestad. Een man, die het verdient om blijvend geëerd te worden. “Ootmarsum is uniek en ik Ben en blijf verliefd op mijn stadje,” zijn de alleszeggende woorden, waarmee Morshuis dit Pröätke afsluit.

De bewogen geschiedenis van het Bergplein en haar bewoners

Ootmarsum is bekend door haar pittoreske smalle straatjes en het heeft ook enkele pleinen: Kerkplein, Markt en Bergplein. De eerste twee zijn gemakkelijk te herleiden, anders is het gesteld met de naam Bergplein. Een wat merkwaardige naam, omdat er geen berg is op dit plein. Het intrigeerde ons een onderzoek te doen naar de betekenis en herkomst van de naam Bergplein.

Bergvrede

Wanneer een wandelaar, komend vanuit de Almelsestraat de Grotestraat inloopt, passeert hij aan de rechterzijde eerst de Oostwal. Daarna komt een smal straatje met de naam Bergstraat.

Het voert hem naar een idyllisch gelegen pleintje met rondom enige woonhuizen. Het is ook het plein waar in de oorlog een bom ontplofte. Op deze plek worden jaarlijks de slachtoffers van deze ramp en de oorlog herdacht.

Ootmarsum heeft een oud archief, waarin de geschiedenis van Ootmarsum te ontdekken is. Een interessant archiefstuk is een akte uit 1393 dat ons bericht over een verdedigingswerk, de Bergvrede, nabij de toegang in de Grotestraat. Deze straat heette in de middeleeuwen Poelstegge of Poolstegge. Vroeger werd een heuvel met een gracht er omheen een Pool genoemd. Deze naam vinden wij nu terug in de oude straatnaam Pool (Pool)stegge. Het verdedigingswerk, de Pool, of Bergvrede, was een houten bouwwerk op een heuvel met palissaden en een gracht er omheen. Het bood beschutting tegen een mogelijke vijand en rondtrekkende roversbenden. Ook gaf het onderdak aan de bewoners van de nederzetting in tijden van gevaar. Een put zorgde voor water. De huidige naam Bergplein en Bergstraat herinneren aan deze Bergvrede.

Ootmarsum was tot aan eind 1300 een open nederzetting. Dit veranderde toen de landsheer, dit was de bisschop van Utrecht, Ootmarsum toestemming gaf rondom de stad grachten te graven en wallen aan te leggen. De Bergvrede had toen geen functie meer en is zeer waarschijnlijk afgebroken. Op de plaats waar het verdedigingswerk stond, konden nu huizen gebouwd worden. Dit zullen aanvankelijk bouwwerkjes geweest zijn van hout met vakwerk en leem.

In latere tijd heeft de hofmeier van de bisschop van Utrecht er gewoond (geslacht van Beverforde). Zijn grote huisplaats besloeg de grond van het Bergplein tot aan de Poolstegge, de tegenwoordige Grotestraat.

De gedeeltelijke bebouwing bestond in 1829 uit het Hofmeijershuis, de Nederlands Hervormde kerk met pastorie, (de hofmeier had grond afgestaan voor deze bouw omdat de Grote kerk weer in handen kwam van de katholieken), een woning van de erven Oosterwijk en het plein met waterput. Het huis op de hoek Grotestraat/Ganzenmarkt wordt nu nog het Hofmeijershuis genoemd.

Hofmeijershuis

Op de kaart van Jacob van Deventer uit 1560 is nog te zien dat er bebouwing was aan de Bergstraat vanaf de eerste woning, het Hofmeijershuis, uit dit verhaal, daar waar het smalle deel van de Bergstraat overgaat in het Bergplein. Aan de Ganzenmarkt was nog geen bebouwing. De Walstraat was in die tijd een zijstraat van de Bergstraat en de Ganzenmarkt kwam uit bij de kerk. In 1560 waren er nog twee grachten rondom de stad, elk 15-20 meter breed, gescheiden door een wal van twaalf meter breed. De buitengracht werd als eerste gedempt en daar kwamen tuintjes en woningen. De wallen zelf werden slecht begaanbare wegen, waar nu de Oostwal en Westwal zijn. Vanaf 1600 is de binnengracht geleidelijk gedempt en bleef er een ondiepe sloot over met een breedte van enkele meters. Het begon ook steeds meer een stinkend riool te worden, omdat diverse ambachtslieden hier hun afval in dumpden.

Bergplein 1560

Hoe de overgang van de onbebouwde Ganzenmarkt naar de situatie in het begin van de 19e eeuw is gegaan, is niet meer vast te stellen. Maar als we afgaan op de woonsituatie rond 1830 is er wel een reconstructie te maken. Het blijkt namelijk dat de eerste vijf panden aan de Bergstraat (nu Bergstraat 13 t/m 21) eigendom waren van vijf personen, die rondom het huidige Bergplein woonden.

De bewoners

Uit gegevens van de burgerlijke stand is af te leiden dat er aan de Bergstraat zelf geen bewoning was. Rond 1800 grensden de achtertuinen aan de inmiddels tot een stinkende sloot teruggebrachte binnengracht en waren de huizen niet meer geschikt voor bewoning. Pas rond 1885 is ook de binnengracht geleidelijk gedempt. Er zijn nog enkele senioren in Ootmarsum die zich, uit verhalen van hun ouders, deze omgeving als waterrijk voor de geest kunnen halen.

Er worden nieuwe woningen gebouwd aan de Ganzenmarkt en de ambachtslieden die de woningen aan de Bergstraat verlieten, mochten deze blijven gebruiken voor het beoefenen van hun beroep. Ook werden ze eigenaar van deze panden volgens de gegevens van het kadaster uit 1832.

We volgen in dit verhaal de bewoners en de eigenaren van deze vijf werkplaatsen om zo een beeld te krijgen, hoe de leefsituatie er toen uit gezien kan hebben.

Vijf huizen aan de Bergstraat

Bewoners Bergplein en Ganzenmarkt (rood) en hun panden aan de Bergstraat (geel)

De vijf woningen aan de Bergstraat

Afgaande op de beroepen van de eigenaren, tellen we twee wevers, een timmerman, een kleermaker en een schoonmaakster.

1. Albert Reurink
2. Gezina Lambers
3. George Frederik Fuller
4. Egbertus Morshuis
5. Antonius ten Bokum

De leidraad vormt telkens de combinatie van de kadastrale kaart uit 1832 en de gegevens, die te vinden zijn in de aktes van de burgerlijke stand. Het beroep wordt opgegeven door iemand, die als getuige is opgetreden bij een overlijden. Ook de plaats waar familieleden gewoond hebben, draagt bij tot het ontstaan van een beeld hoe het er 200 jaar geleden uitgezien kan hebben. De woonhuizen van de vijf families zijn op de kaart met een rood nummer aangegeven, de ambachtshuizen met een geel nummer.

We zullen ons beperken tot de meest relevante gegevens. Op de website: www.heemkunde-ootmarsum.nl is de volledige stamboom van elk van de beschreven personen te vinden.

Terug naar 1810

In gedachten zijn we in het jaar 1810 en we lopen vanaf de Grotestraat de smalle Bergstraat in. Aan onze linkerhand zien we de nieuwe Nederlands Hervormde kerk in aanbouw, het resultaat van het bezoek van Lodewijk Napoleon aan Ootmarsum in 1809, waarbij hij de katholieken en hervormden tot elkaar bracht. We ruiken de overblijfselen van de gracht, waar Ootmarsum eens zo trots op was: van een dubbele brede gracht is nu nog maar een smalle stinkende sloot over. Aan onze rechterhand passeren we één voor één de ambachtswoningen die we hier zullen beschrijven.

Albert Reurink

Als eerste passeren we de timmerwerkplaats van Albert Reurink (1779-1848) waarvan hij ook de eigenaar was. De werkplaats had in 1832 als adres 'De Stad 258', tegenwoordig is dit Bergstraat 21. Albert was getrouwd met Gesina Aleijdis Dopeij en zij woonden in 'De Stad 248', op de hoek met de Bergstraat. De naam Albert Reurink kom je vaak tegen als getuige in de aktes van de burgerlijke stand in de jaren 1822-1839. De moeder van Gesina, Egbertina ten Boekken, was vroedvrouw. Opmerkelijk is dat Gesina in 1811 viermaal getuige was bij de aangifte van een geboorte, maar als beroep 'huisvrouw' opgaf. Kennelijk werd haar deskundigheid wel op prijs gesteld als vervanging voor de vroedvrouw Johanna Göhlman, die tot september van datzelfde jaar meestal getuige was bij de aangiftes. Vanaf 1812 zijn de aangiftes van geboorte gedaan door vroedmeester Ferdinand Rummel. Of Gesina verder actief aanwezig was bij geboorten is niet meer na te gaan. Het huwelijk van Albert en Gesina bleef kinderloos. In 1851 is de werkplaats aan de Bergstraat verkocht aan de gezusters Hermina en Gerhardina Höfte.

Gezina Lambers

Verder lopend passeren we de wasserij van Gezina Lambers (1753-1838) op adres 'De Stad 257', wat nu Bergstraat 17 is. Zij was de jongste dochter van broodbakker Jan Lambers en Hermken Sierling, die in totaal vier kinderen hadden. Geen van deze kinderen trouwde en zo kwam het dat zij gevierden woonden op het adres 'De Stad 247', aan de Ganzenmarkt op de hoek van wat nu de parkeerplaats van het Bergplein is. Mogelijk hebben hier ook hun ouders gewoond, daarover is niets bekend.

Ganzenmarkt 25

Gezina woonde hier met haar broer Joannes en zussen Aleida en Joanna, die op Gezina na, allen in 1817 binnen vier maanden overleden. Waarschijnlijk ten gevolge van de Spaanse Griep, die in dat jaar heerste. Gezina was schoonmaakster en eigenaresse van het pand 'De Stad 257'. Zij kreeg een dochter Helena toen ze nog geen zestien jaar oud was. Helena werd ook schoonmaakster en bleef bij haar moeder wonen. Zij woonden en werkten dus vrijwel direct grenzend aan de put op het plein. Dat was natuurlijk een erg prettige bijkomstigheid als je schoonmaakster bent. Helena trouwde in 1813 met de landbouwer Gerrit Steggink, die bij de familie Lambers in kwam te wonen. Na het overlijden van Gerrit wordt het pand aan de Bergstraat in 1854 verkocht aan de wever Gerhardus Reinders.

Bergplein 1900

De woning is vanaf 1900 bewoond door de bakkersfamilie Wientjes en in 1945 getroffen door de verdwaalde bom die de woning bijna volledig vernielde. Deze kavel maakte daarna plaats voor het huidige Bergplein.

Fredrik Fuller

Hierna lopen we langs de werkplaats van kleermaker George Fredrik Fuller (1784-1855) op 'De Stad 256', nu Bergstraat 15 en waarvan hij dus de eigenaar was. Hij woonde tot zijn overlijden op het adres 'De Stad 246', nu Ganzenmarkt 27. Tegenwoordig is dit een dubbel woonhuis en eigendom van de Nederlands Hervormde kerk (wellicht woonde in de rechterhelft Antonius ten Bokum). Hij was getrouwd met de in Hellendoorn geboren Maria Lambers en het gezin bestond uiteindelijk uit tien personen. George Fredrik Fuller (ook geschreven als Föller) was kleermaker en als zodanig als getuige genoemd in aktes van 1812-1828. Vanaf 1832 werd veldwachter vermeld als zijn beroep. Na het overlijden van zijn weduwe in 1869, Maria Lambers, is het pand verkocht aan de Hervormde Gemeente.

Egbertus Morshuis

Hierna zien we aan onze rechterhand twee weverijen, die pal tegen elkaar liggen. Tegenwoordig is dit Bergstraat 13. Het eerste pand is eigendom van Egbertus Morshuis (1775-1830). Egbertus kwam uit een gezin met zes kinderen. Zijn vader, Joannes Morshuis, was wever. Hij was geboren in 1775 en trouwde in 1805 met zijn tweede vrouw Hendrika Nijhuis. Zijn eerste vrouw Maria van Benthem overleed nog geen jaar na hun huwelijk in 1804.

Het woonadres van het gezin was merkwaardig: 'De Stad 245' en dat was een nummer dat niet bekend was bij het kadaster. Afgaande op het gegeven dat de omringende nummers wel bekend waren en een logische volgorde hadden, moet het huis gelegen zijn geweest in de achtertuin van de Nederlands Hervormde kerk, waar nu de consistoriekamer is. Waarschijnlijk is deze complicatie veroorzaakt door de bouw van de Hervormde Kerk in 1810, waarbij de woning waar het gezin woonde op het stuk grond stond waarop de kerk werd gebouwd. Egbertus was net als zijn vader wever en eigenaar van de werkplaats aan de Bergstraat. Behalve wever was Egbertus ook de eerste nachtwacht van Ootmarsum. Hij wordt van 1821 tot zijn overlijden in 1830 regelmatig als 'Nachtwaker' genoemd in aktes; daarvoor was zijn beroep 'wever'. De oudste zoon van Egbert en Hendrika, Johannes (Jan), werd ook wever en na het overlijden van zijn moeder in 1856 de nieuwe eigenaar van de weverij aan de Bergstraat. Jan werd na het overlijden van zijn vader in 1831 ook zijn opvolger als nachtwacht. Omdat Jan ongehuwd bleef, was er geen opvolging voor hem als nachtwacht, maar het (steeds meer ceremoniële) beroep bleef wel in de familie. Ben Morshuis was de vijfde en laatste generatie uit de Morshuis familie, die deze functie met de daaraan verbonden jaarlijkse gebruiken vervulde van 1971 tot 2017.

Gerhardus Morshuis

Antonius ten Bokum

De laatste bewoner die we volgen is Antonius ten Bokum (1796-1850). Antonius is geboren als vierde kind van een boerengezin. Zijn ouders waren Lambertus ten Bokum en Aleida Bruggink. Antonius trouwde in 1818 met Aleida Hofstede uit Nutter en na het overlijden van Aleida in 1848 hertrouwde hij met Aleida ter Heege. Hij was wever, maar in aktes gaf hij ook wel als beroep op weversbaas of steenbakker. Hij moet dus de beschikking hebben gehad over een ruimte, waarin hij zijn beroep kon uitoefenen samen met één of meer wevers. Het gezin woonde, afgaande op aktes van de burgerlijke stand, op het adres 'De Stad 244' en dat is een merkwaardige plaats, want dit was volgens de gegevens van het kadaster de Nederlands Hervormde kerk. Waarschijnlijk werd hiermee een woonhuis bedoeld, dat grensde aan het pand links van de kerk, want bij het overlijden van Antonius wordt melding gemaakt van een 'ongenummerd huis', dus nog niet geregistreerd bij de gemeente.

Bergplein ten Bokum

Antonius was eigenaar van het pand ‘De Stad 254’, tegenwoordig Bergstraat 13 (de linkerhelft van deze woning) en had daar blijkbaar zijn weverij. Hij was dus buurman zowel qua woning als werkplaats van Egbertus Morshuis en ook wever. In 1839 is de werkplaats verkocht aan weversbaas Joannes Hofsté, die de weverij in 1874 weer doorverkocht aan de wever Albert Eppink.

Met hem zijn we aan het einde gekomen van ons onderzoek en verhaal.

Nawoord

Ons verhaal voerde u naar een stukje historie van het oude stadje Ootmarsum. We hebben een tipje van de sluier opgelicht, die hing over de naam Bergplein. Hiermee hebben we weer een stukje geschiedenis van de historie van Ootmarsum aan het licht gebracht.

Bronnen:

*Kadaster Ootmarsum
Archief Dinkelland Denekamp
Wallen en Grachten, Bökkers en Eweg
Heemkunde Ootmarsum*

Steenfabrieken in Ootmarsum in de negentiende eeuw

In het Jaarboek 2020 werd de opkomst van de steenfabriek op de Kuiperberg beschreven. In de directe omgeving van de stad was namelijk geschikte klei aanwezig en de adel en de gegoede burgerij waren ervan overtuigd dat een steenfabriek een succes kon worden. Sinds 1661 werden er in Ootmarsum bouwmaterialen zoals dakpannen, plavuizen en bakstenen geproduceerd. Dit stuk is een vervolg op 'De eerste steenbakkerij in Ootmarsum'. We zien in dit deel twee, de verdere ontwikkeling en vernieuwing van het bakproces in de steenfabriek.

In de negentiende eeuw komen er drie nieuwe veldovens bij. Eén pal naast de oven uit 1661, een ander ten westen van de Kuiperberg, nu Hezeberg genoemd en één op de zuidflank van de Kuiperberg. Er moet dus een zeker optimisme bij de ondernemers zijn geweest over de mogelijkheden om hun traditionele steenwaren af te kunnen zetten in de directe omgeving van Ootmarsum. Terwijl in de Twentse katoenindustrie stoommachines worden ingezet, ook in katoenfabrieken in Ootmarsum, blijft bij de steenfabrieken de oude werkwijze van kracht. Dat wil zeggen dat men veel handarbeid en paardenkracht gebruikte. De enige vernieuwing die ik tegen kwam was de productie van blauwe dakpannen. Dat vereiste een nieuw proces van bakken.

Blauwe pannenfabriek Avéres Staverman.

Uit: Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant 17-07 1876

In het artikel uit het Jaarboek 2020 gaat het over de ovens, de schuren, het huis en het erf van de steenfabriek in Ootmarsum. Door de invoering van het kadaster in 1832 weten we waar precies deze veldovens lag. Bernard Cramer (1755 – 1844), burgemeester van Ootmarsum, kocht namelijk in 1811, de bestaande steenfabriek uit de boedel van het Huis Ootmarsum die dat jaar werd geveild. Dat wil zeggen de helft ervan, want de andere helft bleef in het bezit van de stad Ootmarsum. In 1832 was Bernard Cramer nog steeds eigenaar en lag het goed aan de oude weg naar Almelo, die nu Tichelwerk heet.

Op het moment dat Cramer het tichelwerk kocht was dit verhuurd aan Hendrik Noordhuis. Hendrik was de oudste van negen kinderen van het echtpaar Noordhuis – Hankamp.

Hij is de officiële huurder, maar meerdere broers werken op het bedrijf. Zo zijn er patenten bewaard gebleven uit diverse jaren steeds met Hendrik Noordhuis als ondernemer. Een patent moest elk jaar opnieuw worden afgegeven. Het eerste patent dat ik vond is van 1818. Dit patent, dat gelezen moet worden als een jaarlijkse vergunning om een bedrijf te exploiteren en waarvoor betaald moest worden, vermeldt dat Ootmarsum een stad is van 1227 zielen. De vergunning is afgegeven aan Hendrik Noordhuis voor zijn werk als steenen pannenbakker met een oven, en hij betaalt hiervoor fl. 24,61. Namens de gemeente Ootmarsum tekent J. W. Essink. Ook de volgende jaren krijgt hij een patent of vergunning om de steenfabriek te mogen exploiteren.

Noordhuis is leverancier van stenen en pannen in Ootmarsum en omstreken. In de Oudheidkamer Twente wordt een rode (vorst)dakpan bewaard met het opschrift H.Noordhuis / ootmerssem / 17 junij / 1827. Deze dakpan is afkomstig van het huis Schiltstraat 13 Ootmarsum.

Ook in het archief van het mr. W. J. Engels van Beverfordefonds zijn documenten te vinden over de verkoop van stenen door Hendrik Noordhuis.

Verder is er bij de Oudheidkamer Twente een document over een geschil tussen A. Vosding van Beverforde en de bouwcommissie van de Hervormde kerk aan de Ganzenmarkt over de betaling van stenen geleverd door Hendrik Noordhuis.

In 1836 heeft Hendrik Noordhuis op 82-jarige leeftijd de huur van het tichelwerk bij Cramer opgezegd en is hij van de Kuiperberg vertrokken om in de stad Ootmarsum te gaan wonen. Zijn broers die met hem samen werkten zijn overleden. Bernard Cramer en de stad Ootmarsum vinden een nieuwe huurder in de persoon van Berend Hendrik Jan Wolterink.

In het huurcontract regelen de partijen dat Wolterink het huis en de ticheloven met toebehoren huurt alsmede een groot stuk land dat eigendom is van de stad Ootmarsum. Er wordt een huurbedrag van fl. 140,- per jaar afgesproken. Wolterink moet hetzelfde huurbedrag ook aan de stad Ootmarsum betalen. Het gezin Wolterink neemt zijn intrek in het huis bij de steenoven op de Kuiperberg.

In het archief van het Openlucht Museum wordt een document bewaard van een verrekening van geld tussen de familie Noordhuis en de erven Wolterink. De vader van Berend, Borghardt Wolterink († 1840) blijkt veel stenen en pannen bij Noordhuis te hebben afgenomen. Maar anderzijds heeft Wolterink ook van de familie Noordhuis geld te goed. Er was dus een zakelijke relatie tussen Noordhuis en Wolterink en ik vind het aannemelijk dat Berend het vak van steenbakker van de broers Noordhuis heeft geleerd. Toen zij besloten te stoppen heeft Berend de zaak overgenomen. In 1837 trouwt hij met Hermina Nijman en stichten zij op het tichelwerk een gezin. Hij voelt zich er thuis en ook de eigenaar Cramer zal er vertrouwen in hebben gehad dat hij weer een geschikte huurder had gevonden die op tijd het huurbedrag zou gaan betalen.

In 1839 is Berend Wolterink de eerste die een groep steenbakkers uit Lippe in Duitsland inhuurt om voor hem een seizoen lang stenen en pannen te bakken. Gedurende 30 jaar komt vanaf dan jaarlijks een groep Duitse steenbakkers vanuit Lippe naar Ootmarsum gelopen. (Jaarboek Heemkunde 2017) Om de ligging van het tichelwerk aan te geven is de instelling van het kadaster in 1832 belangrijk. Elke eigenaar van een stuk grond werd geïnventariseerd. Elk stuk grond werd op de kadasterkaart ingetekend. De plaats van het tichelwerk dat Cramer kocht uit de boedel van het Huis Ootmarsum is dus bekend. Het tichelwerk van Cramer heeft gelegen op de plek waar nu nog het

Rechts uitspanning Tichelwerk

weggetje Tichelwerk ligt. Dat is bij camping de Kuiperberg en hotel de Wyllandrie. Omdat Cramer het bedrijf van Baron von Heiden kocht en omdat deze ermee was begonnen in 1661, samen met de stad Ootmarsum, heb ik geen twijfel dat dit de juiste plek is. No 422 is de veldoven met toebehoren, 420 het huis. Het lange smalle stuk grond is de weg

naar Almelo, het lange smalle stuk grond is het voetpad naar Almelo. No 423 is de kleigroeve. Ootmarsum heeft in 1850, 1598 inwoners terwijl dat in 1818 er 1227 waren, een groei van ruim 30%. Er is een ontwikkeling dat het inwoneraantal groeit. Dat betekent dus dat er ook meer mensen gehuisvest moeten worden. Berend Wolterink heeft goede vooruitzichten om zijn bakstenen en pannen te kunnen verkopen. In 1844 overlijdt Bernardus Cramer en verkopen zijn erfgenamen het tichelwerk. Een schoonzoon van Bernardus, Gerhard Heinrich Ubbing, wordt de nieuwe eigenaar. Berend Wolterink blijft huurder. Hij staat in het patentregister van 1843/44 als pannen- en steenbakker met zeven knechten. Nog een aanwijzing dat Wolterink huurder bleef, is zijn aankoop van grond van de Marke Agelo in 1848. Ook daar wordt hij aangeduid als steenfabrikant.

Kadasterkaartje Ootmarsum, Sectie A

In 1855 verkoopt Ubbing het tichelwerk op de Kuiperberg weer. Elf jaar is hij dan eigenaar geweest. De nieuwe koper wordt Berend Wolterink. Dat is opmerkelijk omdat voor het eerst sinds 1661 de eigenaar ook de steenbakker is van het tichelwerk in Ootmarsum.

Berend Hendrik Jan Wolterink en zijn vrouw hadden negen kinderen: zes jongens en drie meisjes. Reeds in 1858 verkoopt hij het tichelwerk weer aan Wilhelm Abraham van Laer (*1799). Van Laer is koopman uit Zwolle maar is geboren in Ootmarsum. Onbekend is de reden van deze betrekkelijk snelle verkoop door Wolterink. We zullen dat wel niet te weten komen. Zijn oudste dochter was pas negentien jaar en zijn jongste zoon zes jaar. Van Laer was geen steenbakker en zal het gezien hebben als een investering. Ook hij huurde de Lipper steenbakkers in om voor hem stenen te bakken. Hij verkoopt de steenbakkerij eveneens weer snel, al in 1860. De nieuwe investeerder wordt dan Joan Melchior Roessingh Udink uit Noord-Deurningen. Joan Melchior is de zoon van mr. J.T. Roessingh Udink, de heer van Singraven in Denekamp.

Tweede helft van de negentiende eeuw, nieuwe ondernemers op het tichelwerk in Ootmarsum

In 1864 koopt H.C. Avéres het tichelwerk van J.M. Roessingh Udink. Hendrik Avéres was al steenbakker en exploiteerde de steenbakkerij die hij tien jaar eerder op de westflank van de Kuiperberg (Hezeberg) had opgericht. Uit deze steenoven kwamen begin juli 1860 de honderdduizend stenen voor de kerk van Vasse. Uit het onderzoek naar de groep Lipper steenbakkers weten we dat Avéres al in 1854 zeven Duitse mannen inhuurde.

In 1859 wordt de oudste zoon van H.C. Avéres geboren die de naam van zijn vader krijgt namelijk Hendrik Caspar. In zijn geboorteakte staat vermeld dat de vader steen- en pannenfabrikant is. De oude steenoven aan de oostkant van de Kuiperberg aan het huidige straatje Tichelwerk was dus de tweede steenoven van Hendrik Avéres.

Avéres voelde de tijdgeest goed aan. De historicus G.B. Jansen meldt dat in de periode 1850 tot 1875 zich een expansie voltrok in de baksteenindustrie in Nederland. Het aantal steenfabrieken in Nederland is volgens hem als volgt:

1850 - 1851	: 469
1860 - 1861	: 643
1878 - 1879	: 883

Ook in heel Twente was van uitbreiding in de baksteenindustrie sprake. Er kon op vele plaatsen in Twente klei en leem gewonnen worden en door de opkomst van de Twentse katoenindustrie moest er heel veel gebouwd worden. Al deze stenen en pannen waren nodig voor de bouw van fabrieken (met name textielfabrieken) en voor huisvesting zowel van de bazen als de werknemers. Dat waren met name mannen uit Groningen, Friesland en Drenthe. De plaatsen in Twente, waar klei en leem gewonnen kon worden, zijn uitvoerig beschreven. Eén van de plaatsen in Twente met geschikte klei was Borne. B.J. Scholten, de vader van de latere steenfabrikant Scholten op de Kuiperberg in Ootmarsum, ook mijn overgrootvader, begint in 1864 in Borne een steenfabriek. Hij is één van die ondernemers die van de grote vraag naar pannen en bakstenen wil profiteren.

Zijn voordeel was dat hij als boer grond in Borne bezat. Daar was ook grond bij waar klei gedolven kon worden. In Ootmarsum kon men de vraag niet aan zonder uit te breiden. Daarom werden in Ootmarsum rond die tijd activiteiten ontwikkeld om aan de grote vraag naar bakstenen te kunnen voldoen.

In december 1873 vroeg C.J. Teusse, geboren in Ootmarsum, in 1836 een vergunning aan om met een tichelwerk te kunnen beginnen op de percelen 1414 en 430 van het kadaster Ootmarsum. Deze percelen liggen op de plaats waar nu de recreatiebungalows aan 'de Kleikoel' staan en voorheen de steenfabriek van Scholten was gevestigd. Ondanks het protest van eigenaren van aanliggende percelen wordt goedkeuring verleend en bouwt Teusse een eenvoudige veldoven om zijn bakstenen en dakpannen te bakken.

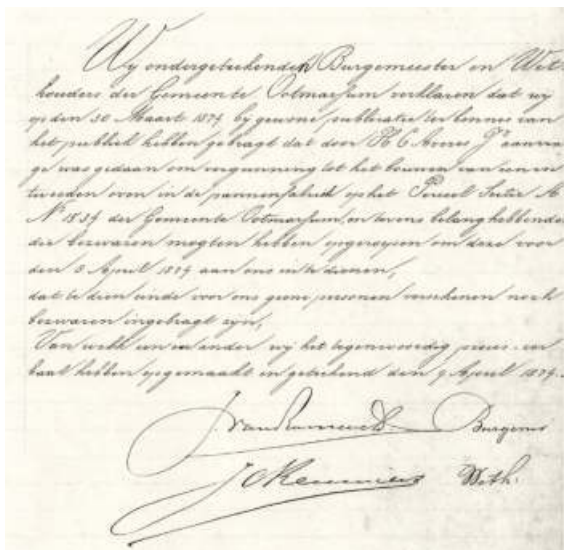
Een paar maanden later op 30 maart 1874 dient H.C. Avéres ook een aanvraag voor een vergunning in voor het bouwen van 'eenen tweeden oven in de pannenfabriek op perceel no 1534'. Dat is dus aan de oostkant van de Kuiperberg, tussen Camping de Kuiperberg en het voormalige hotel 'de Wyl-landrie'. Ook hij krijgt goedkeuring en bouwt zijn tweede oven.

Beide ondernemers zien dus grote mogelijkheden voor deze gebakken klei-producten.

C.J. Teusse en zijn steenbakkerij

In december 1873 kreeg C. J. Teusse de hinderwetvergunning om met zijn steenbakkerij te beginnen. Hij had grond gekocht van P. van der Maas, schoenmaker en van A. Rökken, cichoreifabrikant beide in Ootmarsum. De grondstukken liggen tegen de zuidflank van de Kuiperberg. De gemeente Ootmarsum moest een vergunning afgeven in het kader van de Hinderwet die toen van toepassing was.

Gerrit Jan Morshuis en Gradus List, eigenaren van aangrenzende landerijen, maakten bezwaar tegen het afgeven van een vergunning. Zij zijn bang dat de dampen die van de steenovens komen nadelig zijn voor de vruchten van het land. Zij zeggen ook dat zij ervaring hebben, want ten gevolge van die dampen zou de oogst van rogge, vlas en bonen zijn mislukt. De ervaring die zij hebben kan komen van de fabriek van Avéres aan de westkant van de Hezeberg. Die fabriek lag op een steenworp afstand van de plek waar de beide klagers hun tuinen hielden.

Hinderwetvergunning Avéres 1874

De heer C.J. Teusse bouwt zijn steenoven. Hij heeft natuurlijk wel kundig personeel nodig en waar haal je die vandaan. In het register van vreemdelingen, die naar Ootmarsum komen om er te verblijven staat, dat op 23 maart 1874 Willem Wezel hier gaat wonen. Hij komt uit Harlingen en is pannembakker. Op vijf januari 1877 laten Auke van der Baan en Steffen de Boer uit Wonseradeel in Friesland zich inschrijven bij de gemeente. Zij zijn beide ook pannembakker. Zij gaan werken in de steenbakkerijen op de Kuiperberg bij Teusse of Avères. Willem Wezel verhuist met zijn gehele gezin naar Ootmarsum: zijn vrouw Aagje Dijkstra en drie dochters Jantje, Trientje en Anna Maria. Zij wonen in huis no 301. Willem en zijn vrouw krijgen in Ootmarsum nog twee kinderen, Aagje en Sybrand, maar na het bakseizoen van 1878 vertrekken ze en gaan naar Scheemda in Groningen.

C.J. Teusse liet zich in het bevolkingsregister soms als logementhouder en soms als steenbakker inschrijven. Hij was geboren in Ootmarsum in 1836 en was een broer van E.C.A. Teusse (geb. 1834) pastoor in Vasse. Hendrikus Teusse, die het financieel mogelijk had gemaakt dat de zusters van Amersfoort naar Ootmarsum kwamen, was een achterneef van hem. Hij was in 1877 in Münster getrouwd met J.J. Fuisting en zij hadden zes kinderen, één zoon en vijf dochters. Teusse was een kleurrijk man, die zich met veel dingen in Ootmarsum bezig hield. Hij maakte het zelfs zo bont dat hij voor enkele dagen in de gevangenis belandde. De burgemeester van Ootmarsum had zich door een uitspraak van hem beledigd gevoeld en had hiervan aangifte gedaan. Teusse heeft dit tot aan de Hoge Raad der Nederlanden aangekaart maar ook deze achtte hem schuldig aan de belediging.

Teusse wordt gekozen in de gemeenteraad van Ootmarsum voor de Rooms Katholieke Partij. In 1877 maakt hij bekend dat hij, met zijn zwager de heer Veltman, een logement exploiteert in Ootmarsum. Zij bieden ook een stal, een koffiehuis en een ruime tuin aan. Tegenwoordig is dit het huis aan de Gasthuisstraat 1.

Enige tijd later blijkt Teusse vanuit zijn logement ook een diligenciedienst op Almelo te exploiteren. Een activiteit waarmee hij tot begin 1900 door blijft gaan. Op één of andere manier had hij de autoriteiten tegen zich in het harnas gejaagd, want de diligence werd vaak door commiezen aangehouden. De passagiers werden

verplicht uit te stappen voor een controle. Dit werd zowel 's morgens als 's avonds gedaan. Er waren passagiers, die niet meer aan het bevel om uit te stappen wilden gehoorzamen, waarop de commiezen hun pistool trokken. Tevens is Teusse één van de organisatoren van het jubileum van Paus Leo XIII dat groots gevierd werd in de jaren negentig van de 19e eeuw.

Logement Teusse en Veltman. Uit: *De Tijd*
godsdienstig-staatskundig dagblad 6-02-1877

Uit al deze zaken blijkt wel dat deze steenbakker van zich laat horen in het Ootmarsumse.

Echter, op een gegeven moment, direct na de eeuwwisseling gaat het mis. Teusse heeft voor de steenbakkerij in mei 1901 ruim 550 ton steenkool gekocht bij een firma uit Harlingen. Nadat de kolen zijn geleverd betaalt hij de rekening ook na aandringen niet. De firma vraagt dan het faillissement van Teusse aan.

Uit de faillissement gegevens blijken de bezittingen van deze hotelier/steenfabrikant. Het logement was inmiddels een hotel. Het had een gelagkamer met biljart, een sociëteitszaal en drie gastenslaapkamers. Verder was er de nodige voorraad aan drank en eten voor de gasten. In het koetshuis waren vier rijtuigen voor personenvervoer gestald namelijk een coupé, een brik, een vigilante en een dogkar. In de stal stonden zes paarden en was er het nodige hooi in voorraad. Het is dus een groot perceel omdat dit er allemaal in kan.

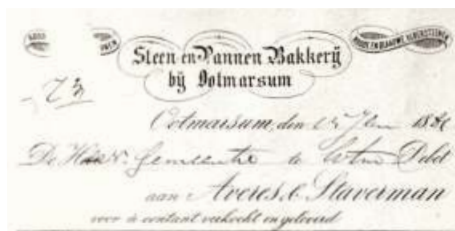
Bij de steenfabriek stonden 65000 groene stenen en 2500 pannen in de oven. Deze heeft de curator toch nog laten afbakken, anders waren ze niets waard geweest. Voor de werknemers was dat nog een voordeel want ze stonden niet direct op straat. Verder waren er 25.000 beschadigde stenen, en 44.000 gebakken stenen. En aan gereedschap; drie boerenwagens, één vormtafel voor bakstenen, een bak om de pannen te vormen, vier kruiwagens en twee kiepkarren .

De curator berekent dat de vele schuldeisers akkoord moeten gaan met een uitbetaling van 10% van hun schuld. Schuldeisers die loon te vorderen hebben zijn preferent en krijgen volledig betaald. Eén van hen was E.J. Veldboer die nog fl. 330,- arbeidsloon kreeg. Hij was de steenbaas op de steenfabriek. Het is afgelopen met de onderneming van Teusse maar niet met de steenfabriek. In 1905 koopt H.M. Staverman deze steenoven met toebehoren. Dit is dan de derde steenoven van Staverman. Hierna zal ik toelichten hoe hij in het bezit kwam van alle steenovens in de buurt van Ootmarsum.

Steenfabrikanten H.C. Avéres en H.M. Staverman

De andere steenfabrikant was H.C. Avéres. In een eerdere toelichting in dit artikel is hij in 1854 begonnen met een steenoven aan de westkant van de Kuiperberg. Avéres is in 1864 ook eigenaar geworden van de helft van het tichelwerk aan de oostkant van de Kuiperberg en in juli 1866 koopt hij de andere helft erbij waar de stad Ootmarsum eigenaar van is. De stad Ootmarsum heeft bij deze koop wel een bijzondere voorwaarde gesteld, want Avéres moet aan de burgerij van Ootmarsum toestaan dat zij, op de percelen grond die Avéres koopt, gratis leem kunnen ophalen op een stuk dat Avéres hen aanwijst. Burgers gebruiken deze leem voor het aansmeren van hun muren of voor het aanstampen van de vloeren, die van oudsher niet van baksteen waren. Op 13 mei 1876 zijn er burgers geweest, die er bij de gemeente Ootmarsum over klaagden dat zij van Avéres geen toegang kregen tot de leem.

Burgemeester Dekkers en wethouder Bloemen schreven een brief aan Hendrik Avères om hem dringend te herinneren aan de afspraak, die er bij de verkoop van de percelen grond was gemaakt. De burgerij zal altijd al dit recht hebben gehad en hier gebruik van hebben gemaakt. Tijden veranderen, huizen krijgen steeds meer een woonfunctie in plaats van stadsboerderij. Estriken liggen op de vloeren dus maken steeds minder burgers gebruik van het recht om gratis leem te halen. Muren werden steeds meer van baksteen gemaakt en ook hier werd geen leem meer voor opvulling gebruikt.

Logo Avères en Staverman 1880

Met de Hinderwetvergunning uit 1874 bouwt hij een tweede steenoven naast de oorspronkelijke oven aan de oostkant. Avères werkt samen met Staverman en zij doen goede zaken.

Hendrik Marinus Staverman is geboren op 25 juni 1847 en is op het moment dat de tweede oven wordt gerealiseerd 27 jaar. Hij is de

zoon van J.F. Staverman, gemeenteontvanger in Ootmarsum, en Antonia Dröghoorn. Uit het bevolkingsregister blijkt dat Hendrik Staverman in juni 1872 als boekhouder naar Rotterdam is vertrokken, maar nog geen jaar later komt hij terug en dan vindt hij een baan als kantoorbediende in Almelo. Dat is in het geheel niet wat hij wil, want per 1 december 1874 laat hij zich in Ootmarsum inschrijven als steen- en pannenfabrikant. De tweede oven bij H.C. Avères is klaar en Staverman huurt de steenfabrieken van Avères. Hij heeft er vertrouwen in dat Staverman zijn huurverplichtingen zal kunnen nakomen. Gezien het gezamenlijke briefpapier en ook uit andere zaken kun je concluderen dat zij nauw samenwerken. Dat is bijvoorbeeld ook te zien aan een advertentie die zij samen plaatsen.

In 1882 kon Hendrik Staverman het boeren erf de Hutte kopen. Dit is een erf vlakbij het tichelwerk aan de Hezeberg. Waarschijnlijk gaat hij daar wonen na zijn huwelijk met M.F. Schulten op veertien december 1896. Tot die tijd woonden er wellicht werknemers van zijn steenfabriek.

H.C. Avères overlijdt op zeven juni 1884 hoewel hij slechts 56 jaar is. Hij had nog minderjarige kinderen die zijn zorg nodig hadden. Zijn oudste zoon was 25 jaar toen het gebeurde en zijn vrouw de weduwe Keller besloot de tichelwerken van haar man niet meer voort te zetten.

De notaris noteerde bij de verkoop in 1884 dat Staverman huurder was van zowel het voorste als het achterste tichelwerk.

Houtskool te koop bij Avères en Staverman
Uit: Nieuws van den dag 10-11-1877

Huis Staverman Hezeberg Hutte

Met dit laatste tichelwerk werd bedoeld de fabriek, die ten westen van de Hezeberg stond. Bij de verkoop werd rekening gehouden dat de huurder niet zomaar zijn eigendom kwijt kon raken.. Dat bleek evenwel geen probleem, want Staverman kocht beide fabrieken uit de boedel en zo werd hij van huurder eigenaar. Ook blijkt dat de zoon H.C. Avéres de uitspanning uit de boedel koopt. Het wordt als een mooi gelegen goed aangeprezen.

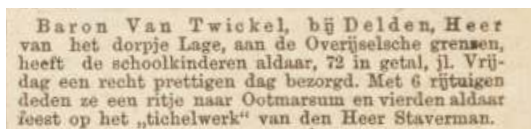
Uit de krant van juli 1887 valt te lezen dat Staverman ook met deze uitspanning bemoeienis had. Er staat dat kinderen uit Lage feest vierten op het Tichelwerk van de heer Staverman. De zoon, H.C. Avéres, liet dus de uitspanning ook door de heer Staverman exploiteren.

Aan het begin van de nieuwe eeuw is Staverman de enig overblijvende steenfabrikant op de Kuiperberg met twee steenfabrieken. Bovendien koopt hij in 1905 van Teusse de failliete steenfabriek. De steenfabriek, het 'Tichelwerk' geheten aan de oostkant van de Kuiperberg komt dan alleen nog maar voor als uitspanning. Op een foto is een gezellige veranda te zien met een mooi aangelegde tuin tegen de helling.

Staverman is dus stenen en pannen gaan produceren aan de westkant van de Kuiperberg. Zelf woont hij dan tegenover de steenfabriek in het huis dat na een brand weer is opgebouwd. Als hij 63 jaar is verkoopt Staverman in 1910 zijn steenfabrieken. Op de verkoopveiling is B.J. Scholten, mijn opa, de hoogste bieder. Hij heeft afgesproken dat de steenfabriek ten westen van de Hezeberg uit bedrijf wordt genomen en wordt afgebroken.

Uit: Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant van 13-08-1884

Uit: Nieuws van den dag 15-07-1887 Kinderen Lage vierten feest op Tichelwerk Staverman

Staverman, zijn vrouw M.F.Schulten en dochter Antonia 1897

In de 19e eeuw zijn er rond de Kuiperberg vele pannen, plavuizen en bakstenen gebakken. Als je nu vanaf de oriëntaertafel op het oude Ootmarsum kijkt, kun je wel stellen dat veel van het rood aan stenen en pannen afkomstig is van de steenfabriek van de Kuiperberg. We weten nu ook dat niet alleen de rode, maar ook de blauwe pannen kunnen komen uit de steenovens van de Kuiperberg,

Geraadpleegde literatuur:

De vereniging tot beoefening van Overijssels recht en geschiedenis
Archief mr. W.J. Engels van Beverfordefonds
Historisch archief Oudheidkamer Twente
Jaarboek Heemkunde Ootmarsum 2017
HCO Zwolle
Markeboek Agelo, Uitgave van J. Steggink Vasse
Natuurtijdschrift J.H. Römer, Delpher.

De humor niet vergeten

Hoed

Namle Sijsma, afkomstig uit Amsterdam, bleef na de Tweede Wereldoorlog in Ootmarsum hangen. Hij zag er patent uit en had goede contacten met de meisjes. Namle verstond het Twents niet zo goed. Hij zei: “Al die meiden zeggen tegen mij ‘blief van miene hoed of’. Ik snap het niet. Ze hebben helemaal geen hoed op”.

Tandjes

Vroeger hadden we Bernard Bodde als marktmeester. Ook op de vrijdag met de kermis ging Bernard langs de marktkraampjes om het marktgeld op te halen. Daarna koffiedrinken met natuurlijk een borrel. Tonnie Gigengack van het ‘dreischuutke’ ging met Bernard mee. Het werd een lang en gezellig samenzijn en de borrels vlogen over de tafel. Uiteindelijk kwam Bernard in huis met Tonnie’s gebit in de mond en Tonnie met het gebit van Bernard.

Schort

Annie dreef jaren een winkeltje in drogisterij artikelen en snoepgoed. Als de winkelbel ging deed ze in de keuken eerst snel haar werkschort uit en knoopte een nette schort om voordat ze naar de winkel ging. Op een gegeven moment kreeg Marie een telefoonaansluiting. En als er iemand opbelde, dan wisselde Marie eerst automatisch van schort voordat ze de hoorn opnam.

Haar

Mijn tante Truus zei tegen haar man Gait, dat hij weer eens hoognodig naar de kapper moest. Oom Gait had daar nog geen zin in en zei, dat hij zijn haardos wel eens goed zou gaan wassen. Dat deed hij die avond na het werk. En nadat hij zijn haar gedroogd en gekamd had deed hij er -om zijn Truus te imponeren- nog wat haarspray overheen. Hij had echter de verkeerde spray gepakt. Het was een spuitbus met blauwe lak voor het onderhoud van schoenen, dus zat hij de volgende dag toch bij de kapper in de stoel.

Dood

Oom Hendrik was ernstig ziek en de dokter en de pastoor waren bij zijn sterfbed geroepen. Nadat de pastoor de zieke bediend had, keek de dokter nog eens goed naar de patient. Vervolgens zei hij tegen de omstanders: “Hendrik is overleden”. Daarop opende Hendrik zijn ogen en zei zacht maar duidelijk verstaanbaar: “Ik bin nog nig doad”. Zijn vrouw daarop: “Wil ie ‘t nog wear better wett’n as ‘n dokter”.

De mammoetboom in Engels' tuin

De meest karakteristieke boom in Engels' tuin is de majestueuze mammoetboom aan de rand van de lange vijver met een geschatte leeftijd van ongeveer 150 jaar. Op zaterdag 3 oktober 2020 is een tweede mammoetboom(pje) geplant door de burenen/vrijwilligers voor het onderhoud van Engels' tuin. De boom is geschonken door Paul Weierink, die de boom als een zaadje van de General Sherman Mammoetboom uit het National Sequoia Forest in Californië heeft meegebracht.

De mammoetboom of reuzensequoia (*Sequoiadendron giganteum*) is een boom uit het geslacht *Sequoiadendron* van de cipresfamilie (*Cupressaceae*). Het zijn de hoogste, dikste en meest volumineuze bomen ter wereld. De soort komt van nature voor in Californië waar ze welig groeien op de westelijke hellingen van de Sierra Nevada tussen de 1.200 en 2.400 meter hoogte. Voor de ijstijden kwam de boom ook voor op het Europese noordelijk halfrond. Hier is de boom vooral bekend als versteend fossiel in bruinkoollagen in Duitsland. Wie kent niet de tophit van de bekende Amerikaanse zanger Trini Lopez: "This land is your land, this land is my land, from the redwood forests to the gulf stream waters, this land belongs to you and me". The redwood forests zijn de sequoia-mammoetbossen.

De kroon is smal en kegelvormig. De uiteinden van de takken buigen naar voren. De schors is roodachtig bruin, dik, zacht en vezelig. Later wordt de schors donkerder en gegroefd. De richels steken soms ver uit. De schors is heel zacht en kan gemakkelijk ingeduwd worden. Men kan ertegen stomp en zonder de vuist te verwonden. De boom heeft blauwgroene of donkergroene schubnaalden van 4-7 millimeter lengte. De kegelvruchten (appels) zijn bruin en eivormig, 5-8 centimeter lang, 3-4 centimeter breed en hangen aan lange steeltjes aan de hoofdtwijgen.

De mammoetboom heeft een zeer dikke bast en een hoge kruin, zodat bij een bosbrand het vuur de belangrijkste delen van de boom niet kan aantasten. Voor de voortplanting is het zelfs noodzakelijk dat de zaden deels verbranden.

Mammoetboom in de Sierra Nevada

Bezoek aan Sequoia National Park

Historie

In mijn jeugd deed het volgende verhaal in Ootmarsum de ronde: Koning Othmar zou na de overwinning op de Romeinen in de Varuslag bij het Teutoburgerwoud (anno Domini 09) een appel met zaadjes van een Romeinse Centurion, die hij het leven gespaard had, gekregen hebben. Teruggekeerd naar zijn omwalde veste Othmarsheim (bello completo, rex Othmar, summa diligentia Tvihanterem rediit) zou hij deze zaadjes geplant hebben op zijn have, nu Engels' tuin. Uit één van deze zaadjes zou de mammoetboom gegroeid zijn. De boom moet dan ongeveer 2.000 jaar oud zijn. Dit is natuurlijk een geweldig en fantastisch verhaal, maar helaas berust het niet op waarheid. We hebben het onder andere kunnen verifiëren met het schilderij van Jacob van Ruisdael (1628-1682), 'Ansicht von Ootmarsum' uit 1670. Het schilderij is geschilderd vanaf 'Den Kotten' met gezicht op de stad en als middelpunt de r.-k. kerk. Verder zien we links de stadsmolen en rechts de Commanderie. Op de plek van de huidige Engels' tuin (tussen plaats van de schilder en de stadsmolen) zou dan een opvallend grote boom gestaan moeten hebben. Er staat echter geen grote boom op het schilderij. Jammer, het zou een mooi historisch verhaal geweest zijn. Het zou eens te meer bevestigen dat het ontstaan van onze stad met zijn stichter Othmar rondom het begin van de jaartelling was.

Op de kaart van Hottinger uit 1790 staat Engels' tuin nog niet vermeld. Echter op de kadastrakaart van 1829 staat Engels' tuin ingetekend als park met vijver 'water van vermaak' en ook het huidige theehuisje is ingemeten. Komend vanuit de stad naar de Binnenes ligt links aan het Hazelrot de tuin van de familie van Beverforde en rechts tuinen van bekende burgers uit de stad (onder andere Wolterink, Heisterkamp, Cantor). We kunnen dan ook gevoeglijk aannemen dat Engels' tuin tussen 1810 en 1830 is aangelegd en wel door Anthony Vosding van Beverforde (1756-1833), juist na de Franse tijd. Anthony bewoont het Hofmeijers huis aan de Grotestraat (nu Grotestraat 15) en heeft als tuin en buitenverblijf de percelen (kadastrer no.256, 257 en 258) aan het Hazelrot in eigendom.

In een ander verhaal wordt verteld dat via zijn uitgebreide vrienden- en kennissenkring, Anthony rond 1830 in het bezit gekomen zou zijn van enkele appels met zaadjes van een mammoetboom uit Californië. Uit één van deze zaadjes zou de boom gegroeid zijn. Ook dit is moeilijk waar te maken, gezien de eerste mammoetbomen in Europa ongeveer 150 jaar geleden verschijnen. 150 jaar geleden betekent ongeveer het jaar 1870. In 1833 komt het bezit van de familie van Beverforde in handen van het echtpaar Engels-Dröghoorn (en halverwege de 19e eeuw in handen van Engels-van Beverforde). In 1870 wordt het theehuisje gerestaureerd en wordt de tuin opnieuw ingericht. Dit is de tijd dat overal in Twente door rijke landeigenaren en industriëlen, landgoederen en buitenplaatsen worden aangelegd, vaak met exotische planten en bomen. In Nederland zijn uit die tijd de oudste en dikste exemplaren te vinden. Bijvoorbeeld in Rotterdam in het Kralingse bos, staat een mammoetboom met een hoogte van 41 meter, de hoogste boom in ons land.

Ik denk niet dat we er ver naast zitten te veronderstellen dat de mammoetboom in Engels' tuin ook rond deze tijd geplant is. Mijn vader (1899-1958) heeft me wel eens verteld dat in zijn jeugd de mammoetboom er al groot en imponerend bijstond en ook toen al de hoogste boom in Engels' tuin was. De mammoetboom moet rond die tijd ongeveer 40 tot 50 jaar oud zijn geweest. De bekende dendroloog Huub Olde Loohuis schat de leeftijd van de mammoetboom ook rond de 150 jaar oud.

Gezicht op Ootmarsum van Jacob van Ruisdael (1670) zonder mammoetboom

De mammoetboom in Engels' tuin

Welke inwoner van Ootmarsum kent niet de grote mammoetboom in Engels' tuin. Wie heeft er niet tegen aan geleund of tegen zijn dikke zachte stam gebokst, wij noemden hem vroeger de boksboom. Wie heeft niet geprobeerd om erin te klimmen, misschien niet tot in de top maar zeker tot een meter of tien hoog. Wie heeft niet zijn meisje meegenomen naar Engels' tuin om haar deze machtige boom te laten zien.

De mammoetboom in Engels' tuin heeft de volgende afmetingen: de hoogte is ongeveer 30 meter, de omtrek is 6,2 meter (op 1,5 meter hoogte) en 9 meter aan de grond. Het volume van de boom is ongeveer 27 m³. De boom is de hoogste en dikste van alle bomen in Engels' tuin, maar valt in het niet vergeleken met de mammoetbomen in de Sierra Nevada. We zullen nog enkele honderden jaren misschien wel duizend jaar moeten wachten voor hij deze hoogte en dikte bereikt zal hebben.

De gemiddelde jaarlijkse groei van de mammoetboom in het Engels' tuin is geschat op ongeveer 15 tot 20 centimeter per jaar en het volume neemt jaarlijks met ongeveer 0,1 tot 0,2 m³ toe. Oudere bomen zijn in ons West-Europese klimaat niet meer piramidevormig, maar krijgen een rondere top en groeien minder snel.

De beuken rond de vijver, de eiken rond de heuvel en de lindebomen voor het theehuisje zijn ongeveer van dezelfde ouderdom als de mammoetboom.

Appels van de General Sherman

Beukenboom aan
de ronde vijver

Mammoetboom aan
de lange vijver

Appels in Engels' tuin

Mammoetbomen in Ootmarsum

- Engels' tuin: hoogte 30 meter, ouderdom 150 jaar, omtrek 6,2 meter
- Villa Park familie H. van der Maas: hoogte 15 meter, ouderdom 22 jaar
- Ottershagenweg familie F. Heerink: hoogte 8 meter, ouderdom 15 jaar

Paul Weierink en familie in de Sierra Nevada

Paul Weierink is sinds zijn jeugd geïmponeerd, wie niet in Ootmarsum, door de majestueuze mammoetboom in Engels' tuin. In zijn jeugd is hij er verschillende keren ingeklommen, zelfs één keer tot in de top. Hoewel hij vanaf deze hoogte een geweldig uitzicht had over stad en omgeving is het bij deze éne keer gebleven. De klim naar boven was toch enigszins risicovol en voelde later aan als een daad van jeugdige overmoed. De top van de mammoetboom, op meer dan 72 meter hoogte is nu ongeveer even hoog als de toren van de r.-k. kerk en de oriëntaertafel op de Kuiperberg.

In 2018, ter gelegenheid van zijn 50e verjaardag en gelijktijdig met zijn 25-jarig huwelijksfeest, heeft hij met zijn familie Californië bezocht.

Het was dan ook vanzelfsprekend dat één van zijn reisdoelen een bezoek aan het Sequoia National Park in de Sierra Nevada (besneeuwde bergketen in het westen van Californië) zou zijn met als hoogtepunt een foto van de familie voor de General Sherman Mammoetboom. Gemeten naar volume is de General Sherman de grootste boom ter wereld. De boom is 85 meter hoog, heeft een diameter van 8,30 meter (op 1,5 meter hoogte), een gewicht van 1.300 ton en een volume van 1.500 m³. Zijn leeftijd wordt geschat tussen de 2.500 en 2.700 jaar, wat ongeveer samenvalt met de stichting van de oude stad Rome.

Paul Weierink met kinderen voor de General Sherman Mammoetboom

In het Sequoia National Park op een hoogte tussen de 1.200 en 2.400 meter staan een paar duizend mammoetbomen van meer dan 80 meter hoog. De bomen groeien op de regenrijke en vruchtbare westhellingen van de Sierra en hebben verder het vermogen om met hun naalden vocht uit de opstijgende mist en wolken te absorberen. Bij het bezoek aan de General Sherman heeft Paul de parkwachter kunnen overreden hem een kiemkrachtige appel met zaadjes van de General te geven om ze vervolgens in het Stadspark 'Engels' tuin' in Ootmarsum te kunnen planten. De parkwachter heeft hierin toegestemd en hem ook nog de geheimen verraden betreffende de preparatie en verzorging van de zaadjes en de kiemontwikkeling van de jonge mammoetboom. Van de ongeveer 100 zaadjes zijn er 10 ontkiemd en zijn nu in verschillende stadia van ontwikkeling. Het eerst gekiemde zaadje, nu reeds na één jaar een boom van ongeveer één meter hoog, heeft Paul geschonken aan Engels' tuin zoals afgesproken met de parkwachter.

Appel met zaadjes van de General

Kiem na één maand

Boompje na twee maanden

Boom na ongeveer één jaar

Planten van de nieuwe mammoetboom in Engels' tuin

Op 3 oktober was het dan zover. De meeste buren en vrijwilligers van Engels' tuin waren aanwezig en onder leiding en toezicht van Paul Weierink is het mammoetboom(pje) geplant, dat de komende eeuwen/millennia zal uitgroeien tot de hoogste boom van Engels' tuin.

Met dit artikel hopen wij enige wetenswaardigheden toe te voegen betreffende de mammoetboom van Engels' tuin. We hebben kennis genomen van de onderstaande literatuur en bedanken hierbij tevens de heer Paul Weierink voor het schenken van het mammoetboompje aan Engels' tuin.

Planten van de mammoetboom door vrijwilligers van Engels' tuin

Bronnen:

Jaarboekjes Stichting Heemkunde Ootmarsum

Reisverslag Paul Weierink, Californië 2018

Eigen archief

Hoe de familie Kouijzer in Ootmarsum terecht kwam en er ook weer grotendeels uit verdween

Op een zekere leeftijd ontmoet je je neven vooral bij uitvaarten. Dat is dan veelal een treurig gebeuren met daarna een steeds gezelliger bijpraten onder het genot van koffie en een broodje. Tijdens zo'n koffiegesprek constateerden we dat we eigenlijk niet zo veel wisten over onze voorouders. We vatten het plan op om wat onderzoek te doen en het familieverhaal van de Kouijzers op te schrijven. Dit artikel is een korte weerslag van onze zoektocht, vergemakkelijkt door Delpher.nl Centraal staat C.A.J. Kouijzer.

Joke Kouijzer-Knipppers
met het familieportret

Oom Wim vertel eens

Op zaterdagmorgen 16 december 2017 vertrokken we vanuit Leek in Groningen naar Ootmarsum om een bezoek te brengen aan de jongste zoon van onze oma en opa en zijn vrouw: oom Wim Kouijzer en onze tante Joke. Op tafel kwamen naast de koffie al snel veel fotoalbums en de brievenweger van opa Kouijzer, die hij gebruikte als postkantoorhouder in Ootmarsum. Al snel werd een gigantische ingelijste afdruk getoond van het familieportret van oma met (bijna) al haar kinderen en kleinkinderen, dat gemaakt werd ter gelegenheid van haar 85e verjaardag in 1977.

Aarzelend beginnen we te vragen. Herinnert u zich uw vader nog goed? Oom Wim is geboren als negende en jongste kind van oma en opa in 1936. Hij was dertien toen opa stierf in 1949. Opa had nooit gerookt, maar stierf aan longkanker. Natuurlijk had hij wel meegerookt; het postkantoor en de bestellerszaal stonden in die jaren altijd blauw van de rook. Maar je weet natuurlijk niet of de longkanker daar van kwam. Kanker werd natuurlijk niet zo vaak benoemd. 'K' was meestal afdoende. Oom Wim weet nog dat zijn vader vlak voor zijn dood in 1947 nog genoot van een bord kippensoep. Maar veel herinnert hij zich niet van zijn jeugd. De oorlogsjaren (1940-1945) en de jaren daarna waren natuurlijk uiterst sober. Oma bleef achter met negen kinderen en een zus van opa in haar huis.

C.A.J. Kouijzer

Op zoek naar een graf

's Middags reizen we via Losser naar Overdinkel. We weten dat daar, op het r.-k. kerkhof het graf moet liggen van onze overgrootouders. We dwalen rond en vragen het een tuinman die het ook niet weet, hij noteert wel onze gegevens. Dan staan we opeens pal voor het graf van de ouders van de opa, die we nooit gekend hebben. Een bijzonder gevoel, meer van verbondenheid met de geschiedenis, dan het emotionele gevoel dat je kunt hebben aan het graf van een geliefde; enige weken later krijgen we wel een verzoek om de graf-rechten te betalen.

Wie waren de mensen in dit graf?

Augustinus Johannes Kouijzer werd geboren in Stoppeldijke in Zeeuws-Vlaanderen op 1 januari 1865. De naam Kouijzer komt in die regionen nog veel voor. Hij trad als 20-jarige op 26 november 1885 bij de marechaussee in dienst. Zo rond 1890 moet hij gelegerd zijn geweest in de buurt van Heerlen. Op 2 oktober 1890 huwt hij aldaar Anna Elizabeth(a) Timmers. Ze is dan 29 jaar en zonder beroep (3 augustus 1861- 27 januari 1940). Aan de hand van de geboorteplaatsen van hun kinderen is na te gaan waar ze gewoond hebben. Opa Casparius Augustinus Johannes (Guus) werd op 29 juli 1891 geboren in Stadskanaal, gemeente Onstwedde in Groningen, zijn broers en zussen in Staphorst en Ruurlo. Opa Guus overleed op 30 augustus 1948.

De Tubantia meldt op 14 januari 1905 dat A.J. Kouijzer, commandant van de brigade Ruurlo op 24 januari commandant wordt van de brigade Glanerbrug, dichtbij Enschede op enige kilometers afstand van de Duitse grens. De familie vindt onderdak in het dorp Overdinkel, gemeente Losser. Op 1 februari 1910 treedt overgrootvader uit dienst. Hij is dan nog maar 45.

Het portret van overgrootvader hing vroeger in het trappenhuis van het huis van oma aan de Almlosestraat negen. Als kind noemden we hem bromsnor. 'Tante', zijn dochter die officieel Marie heette, vond dat niet zo leuk. Zij heeft tot haar dood in 1971 bij oma in gewoond. Ze werkte een groot deel van haar leven in het confectieatelier van Blom aan de Molenstraat in Ootmarsum.

Opperwachtmeester A.J. Kouijzer

Postgeschiedenis

Iets wat we niet wisten is dat onze overgrootvader ook voor de post gewerkt heeft. In de Haagsche Courant van 28 juli 1910 staat vermeld dat A.J. Kouijzer benoemd wordt tot brievengaarder te Overdinkel. Bood de overheid hem zo de mogelijkheid zijn ongetwijfeld magere pensioen wat aan te vullen? Zeker zal meegespeeld hebben dat een gepensioneerd wachtmeester als betrouwbaar aangemerkt kon worden, inzake de omgang met (vertrouwelijke) brieven.

De familie Kouijzer in 1927 voor het woonhuis annex postkantoor in Overdinkel. De baby op de arm is Ricky Kouijzer

De briefvengarder was als beheerder van een hulppostkantoor - vaak aan huis - verantwoordelijk voor de inzameling en eerste distributie van brieven en andere poststukken en genoot een salaris van fl. 200 per jaar. Overgrootvader heeft dit vak niet lang kunnen uitoefenen, want hij overleed jong, op 12 juni 1913. Waaraan hij overleed is niet beschreven. De krant De Maasbode schrijft op 28 oktober 1913 dat zijn zoon Casparius Augustinus Johannes (Guus) per 1 november van dat jaar benoemd wordt tot briefvengarder te Overdinkel. Het dagblad De Tijd schrijft op 10 december 1913 dat bij Koninklijk Besluit

met ingang van 1 juli 1913 aan A.E. Timmers - weduwe van A.J. Kouijzer een pensioen van '129 gulden 's jaars' is toegekend. Het gezinsinkomen werd aangevuld met de opbrengsten van een door haar begonnen winkel in kruidenierswaren, drogisterijen, vergiften en bijtende stoffen (met als adres O 254). De zaak werd met ingang van 15 oktober 1927 opgeheven. Ze zou in Ootmarsum tot 27 januari 1940, haar sterfdatum, van haar pensioen kunnen genieten.

Naar Ootmarsum

Sinds 1880 was er een nieuw postkantoor in Ootmarsum. Dit post- telegraaf- en telefoonkantoor werd op 1 oktober 1927 omgezet in een hulppostkantoor dat ressorteerde onder Almelo. In Overdinkel had onze opa inmiddels al bijna veertien jaar voor de post gewerkt en was sinds 25 augustus 1920 getrouwd met Anna Reef uit Enschede. In 1927 waren ze vijf kinderen rijker (Betsy 1921, Mies 1922, Guus 1924, Joop 1925 en Ricky 1927). Hij wilde ongetwijfeld een vervolgstap maken in zijn carrière. Ootmarsum was wel wat groter en belangrijker dan Overdinkel. We nemen aan dat hij gesolliciteerd heeft, aangenomen werd en introk in de bijbehorende woning, die inmiddels geen dienstwoning meer was. Na jarenlang bakkeleien besloten de Posterijen in 1927 het huurcontract met de gemeente niet te verlengen, omdat het kantoor werd omgezet in een hulppostkantoor.

Het postkantoor uit 1880

De gemeente besloot hierop het pand te verbouwen tot een dubbel woonhuis met kantoorruimte. C.A.J. Kouijzer werd zo kantoorhouder en één van de nieuwe huurders met ingang van 1 oktober 1927, zo lezen we in De Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant van 21 september 1927. Op dit adres, Marktstraat vijftien, werden de jongste vier kinderen Kouijzer geboren, Tiny in 1929, Annie in 1931, Henk in 1934 en Wim in 1936. Gemeenteontvanger Haarhuis huurde de andere helft van het pand.

Opa met een postbode

C.A.J. Kouijzer en de politiek

In de periode dat onze opa in Overdinkel woonde en werkte, was hij al politiek actief binnen de plaatselijke rooms-katholieke kiesvereniging. Zo was hij in 1925 lid van een adviescommissie inzake grenswijzigingen Losser-Oldenzaal. In april 1927 stond hij op de verkiezingslijst van de Rooms-Katholieke Staatspartij afdeling Losser, Overdinkel en Beuningen.

Toen hij in 1927 naar Ootmarsum verhuisde, werkte hij zich snel in de plaatselijke politieke wereld in. Zijn eerste benoeming als wethouder dateert van 3 september 1931. Een week later werd hij door B&W als locoburgemeester aangewezen. Het was geen bijzonder rustig baantje, de vele conflicten tussen enerzijds burgemeester Jonkheer Egon von Bönninghausen en de gemeentesecretaris en anderzijds de katholieke wethouders, zorgden voor een bepaalde grimmige sfeer tijdens de gemeenteraadsvergaderingen. Zo speelde er toen C.A.J. Kouijzer aantrad al sinds mei 1927 een 'schoolkwestie' die er op neerkwam dat de burgemeester het bij herhaling genomen besluit van B&W om geld toe te kennen aan het kerkbestuur voor het bouwen van een r.-k. jongensschool systematisch ter vernietiging aan de Kroon aanbod. Von Bönninghausen had relaties tot op het hoogste niveau en slaagde erin om het project voor het bouwen van de school meer dan vier jaar te torpederen, ondanks de uitspraak van de minister in 1928 dat het een beginselbesluit betrof dat 'niet voor vernietiging vatbaar' was. Pas toen er ook een aanvraag kwam voor de bouw van een hervormde school gaf de burgemeester zijn verzet op. Op 14 december 1931 werd er een punt gezet achter de Ootmarsumse schoolkwestie met de officiële opheffing van het raadsbesluit door de Kroon, maar daarmee was de vrede in de gemeenteraad niet getekend. Nog vele conflicten volgden. Uiteindelijk ontpopte Von Bönninghausen zich tot een radicale NSB-er en zou in 1939 uit het ambt worden ontszet.

In juni 1939 kreeg de R.K.S.P. minder stemmen dan bij de vorige verkiezingen, maar was nog wel de grootste partij. Kouijzer werd opnieuw gekozen, maar niet zijn vriend Hulshoff. Op 8 september meldt de krant dat er een vacature was ontstaan door het bedanken van de heer C.A.J. Kouijzer en wordt melding gemaakt van diens opvolger als raadslid.

Het vervolg is onduidelijk. Op 15 april 1941 staat in het Twentsch Dagblad dat hij tot raadslid is benoemd, maar deze benoeming niet heeft aangenomen. Wat is er vóór en tijdens de bezetting allemaal gebeurd in de gemeentepolitiek? De informatie in de pers is schaars in deze periode. De tantes en ooms waren toen nog te jong om iets over de netelige positie van hun vader te vertellen. Ze hebben te weinig van de gemeentepolitiek meegekregen. De anderen zijn er helaas niet meer.

Even over de Reefkant

Oma Kouijzer heette voluit Johanna Maria Reef (6 maart 1892 - 22 september 1980). Zij was de op één na oudste uit een gezin met negen kinderen. Haar moeder heette Bouwhuis en kwam uit Saasveld. De familie woonde in Enschede, waar oma geboren werd en tot haar huwelijk een hoedenwinkel dreef.

Overgrootvader Reef was koetsier bij Ter Kuile, een textielfabrikant in Enschede. In dienst bij Ter Kuile verdiende hij in die tijd een prima salaris van negen gulden per week. Daar hield hij van over en dat geld belegde hij in huizen. Hij was 'huisjesmelker' van huizen achter de Jozefkerk in Enschede.

Hij vroeg ooit aan Ter Kuile of zijn kinderen touwbaas konden worden in de fabriek. Nee, dat kon niet. De geloven werden uit elkaar gehouden en de - goed verdienende - functie van touwbaas was voorbehouden aan protestanten, niet aan katholieken.

Opa en oma in de oorlogsjaren

Opa en oma bij hun 25-jarig huwelijk op 25 augustus 1945

Tante Ans vertelt over de familie boven het postkantoor

Het gebouw aan de Marktstraat bleef tot 1937 in gebruik als hulppostkantoor. Opa liet daarna zelf aan de Almlosestraat nummer elf een nieuw woonhuis bouwen met een postkantoor op een deel van de begane grond. Dat moest een ruim huis worden, want niet alleen het echtpaar Kouijzer-Reef woonde daar, maar ook hun negen kinderen, opa's moeder (tot 1940) en opa's zuster Marie.

Het nieuwe postkantoor annex woonhuis, links Betsy Kouijzer

maakte schoon en was erg trots op het door haar zelf verdiende geld. Overigens hadden ze aan de Almelsestraat zelf een hulp in de huishouding. Tante Ans herinnert zich ene Stien. Opa hield erg van de grote tuin. Hij kweekte ook champignons. Maar meestal liet hij het tuinwerk door de postbestellers doen. Dat kon nog in die tijd... Nog weet ze, en de rest van de familie ook, dat je nieuwe aardappels in een emmer met water doet en ze dan met een klomp schoon borstelt.

In het huis was ook een klein kamertje op de begane grond. Daar mochten ze niet komen als opa met andere mannen belangrijke besprekingen had. Over de gemeentepolitiek (vermoeden we).

Op de vraag: "Kunt u zich uw vader nog herinneren?" komt na enige aarzeling een weloverwogen antwoord. Hij was degelijk, strikt eerlijk, een beetje streng, liefdevol, maakte nooit ruzie. Moeder was belast met de uitvoering van eventuele strenge maatregelen.

Haar vader stierf op 30 augustus 1948 toen zij bijna achttien was. Op vakantie in Hoenderloo kreeg ze nog een brief van hem die ze bewaard heeft. Hij wenste haar een fijne vakantie en gaf ook nog enige opvoedkundige opmerkingen. "Maar niets overdrevens." In dezelfde vakantie kreeg ze een telefonisch bericht dat ze naar huis moest komen. Ze heeft haar vader nog wel gezien voor hij overleed aan longkanker. Ze herinnert zich zijn zware hoofdpijnen.

Onze tante Ans, vroeger Annie geheten, vroegen we naar herinneringen aan haar jeugd aan de Almelsestraat.

Het was een hele drukte in huis, iedereen was altijd welkom. De vele familie uit Enschede kwam vaak logeren. Op de jongenszolder was altijd ruimte. Onze oma, de moeder van tante Ans, werkte ook in het postkantoor van opa. Zij

Een schoolfoto met Annie, Tiny, Henk en Riky, ongeveer 1935

De kinderen in 1938 of 1939 v.l.n.r. Mies, Betsy, Guus, Annie, Riky, Joop, onder Wim, Henk, Tiny. De foto is genomen in de tuin aan de Almelsestraat

Wim, Henk, Annie, Tiny, Riky, Joop, Guus,
Mies, Betsy, oma, opa. Ongeveer 1942

Het jubileum van Herman Hagedoorn; v.l.n.r.
A. Kouijzer, A. Wilbers, J. Kouijzer, Teunissen (Almelo),
A. Lammerink (Reutum), G. Kouijzer, H. Hagedoorn,
B. Heupink, F. Hesselink, Fr. Hagedoorn, J. Jansen,
A. Holsink (Reutum), G. van Benthem en J. Berghuis

De oudere kinderen werkten daarvoor al in het postkantoor. Tante Mies nam als eerste waar als kantoorhouder, daarna nam oom Joop deze taak over tot hij naar Australië vertrok in 1958. Oom Joop woonde toen ook met zijn gezin in het grote huis op de begane grond.

Al in 1958 begon de familie bij de PTT aan te dringen om over te gaan tot ontruiming van het pand, omdat ze het nodig hadden als woonruimte. De gemeente en de posterijen waren echter niet zo snel en zeker niet flexibel. Pas op 1 januari 1966 vond de PTT een noodonderkomen in een gedeelte van de boerderij van Tenniglo aan de Oldenzaalsestraat. Op 8 januari 1966 ging de kluis over.

In het oude postkantoor kwam een appartement voor oma; oom Henk met zijn gezin nam de rest van de woning in beslag; zo kregen ze de ruimte. Na het overlijden van oma in 1980 kocht oom Henk het pand. Nog jaren werd

het appartement verhuurd aan vakantiegangers. Toen oom Henk niet meer zelfstandig kon wonen, kocht zijn zoon Henk het pand.

De negen kinderen waaiden uit over Nederland, alleen Riky (†2003), Henk (†2020) en Wim bleven in Ootmarsum wonen. Er wonen momenteel nog 4 van de 26 kleinkinderen van opa en oma Kouijzer in de Siepelstad.

Freddy Mensink neemt afscheid als tweede stadsdichter van Ootmarsum

In 2018 nam Freddy Mensink als stadsdichter van Ootmarsum de pen over van Marian Oude Elberink – van der Aa. Dat vond plaats op de jaarvergadering van de vereniging Heemkunde Ootmarsum en Omstreken.

Er verschenen in zijn stadsdichter-periode maar liefst veertien gedichten uit zijn hand. Mensink bleef met zijn onderwerpen heel dicht bij het gewone en bekende leven in de Siepelstad. Thema's als zwembad De Kuiperberg, Siepelmarkten, Koale Karmis, Pasen in Ootmarsum, 75 jaar bevrijding en Kunst in Ootmarsum zijn daarvan het levende bewijs. Zijn gedichten kenmerken zich door zijn taalgebruik en voor iedereen herkenbaar. Freddy haalde zelfs na één van zijn eerste gedichten de krant. Een journalist zette zijn vraagtekens of het Reutums taalgebruik, het dorp waar Mensink is geboren en opgroeide, wel gebruikt kon worden door de stadsdichter van Ootmarsum. Hij antwoordde met zijn laatste gedicht 'Ik Reutum gearn in Oatmössche'. De lezers hebben genoten van de gedichten van deze stadsdichter, die zijn 'Reutumse' spoor in Ootmarsum zeker achterlaat.

Ik "Reutum" gearn in Oatmössche...

Ik "Reutum" gearn in Oatmössche
Ik dôrp gearn in de stad
Dan kan'k zo mooi mie zölf wen
In mien eegenwetse plat

Want as ik duur de vuurduur goa
En op de fiets spring oawer'n berg
Dan geet d'r vaak zo'n röstgeveul
Bie mie duur been en merg!

Ok toen ik vrooger nen hoes hen fietsen
A'k wier kwam van 't werk
Dan keek ik host aait nog wier um
...De kontoeren van de Reutummer kerk

Dan zee'k ze zo wier vuur mie
In de weer: de jonge sterken
En onze pestoar kreeg, a'w hannen slacht
Aait het beste stuk van't verken

Ik "Reutum" gearn in Oatmössche
Ik dôrp gearn in de stad
Dan kan'k zo mooi mie zölf wen
In mien eegenwetse plat

Joa leu ik veul mie toch wa mangs
De Reutummer pin in de siepel
Nou dât gef mooi een vast geveul
Bie mie (ex-Reutum-piepel)

Het doar doan zit mie in het blood
Ik bin nig kort vuur 't gat
Wa mangs nen vrunden vogelaar
Ôk dat is heel apart!

Trouwens wat wus ik toch vroger van Oatmössche
Joa den berg, dat was aait nen hieln trap
Mer... Toch a'k der zo an terugdenk
Dan komt de herinneringen rap

Want denk mer is an Op de Weegh
Of Smellink met de greuntekoar
En wat dach'n ie van Pim Silderhoes
Wat proat'n den kearl mangs doar!
En Steenmeijer kwam't vlees opheuren
Woor-à 's annedaags met rond kwam veuren
Jôh... en Bökkers kwam met de melkkoar langs
Al die Siepels wann'n in Reutum gangs!

Nôn "Reutum" ik in Oatmössche
Doarp a 47 joar in de stad
Mer één ding dat is bleffen jôh
Mien eegenwetse plat!

Freddy Mensink, maart 2020

100 Jaar oude oorkonde muziekkoepeel

Muziektent

Hij stond er ooit...heel lang geleden, de muziektent. Op een hoek van het Kerkplein. Hij stond daar in de schaduw van machtige oude iepen, omzoomd door vele graven. Het was in die tijd gebruikelijk dat de doden begraven werden rondom de kerk: het kerkhof. Ik heb daar nog een vage herinnering aan. Ik denk dat ik een jaar of zes was toen het kerkhof

werd gereorganiseerd en de graven werden geruimd. Als jongens schopten we tegen de beenderen, die tevoorschijn kwamen. De muziektent moest toen verdwijnen. Op zoek naar een afbeelding van die tent, kwam ik terecht bij Ben Morshuis, die uit zijn archief mij bijgaande foto gaf. Het geeft de situatie van toen heel goed weer.

De muziektent werd gebouwd in 1918 en werd in 1919 door een klein comité aan het gemeentebestuur aangeboden. Mijn vader, Theodorus Cornelis Budde, horlogemaker aan de Marktstraat, was lid van dat comité. Hij schreef toen een oorkonde, die bij de aanbidding van de muziektent werd voorgelezen. Deze met de hand geschreven oorkonde, honderd jaar oud, is in mijn bezit. Mijn ouders hadden acht kinderen, waarvan ik -Dré- de jongste ben en nog de enige overlevende. Mijn wieg stond in de huidige beeldentuin van Elle & Lui. In de voorgevel van dit pand zijn nog de houten binten te zien. Deze zijn afkomstig van het oorspronkelijke huis dat op diezelfde plek stond en in 1950 werd afgebroken.

Dré Budde

Mijn vader was een sociaal ingestelde man en droeg zijn steentje bij aan de Ootmarsumse gemeenschap. Zo was hij lid van het kerkbestuur, het armbestuur, de kruisvereniging en actief in de plaatselijke VVV. Hij trad op als 'burgemeester', als er weer eens een ouderwetse Twentse bruiloft werd opgevoerd. Maar zijn passie ging vooral uit naar de Twentse gebruiken en de Twentse taal.

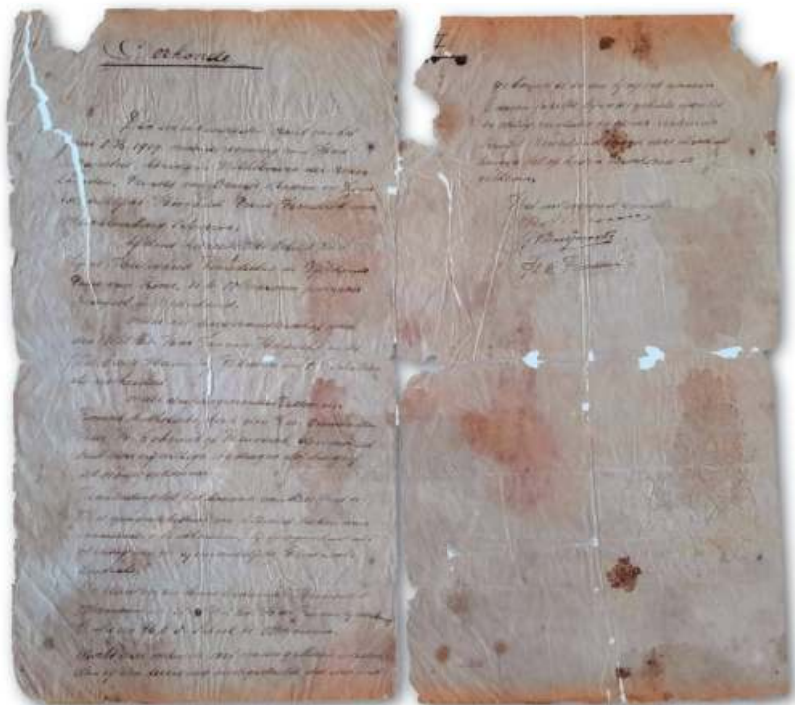
Hij was actief lid van ‘den Twentschen Schrieversbond’ en menig oud gebruik werd door hem vastgelegd, zoals het vlöggeln, de Nachtwacht en de brooduitdeling op de Ageleres.

Maar vooral beleefde hij veel plezier aan het schrijven van Twentse gedichten. Een aantal van die gedichten zijn gebundeld in een familieboekje getiteld: ‘Ne Gapse Vol’. Hieruit blijkt vooral zijn grote liefde voor Oatmössche.

Terug naar de oorkonde.

Dat honderd jaar oude document hangt bij mij thuis aan de muur. En omdat ik niet meer de jongste en de laatst overgebleven Budde van Ootmarsum ben, leek het mij tijd, dat de oorkonde terug moest naar Ootmarsum. Tijdens de algemene ledenvergadering van de heemkunde -10 september 2020- heb ik de oorspronkelijke oorkonde aan de heemkunde geschonken.

Mijn vraag was nu: “Waar moet die oorkonde hangen?” Natuurlijk in het stadsmuseum dat er helaas nog niet is, maar er broodnodig moet komen. Daarom heb ik de oorkonde die avond in bruikleen aangeboden aan de burgemeester. Zodat hij bij het zien ervan wordt gestimuleerd om haast te maken met het faciliteren van het Stadsmuseum. Een Stadsmuseum hoort in Ootmarsum. Ik hoop dat de oorkonde daar een mooi plekje krijgt.

Olga ter Haar derde stadsdichter van Ootmarsum

Tijdens de laatste jaarvergadering van de vereniging Heemkunde Ootmarsum en Omstreken werd Olga ter Haar gepresenteerd als de derde stadsdichter van Ootmarsum. In verband met de Coronatijd werd deze functie wat langer ingevuld door haar voorganger Freddy Mensink.

De keuze voor Olga is niet geheel verrassend, omdat zij destijds, tijdens het 50-jarig bestaan, als derde eindigde in de gedichtenwedstrijd, die het bestuur in het kader van het gouden jubileum uitschreef. Haar stijl is weer anders dan haar beide voorgangers en dat maakt het ook heel divers. Ongetwijfeld passeren andere thema's de revue, omdat haar gevoel en interesses anders zijn dan bij de eerste twee stadsdichters. Al blijft Ootmarsum natuurlijk de inhoudelijke rode draad in hun gedichten. Tijdens de jaarvergadering bewees Olga dat door haar wedstrijdgedicht 'Ootmarsum.....hoe bijzonder' voor te dragen. Haar eerste gedicht als stadsdichter sloot naadloos aan op de bijdrage van Dré Budde. 100 Jaar na het verschijnen van een oorkonde, die de realisatie van de muziekkoepeel op het Kerkplein bevestigde, beschreef zij deze plek waar vele jaren de muziek over het plein schalde.

Muziekkoepel Ootmarsum

verscholen in het eikengroen
ligt een muziekkoepel
op het kerkplein
toen...

uit wit hout met balustrade
prachtig mooi en heel sereen
klinkt een kleine serenade
van de muzikant alleen
de grijze kerk die luistert
op het grote stille plein
kon de muzikant nog spelen
even één... met het Goddelijke zijn

Olga ter Haar

Uithangborden in Ootmarsum

De binnenstad van Ootmarsum heeft de aantrekkelijke eeuwenoude kenmerken behouden, te herkennen aan het historische stratenverloop en de keur aan mooie, oude panden. Veel van deze gebouwen hebben uithangborden. Uithangborden hebben vooral als functie aandacht vestigen op en reclame maken voor. In vroeger tijden gebeurde dit ook al wel, maar toch in mindere mate dan nu. Iedereen in de plaatselijke gemeenschap kende immers de bakker, slager of schoenmaker wel. Een opvallend bord hadden zij niet nodig om klanten te lokken. Heden ten dage, vooral door de vele bezoekers, is dat anders. Bovendien zorgen de vele uithangborden ook voor een verfraaiing van de binnenstad en passen daardoor ook deze uitingen zeer goed bij het kunststadje Ootmarsum. Er zijn veel uithangborden in alle soorten en maten. Een tocht door de stad levert een grote hoeveelheid borden op voor de verschillende hotels, winkels, galerieën en dergelijke. In het overzicht hieronder is een aantal categorieën vermeld, met daarbij de uithangborden aan de betreffende panden. De opzet is geweest om een keuze te maken uit de veelheid aan fraaie exemplaren in Ootmarsum. Het grote aantal maakte het

bovendien noodzakelijk om een keuze te maken. De speurtocht door de stad was erg boeiend. Op zoek naar borden, kijk je - ook als inwoner - toch met andere ogen. Wat oplettender als het ware. En je ziet dan ook, nog meer dan anders, hoe fraai alles is. De gevels, aparte hoekjes, het straatverloop; zeer waardevol en alleszins waard om er zorgvuldig mee om te gaan en te bewaren!

Hotels en restaurants

De hotels in Ootmarsum hebben alle een uithangbord om de aandacht op hun bedrijf te vestigen. De borden zijn zeer verschillend van uitvoering, maar elk ervan heeft iets eigens. Gezegd kan worden dat ze niet uitbundig zijn, maar wel passend-bij. En... de betreffende bedrijven bestaan al zo lang, dat ook de borden inmiddels erg vertrouwd zijn in het stadsbeeld. Voorbeelden hiervan zijn het bekende hotel van der Maas aan de Grotestraat. Een niet echt groots bord, maar wel één dat voor de vele gasten en bezoekers bekend is en herinneringen bij hen op roept aan een gezellig verblijf in de Siepelstad. Ook het Stadshotel Ootmarsum kent een kleurrijk bord. Het hotel zelf is gevestigd aan de Westwal, terwijl het bord is aangebracht aan de gevel van het pand

op de hoek Grotestraat/Westwal. Het hotel staat weliswaar net om de hoek, maar opvallend is de plek van het bord wel. Dat is uiteraard ook de bedoeling van borden: opvallen. Het Twents Gastenhoeves staat als het ware aan de rand van de binnenstad, aan de Molenstraat. Ook hier een duidelijk bord, maar eenvoudig van uitvoering. Sedert enkele jaren kent het hotel ook een fietshotel, Villavelo Twente. De naam zegt het al, specifiek voor fietsers, met mogelijkheid voor onderhoud en reparatie aan de rijwielen. De aanduiding hiervoor is in een meer eigentijdse vorm gegoten. Niet echt een uithangbord, maar wel fraai en duidelijk en op die manier ook opvallend. Grand Café Bistro Ossenvoort aan de Grotestraat. Een staaltje vakmanschap van de kunstsmid met een vrij-zwevende bierpul als leuk accent.

Apotheek

De huidige apotheek is gevestigd aan de Molenstraat/De Meierij en kent geen uithangbord; wel aanduidingen op ramen en deuren. Maar...aan het pand van de oude apotheek aan de Schiltstraat is nog steeds een uithangbord bevestigd. En wel in de vorm van een gaper; een oude, ietwat historische-

geschiedschrijving niet eenduidig. Bekend is dat in vroegere tijden, toen de panden nog niet voorzien waren van een huisnummer, de aanduiding ervan gebeurde met bijvoorbeeld 'in de oranjeboom' of 'waar de gaper uithangt'. Zo wist men toen het betreffende huis te vinden. Vanaf eind 18e eeuw werden gapers de aanduiding voor apotheken. Het zijn steeds koppen met open mond en uitgestoken tong. De meest gangbare verklaring hiervoor is dat apothekers geneesmiddelen verkochten; die je moet innemen door deze op je tong te leggen en dan door te slikken.

Dat gapers vaak benauwd kijken is omdat de te gebruiken medicijnen vaak bitter zijn en vies smaken (bitter in de mond, maakt het hart gezond). Dat de meeste gapers een oosters uiterlijk hebben wordt verklaard door het feit, dat vroeger veel specerijen voor de medicijnen uit het verre oosten kwamen.

In de huidige tijd steekt vaak de discussie de kop op over racisme en slavernij, waarbij standbeelden en ook afbeeldingen onderwerp van afkeuring zijn. Het komt daarbij voor dat zeer extreem wordt gehandeld door te eisen dat standbeelden worden verwijderd of straatnamen worden veranderd. In juli 2020 ontstond in Amsterdam nog een discussie over een donkere gaper bij drogisterij 'het Heertje'. Het liep zo hoog op dat de drogist zich gedwongen zag deze gaper met een gewicht van 80 kg van de gevel te verwijderen. Ook de gaper in de Schiltstraat is een oosterling. Het is wel jammer dat zijn kop door weer en wind zo gespleten is en hij er erg verweerd uit ziet. Toch moeten we er zuinig op zijn om hem, als historisch kunstwerk, te behouden.

Bakkers

Er waren in Ootmarsum, zoals in de meeste kleine plaatsen, meerdere bakkers gevestigd. Door onder andere de komst van de supermarkten is het aantal sterk afgenomen. Dit geldt overigens ook voor slagers en groenteboeren. In de binnenstad is nu nog één bakkerij aan het Kerkplein gevestigd, Rien Schulten. Aan de gevel ervan is een uitbundig/mooi uithangbord bevestigd. Een voorbeeld van zeer fraai kunstsmederij-werk, dat goed past in beeld en karakter van onze binnenstad. De andere warme bakker in Ootmarsum is gevestigd aan De Meierij, het Brood Hoes, voorheen bakkerij van Benthem. Maar aan dit pand is niet een echt uithangbord bevestigd. Deze bakkerij was eerder gevestigd aan de Grotestraat. Het pand is nu een eetgelegenheid van Arno en Jolanda maar met de oude naam nog steeds op het mooie uithangbord.

Galerieën

Nast de bekende tradities in Ootmarsum heeft de vestiging van een groot aantal galerieën gezorgd voor een toename van het bezoek aan het stadje. Het bestuur van de voormalige gemeente Ootmarsum heeft het belang hiervan al in de jaren negentig van de vorige eeuw onderkend. Toen al is het besluit genomen dat ook op de zondagen de winkels en galerieën in de binnenstad open mogen zijn.

Dit heeft bijgedragen aan verhoging van sfeer en levendigheid, en - daarmee - het vergroten van de aantrekkelijkheid. De galerieën in Ootmarsum kennen verschillende kunstuitingen onder andere schilderijen, beelden in allerlei uitvoeringen en materialen en glaskunst. De variatie geldt ook voor de panden, waarin ze zijn gehuisvest. Van groot en in opvallende stijl, tot klein en knus. Ook deze afwisseling zorgt, samen met de overige bebouwing en het stratenpatroon, voor een stadsbeeld dat bezoekers zo waarderen. Uw Gallery, gevestigd aan de Kapelstraat; klein maar fijn. Kunstgalerie Rameckers aan de Markt; een kleine galerie in een kenmerkend pand met schilderijen uit de 19e en 20e eeuw. The Wine Gallery aan de Marktstraat; fraai uitgevoerd smeedwerk. Chez Moi Ton Schulten, gevestigd aan de Marktstraat. Een opvallend smeedijzeren uithangbord, met palet en schilders penselen; een ornament met fraaie krullen. De galerie van Ton Schulten beschikt ook over een pand aan de Gasthuisstraat. Hieraan is ook een zeer fraai uitgevoerd uithangbord aangebracht, gemaakt van smeedijzer. Deer Daddy, gevestigd aan de Gasthuisstraat. Een nieuwe en verfrissende galerie van Babet Olde Weghuis, waar ze niet alleen haar eigen werk exposeert maar ook schildert. GlasGalerie Frans Houben aan het begin van de Grotestraat. Een kleurrijk en modern ogend uithangbord bij de ingang van de binnenstad. De kunstenaar is tevens gevestigd in een pand aan de Markt.

CHEZ-MOI TON SCHULTEN
GALERIE INTERNATIONALE

Winkels

Verschillende winkels in Ootmarsum zijn voorzien van uithangborden in zeer diverse uitvoeringen. Elle & Lui, de schoenenwinkel van Hannie Schulten aan de Marktstraat; met een opvallend en kleurrijk uithangbord in bijzondere stijl. Hein's Sieraden juwelen en antiek aan de Marktstraat. Het oude en monumentale pand is bekend als het Cremershuis. Op het bord deze naam, een fraai wapenschild en het jaartal 1665; een zeer bijzonder bord aan een oud en monumentaal pand.

Enkele bijzondere borden

Café De Poort is de residentie van de Prinsengarde van carnavalsvereniging de Othmarridders. Een leuk- en kleurrijk bord aan de zijgevel getuigt hiervan. Johannink aan de Dwarsstraat. Tegenover de winkel in huishoudelijke artikelen, waar Peter Johannink de scepter zwaait, was vroeger de fietsenzaak van zijn vader Louis gevestigd. In het pand is recent de galerie van José Reuvekamp geopend. Maar de aanduiding van voorheen op de gevel is vermeldenswaard en roept nog leuke herinneringen op. Voormalig pand van Avéres aan de Dene-kamperstraat. Ook hier geen uithangbord maar een aanduiding in letters op de gevel, die ons doet denken aan vroeger. Ootmarsum kent een veelheid aan uithangborden, die kleurrijk zijn en in veel variaties uitgevoerd. Om in de sfeer te blijven: “Een breed palet van fraaie kunstzinnige uitingen in ons mooie stadje”.

Kroniek 2020

Januari

- 1 Markante duizendpoot Gerard Borggreve op 75-jarige leeftijd overleden.
- 4 Marc Oude Egbrink 57e Stadsprins van de Othmarridders.
- 11 Michiel Damhuis 24e Markies van de Siepeljonkers.
- 19 Kay Bolk 21e Opperslepper van de Hènige Slepveënt.
- 23 Opbrengst oudejaarsactie Kloosterkeuken 7000. Wethouder Brand overhandigt 3.500 aan Openluchtwembad De Kuiperberg en Molenstichting Lattrop-Tilligte.
- 30 Namen oorlogsslachtoffers Femmetje Davids en Johan Heupink, 75 jaar na bombardement, vermeld op plaquette Bergplein.
- 30 Koninklijke onderscheiding als lid in de Orde van Oranje-Nassau voor Ben Voorpostel als waardering voor 28 jaar inzet voor brandweercorps.

Februari

- 5 Einde 'Kunsten op straat' voor Ootmarsum.
- 22 Jos Brummelhuis 1e bok van de Garde. Ludieke actie van de Garde der oud-prinsen.
- 29 Koninklijke onderscheiding in de Orde van Oranje-Nassau voor Tom Busscher bij afscheid van de brandweer.

Maart

- 4 Presentatie 37e Jaarboek Heemkunde. Jan Raatgerink, voor laatste keer als vormgever, ontvangt 1e exemplaar.
- 7 Ook in Ootmarsum duikt het wereldwijde verspreide corona virus op.
- 8 Na 44 jaar afscheid Clemens Loves als koördirigent.
- 15 Vanwege uitbraak virus, lockdown in hele land. Sluiting scholen, restaurants en sportaccommodaties. Alle festiviteiten rond '75 Jaar Vrijheid Ootmarsum' afgelast.
- 19 Poaskearls en Stichting Paasgebruiken halen alle traditionele paasgebruiken van de agenda.
- 27 Kinderen basisscholen Ootmarsum en Agelo tekenen voor bewoners en hulpverleners zorginstellingen.

April

- 4 Bestuur '75 jaar Vrijheid Ootmarsum' steekt bewoners en verzorgers op Ootmarsumse bevrijdingsdag een hart onder de riem. Ze bezorgen taart bij zorginstellingen.

- 4 **Boek Fons Temmink 'Het verhaal achter de oorlogsslachtoffers' gepresenteerd.**
- 12 Hartverwarmende initiatieven op deze stille Paasdag.
Bewoners zingen om 17.00 uur, op eigen oprit, paasliederen.
- 12 Er wordt een klein paasvuur door poaskearls ontstoken om
gebruiksrecht paasweide veilig te stellen.
- 23 Regering besluit, vanwege corona virus, alle evenementen tot
één september te schrappen.
- 24 Koninklijke onderscheiding als lid in de Orde van Oranje-Nassau
voor Henk Scholten, Marlou Raatgerink, Harrie en Ine Hulsman.
Uitreiking onderscheiding buiten op afstand kenbaar gemaakt door
burgemeester Joosten.

Mei

- 5 Straatnaambord 'Wortelboerstraat' nu compleet met toevoeging
'Huisarts en verzetsheld'. Onthulling door Rikie Wortelboer-van
der Maas en burgemeester Joosten.
- 5 Presentatie boek Fons Temmink 'Het verhaal achter de
oorlogsslachtoffers van Ootmarsum'. 1e Exemplaar uitgereikt aan
Rikie Wortelboer- van der Maas.
- 6 TV-reclamespot op landelijke zenders moet toerist weer naar
Ootmarsum lokken.

- 22 Toeristenstroom komt weer opgang. Door corona maatregel éénrichtingsverkeer voor voetgangers.

Juni

- 1 Na strikte regels lockdown gedeeltelijk opheffen. Deuren horeca en terrassen na tweeëneenhalve maand weer open.
- 7 Dankzij vrijwilligers Natuurwerkgroep Heemkunde bloemenlint in en rond Ootmarsum.
- 15 Koster Hans van Duijn plaatst prachtig gerestaureerde haan met bol terug op de torenspits van de Protestantse kerk.
- 19 Drietal weer compleet. Voor derde keer onthulling van de Witte Wieven in Engels' Tuin.

Juli

- 3 Na renovatie feestelijke heropening zwembad 'De Kuiperberg', een buitenbad om trots op te zijn.
- 31 Warenhuis Johannink verkocht aan Ria Nijmeijer en dochter Hanneke Velthuis.

Augustus

- 4 Glaskunstwerk Willem Wilmink, na vernieling op Hemelvaartsdag 2018, weer terug op de Kuiperberg.
- 19 Stad overspoeld door toeristen. Parkeeroverlast van auto's en fietsen op Kerkplein door vergrote terrassen.
- 26 Guus Klaas en familie eert met uitgifte boekje 'Wel en Wee...verhalen van een dorpsonderwijzer in de stad', Gustaaf Klaas vanwege zijn honderdste geboortekaar. Ben Morshuis ontvangt 1e exemplaar.
- 27 Na omstreden bomenkap in voorjaar 2019 aan Kerspelweg broedt nu de zeldzame grauwe kiekendief in natuurgebied Ottershagen.

September

- 6 Opbrengst Glazen Huis, ondanks coronatijd, toch nog €5020.
- 10 Kegelclub Ons Genoegen, opgericht 10 september 1945, viert 75-jarig bestaan.
- 10 Olga ter Haar tijdens jaarvergadering Heemkunde gepresenteerd als 3e stadsdichter van Ootmarsum. Zij volgt daarmee Freddie Mensink op.
- 10- **Heemkunde neemt afscheid van Harrie Hemmer na vijftien jaar bestuurslid. Een man met de gave van het woord die kleur gaf aan de vereniging.**

- 11 Koale Karmis afgelast vanwege nog steeds geldende corona maatregelen.
- 15 Kleurrijke 'Elephant Parade' vormt kunstroute in en om Ootmarsum.

Oktober

- 14 Corona virus laait op. Zeker vier weken gedeeltelijke lockdown: horeca op slot en sport aan banden gelegd.
- 15 Raad van State maakt weg vrij voor bouw herberg bij bierbrouwerij Othmar. Bezwaren omwonenden van tafel geveegd.
- 26 **'Elephant Parade' wegens doorslaand succes met een maand verlengd.**
- 29 Vakjury roept r.-k. kerk Simon en Judas uit tot meest gastvrije kerk van Oost-Nederland.

November

- 1 Gemeente met inwoners en belanghebbenden in overleg inzake ontwikkeling parkeerbeleid in centrum Ootmarsum.
- 3 Lammerink Installatiegroep/Set-Up '65, mede organisator en gastheer van G-volleyballers, bij 'Special Olympics 2022'.
- 17 Ootmarsum veroverd plek in reisboek van kleine plaatsjes 'Nederland eropuit in elk seizoen'.
- 21 Warenhuis Johannink sluit na 80 jaar de deuren.
- 24 Toon Bökkers op 78-jarige leeftijd overleden.
- 26 Landschap Overijssel nieuwe eigenaar molen Oude Hengel.

December

- 1 Openluchtmuseum neemt afscheid van duizendpoot Rozik Vittor.
- 3 Klooster eindelijk verkocht. Gerard Kosse nieuwe eigenaar.
- 31 Ratel zwijgt; geen rondgang tijdens jaarwisseling door harde lockdown.

Bron: *Knipselkrant heemkunde met dank aan Ans ter Huerne.*

Bestuur en Werkgroepen

Samenstelling bestuur per 1-1-2021

Naam	Adres	Functie	Tel.
Nettie Aarnink	Rossummerstraat 21	Voorzitter	291215
Arie Semmekrot	Campstede 25	Secr./Penn.	292303
Maria Hunder	Heuvelweg 2		292924
Jurgen Lohuis	Keupinkspad 13		293056
Nico Brunninkhuis	Smithuisstraat 69		294042

Overzicht werkgroepen per 1-1-2021

Naam	Hoofd van de werkgroep	Tel.
Archeologie	Gerben ten Buuren	293965
Bibliotheek/Archief	Jan Raatgerink a.i.	292102
Collectie beheer	Henk Geerdink	291606
Dialect en Folklore	Bestuur a.i.	292303
Foto- en Filmarchief	Jan Raatgerink	292102
Genealogie	Fons Temmink a.i.	296398
Geschiedenis	Henk Kamp	0049 5941920398
ICT	Nico Brunninkhuis	294042
Jaarboek	Peter Baanstra	292311
Natuurstudie	Maria Hunder	292924
Vogelwerkgroep	Robert Westerhof	221224

Voor meer informatie over de Vereniging Heemkunde Ootmarsum in het algemeen en de werkgroepen in het bijzonder kunt u bij bovenstaande personen terecht.

Ook vindt u ons op internet:

www.heemkunde-ootmarsum.nl

info@heemkunde-ootmarsum.nl

Sponsors

Wij danken de volgende bedrijven die de uitgave van het Jaarboek 2021 mogelijk maakten.

